



GESCHREVEN SCHADUW

ONDERZOEK NAAR HOE EEN
ALLEGORIE IN DE SCHRIJVENDE
JOURNALISTIEK INGEZET KAN
WORDEN

Onderzoek naar Praktijk door Elsina Neutel: 150592

Dit afstudeeronderzoek is ingediend om te voldoen aan de eisen van de hbo-bachelor Journalistiek.

Christelijke Hogeschool Ede / Ede Christian University of Applied Sciences, 2019

Geschreven schaduw

Onderzoek naar hoe een allegorie in de schrijvende journalistiek ingezet kan worden

Onderzoeker

Elsina Neutel

eneutel01@student.che.nl

Studentennummer: 150592

Begeleider

Bartho de Looij

bgdlooi@che.nl

Opleiding

Bacheloropleiding Journalistiek

Christelijke Hogeschool Ede

Oude Kerkweg 100

6717 SJ Ede

Aantal woorden: 16.499

Dit afstudeeronderzoek is een origineel werk dat beschikbaar is gesteld aan de Christelijke Hogeschool Ede / Ede Christian University of Applied Sciences om naar eigen oordeel te vermenigvuldigen of te verspreiden via bibliotheken en databases.

Plaats, datum

Handtekening

Inhoudsopgave

Inleiding

Veronderstelling

Waarom dit onderzoek?

pagina 4 - 5

pagina 4/5

pagina 5

Samenvatting

pagina 6

Methodologie

Literatuuronderzoek

Zoeken naar voorbeelden

Diepte-interviews

Kwalitatieve inhoudsanalyse

pagina 7 - 10

pagina 7

pagina 7

pagina 8/9

pagina 9/10

Hoofdstuk 1. De betekenis en herkomst van de allegorie

1.1 Definitiebepaling allegorie

1.2 Aspecten van een allegorie

1.3 Nadelen gebruik allegorie

1.4 Allegorie in de oudheid

1.5 Schrijvende allegorie onderverdeeld

Samenvatting

pagina 11 - 17

pagina 11-13

pagina 13-15

pagina 15

pagina 15/16

pagina 16/17

pagina 17

Hoofdstuk 2. Het effect van een allegorie op de lezer

2.1 We kunnen beïnvloed worden door metaforen

2.2 We beleven metaforen

2.3 Metaforen helpen ons begrijpen

2.4 Schatting effect allegorie

Samenvatting

pagina 18 - 20

pagina 18/19

pagina 19

pagina 19/20

pagina 20

pagina 20

Hoofdstuk 3. Hedendaagse journalistieke allegorieën

3.1 Morele allegorie

3.2 Politieke allegorie

3.3 Religieuze allegorie

3.4 Overige allegorieën

Samenvatting

pagina 21 - 26

pagina 21 – 23

pagina 23

pagina 23/24

pagina 24-26

pagina 26

Hoofdstuk 4. Verschillende manieren

4.1 Analytische bedachte allegorie

4.2 Spontane allegorie

4.3 Geïnspireerde allegorie

Samenvatting

pagina 27 - 29

pagina 27

pagina 27/28

pagina 28/29

pagina 29

Hoofdstuk 5. Journalistiek verantwoord

5.1 Journalistieke waarden

5.2 Plaats binnen de journalistiek

5.3 Framing

Samenvatting

pagina 30 - 32

pagina 30/31

pagina 31/32

pagina 32

pagina 32

Conclusie

pagina 33 - 35

Reflectieonderzoek

Reflectie resultaat onderzoek

Journalistieke les

Conclusie persoonlijke leermogelijkheid

pagina 36 - 38

pagina 37

pagina 37

pagina 37/38

Dankwoord

pagina 39

Referenties

pagina 40 - 43

Bijlagen:

Bijlage 1: Telefonisch interview Freek Schravessande

Bijlage 2: Telefonisch interview Arjen Fortuin

Bijlage 3: Telefonisch interview Sarah Haaij

Bijlage 4: Telefonisch interview Floor Rusman

Bijlage 5: Interview Jop de Vrieze

Bijlage 6: Inhoudsanalyse artikel Sarah Haaij

Bijlage 7: Artikel naar aanleiding van onderzoek

pagina 44 - 47

pagina 48 - 50

pagina 51 - 54

pagina 55 - 57

pagina 58 - 65

pagina 66 - 75

pagina 76 - 80

Inleiding

Als vijfjarige stapte ik per ongeluk groep vier binnen. Ik herinner me nog goed hoe klein en hoe angstig ik me voelde op het moment dat ik weer naar buiten stapte. Naast de vragende blikken van de o zo grote kinderen uit groep vier, werd ik bang van het bord. Het groene bord waar met wit krijt allemaal gekke tekens opgeschreven waren. Hoe moest ik dat ooit gaan begrijpen? De tekens op het bord, waren niet de taal die ik sprak. Ik sprak de taal van puzzels, blokken en poppen. Ik geloofde dat wat op het bord stond klopte, maar snappen deed ik het niet. Had iemand mij gevraagd hoeveel poppen ik overgehouden had op het moment dat er van de vijf poppen, twee werden afgepakt, dan had ik, wellicht lichtelijk boos, gereageerd dat ik er dan nog maar drie overhield.

Bovenstaande anekdote is een allegorie over een allegorie. Simpel gezegd kun je een allegorie, een lange metafoor, gebruiken om iets in iemand zijn 'eigen taal' uit te leggen. Het gebruik van een allegorie haalt een onderwerp of concept dat ver weg van iemand staat, en onbegrijpelijk is, dichterbij en maakt het begrijpelijk. Je legt een rekensom aan een vijfjarige dus uit in de 'taal van poppen' en niet met voor de vijfjarige onbegrijpelijke tekens.

In deze scriptie wordt onderzocht hoe een journalist een kloppende allegorie kan schrijven. Een belangrijke functie van de journalistiek is namelijk het aanbrengen van verheldering en het begrijpelijk maken van situaties of onderwerpen (Kovach & Rosenstiel, 2014). Een allegorie kan een onderwerp verhelderen en dichterbij de lezer toebrengen (Praet, 2016; Berger, 2014; Ladau, Meier, & Robinson, 2014). Dit is journalistiek gezien een kans. In dit onderzoek wordt daarom onderzocht hoe een journalist binnen de schrijvende journalistiek een kloppende allegorie kan inzetten.

Deze scriptie mag gezien worden als een verkennende studie. Er is in Nederland nog niet of weinig onderzoek gedaan naar de rol die een allegorie kan spelen binnen de schrijvende journalistiek. Dit onderzoek kan dan ook dienen als basis voor vervolgstudies naar dit onderwerp.

Om in dit onderzoek tot een goede en betrouwbare conclusie te komen zal de volgende hoofdvraag beantwoord worden:

Hoe schrijf je binnen de schrijvende journalistiek een kloppende allegorie?

In deze hoofdvraag gaat het dus niet alleen om het schrijven van een kloppende allegorie, maar om het schrijven van een allegorie binnen de schrijvende journalistiek. Het nastreven van de waarheid is binnen de journalistiek van levensbelang, om de feiten juist te weergeven is het daarom belangrijk dat de allegorie klopt bij het aan te duiden verhaal.

Deze hoofdvraag zal met behulp van de volgende deelvragen beantwoord worden:

1. Wat is een allegorie en wat voor soorten allegorieën bestaan er?
2. Wat voor effect heeft een allegorie op de lezer?
3. Welke voorbeelden van het gebruik van allegorieën zijn er al binnen de schrijvende journalistiek?
4. Hoe is het proces van verschillende journalisten verlopen bij het vinden van de juiste allegorie voor hun ingewikkelde onderwerp?
5. Hoe zorg je ervoor dat het gebruik van een allegorie journalistiek verantwoord blijft?

Veronderstelling

Binnen de schrijvende journalistiek zal het gebruik van de allegorie niet veel voorkomend zijn, aangezien er een spanning bestaat tussen fictie (allegorie) en de feiten. Van hieruit verwacht ik een drempel vanuit de journalist om een allegorie te gebruiken. Daarom vermoed ik dat bij het gebruik van een allegorie de journalistieke waarden, zoals: waarheid, objectiviteit en transparantie, bij het schrijven van een kloppende allegorie binnen de schrijvende journalistiek erg belangrijk zullen zijn. Bij het schrijven van een allegorie moet de allegorie goed kloppen bij het aan te duiden verhaal. Ook moet voor de lezer duidelijk zijn dat het om een allegorie gaat. De allegorie moet bij de feiten aansluiten, zodat de allegorie verhelderend is en niet verwarrend voor de lezer.

Waarom dit onderzoek?

Het doel van dit onderzoek is onderzoeken hoe een journalist een kloppende allegorie kan schrijven. Het is belangrijk dat dit onderzocht wordt, omdat een journalist onderwerpen op een zo'n goed mogelijke manier aan de lezer dient te vertellen. Een allegorie kan zo'n manier zijn. De allegorie is niet een bekend stijlfiguur binnen de journalistiek. Ook veronderstel ik dat deze manier niet algemeen geaccepteerd is, omdat het hierbij om fictie gaat ter ondersteuning van feiten. Het is belangrijk dat deze manier onderzocht wordt, zodat een allegorie bij een daarvoor geschikt onderwerp ingezet kan worden.

Samenvatting

Dit is een **onderzoek naar de praktijk**. In deze scriptie wordt beschreven wat een allegorie is, wat voor invloed een allegorie op de lezer heeft en hoe een journalist een kloppende allegorie kan schrijven. De vraag die hierin centraal staat is: **hoe schrijf je binnen de schrijvende journalistiek een kloppende allegorie?**

Allereerst is het goed om te weten dat een allegorie een stijlfiguur is, die kort gezegd gedefinieerd kan worden als een lange metafoor. Er wordt een vergelijking gemaakt tussen iets bekends en iets onbekends. Een allegorie heeft twee betekenissen: de letterlijke en de figuurlijke. Een allegorie kent verschillende aspecten. Zo kan een allegorie verrassend zijn, van raadselachtig naar verhelderend gaan en een lerende functie hebben. Ook komt er vaak een held voor in een allegorie, wordt er gebruik gemaakt van personificatie en kan een auteur aangeven dat hij een allegorie gebruikt.

De allegorie kwam op in de hellenistische tijd (323 v. Chr. - 30 v. Chr.) en nam in latere tijd een belangrijke positie in bij het uitleggen van de Bijbel en de natuur. De allegorie kunnen we indelen in drie verschillende categorieën: de morele, de politieke en de religieuze allegorie.

Naar de invloed van de allegorie op de lezer is weinig onderzoek verricht. Wel blijkt uit verschillende onderzoek dat metaforen de lezer kunnen beïnvloeden. Ook helpen metaforen ons om abstracte begrippen te begrijpen (Lacey, Stilla & Stahian, 2012). Uit tekstanalyse van het allegorisch geschreven artikel van Sarah Haaij (2016), blijkt dat de allegorie in dit artikel de lezer op emotioneel vlak beïnvloed. Doordat het eiland gepersonaliseerd wordt, kan de lezer zich identificeren met het eiland en begrijpt de lezer beter de gevolgen van het eiland.

Voor dit onderzoek zijn er zes hedendaagse journalistieke allegorische artikelen gevonden. Uit de interviews gehouden met de auteurs, komt naar voren dat het belangrijk is eerst de feiten van het te vertellen verhaal geverifieert te hebben. Hierna kan het creatieve schrijfproces beginnen. Ook wordt er benadrukt dat een allegorie moet kloppen bij de aan te duiden situatie en dat een allegorie verhelderd moet zijn.

Een allegorie kan op drie verschillende manieren bedacht worden. Ze kan op een analytische manier tot stand komen. De journalist wil een allegorie toepassen en gaat bedenken welke allegorie bij het desbetreffende onderwerp past. Een auteur kan geïnspireerd raken door bijvoorbeeld het te schrijven verhaal of door de mensen die hij hiervoor interviewt. Ten slotte kan een allegorie ook spontaan in een auteur opkomen. Wanneer een journalist een kloppende allegorie bedacht heeft, is het van belang dat hij deze allegorie goed test. Hij dient de allegorie stapsgewijs te checken, zodat hij zeker weet dat de allegorie klopt en verheldert.

De waarheid is binnen de journalistiek belangrijk. Een allegorie is in wezen fictie, daarom is het extra belangrijk dat de journalist helderheid creëert over het gebruik van een allegorie. Dit kan hij doen door het te benoemen in bijvoorbeeld de lead. Ook kan hij het artikel plaatsen op een verschijningsplaats met meer journalistieke vrijheid, denk bijvoorbeeld aan een column.

Keywords: allegorie; metafoor; journalistiek; schrijven; verduidelijken; stijlfiguur

Methodologie

Tijdens dit onderzoek is er gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, diepte-interviews en een kwalitatieve inhoudsanalyse. Daarnaast is er ook aandacht besteed aan het zoeken van goede praktijkvoorbeelden. In deze methodologische verantwoording en reflectie zal openheid gegeven worden over de gebruikte methoden en de eventuele tekortkomingen van deze methoden.

Literatuuronderzoek

In dit onderzoek speelt allegorie een belangrijke rol. Het is daarom belangrijk om precies te weten wat deze stijlfiguur inhoudt en wat hier al over bekend is. Door middel van boeken en teksten geschreven over allegorie wordt verhelderd wat deze stijlfiguur inhoudt en op welke manier deze vandaag de dag ingezet zou kunnen worden. De inhoud van deze literatuur is veelal gericht op de oude allegorieën en niet op de allegorie als hedendaagse stijlfiguur. Deze informatie is zeker interessant, maar voor dit onderzoek was het meer relevant geweest wanneer er meer informatie gevonden was over hedendaagse allegorie.

Voor dit onderzoek is het belangrijk om te weten wat voor effect een allegorie heeft. Naar het effect van een allegorie in een journalistieke productie is nog geen of weinig onderzoek gedaan (persoonlijk gesprek, Reijnierse, 05-07-2019). In dit onderzoek is er daarom vooral gekeken naar het effect van metaforen op de lezers. Ondanks dat metaforen en allegorieën dicht bij elkaar liggen, is dit een tekortkoming binnen dit onderzoek. Bij verder onderzoek wordt daarom geadviseerd om hiernaar kwalitatief onderzoeken te verrichten met een focusgroep.

Zoeken naar voorbeelden

In het onderzoek vormt de ervaring van journalisten die al eens een allegorie schreven een belangrijke basis. Het onderzoek richt zich op het *hoe*. Het is daarom belangrijk om te kijken naar alledaagse voorbeelden. Deze voorbeelden liggen niet voor het oprapen. Zoeken via Google met ‘een allegorisch geschreven verhaal’, levert veelal de allegorie over de grot van Plato op. Andere onderzoeksmethoden moesten dus worden ingezet om zoveel mogelijk goede voorbeelden te vinden.

Analyseren op kop

In de beginfase van het onderzoek is er geruime tijd gezocht naar goede voorbeelden van hedendaagse journalistieke allegorieën. Dit werd gedaan door het scannen van koppen op de internetwebsites van verschillende media. Wanneer er in een kop al een bepaalde vergelijking te zien was, werd het artikel gelezen. Het resulteerde in het vinden van drie artikelen: *De papegaai van Minerva is neergestreken* van Rob Wijnberg (2019); *In het vliegtuig naast Willem van Oranje voel ik me klein* van Babah Tarawally (2019) en *Dicht bij de snijkant van het mes* van Marcel ten Hooven (2012). De laatste twee genoemde titels zijn niet meegenomen in dit onderzoek, omdat ze na een kritisch oordeel onvoldoende aan de allegorische aspecten voldeden.

Hoofredacteurs

In de zoektocht naar bruikbare voorbeelden zijn zeventien verschillende hoofredacteurs van kranten benaderd met de vraag of zij een allegorisch artikel in hun krant geplaatst hebben. Het Financieele Dagblad heeft verschillende voorbeelden toegestuurd, maar deze pasten niet binnen de typering van de allegorie. Andere hoofredacteurs antwoordden dat ze niet een voorbeeld wisten of onthielden zich van reactie.

Sociale media

Via sociale media kan aan een specifieke groep een vraag gesteld worden. Dit medium leent zich dan ook uitstekend voor het vinden van specifieke informatie (van Veen & Westerkamp, 2010).

Verschillende Facebookgroepen zijn gebruikt om te vragen naar allegorische verhalen binnen de schrijvende journalistiek. In de groep *kennisdeling J&C Ede*, een groep met journalistiek- en communicatiestudenten/docenten van de Christelijke Hogeschool Ede, werden twee artikelen geadviseerd. Het artikel van Arjen Fortuin (2019): *Verrassend spel: Kelder & Klöpping* en het artikel van Floor Rusman (2018): *De aanbidding van de lijdende Maarten*. Naar aanleiding van de oproep in de groep *Freelance Journalisten Netwerk*, nam Sarah Haaij (2016), schrijfster van het artikel: *Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof*. contact op.

Hulptroepen

Naast dat hoofdredacteuren en sociale media geraadpleegd zijn, is ook het eigen netwerk gevraagd naar voorbeelden. Dit resulteerde in het vinden van de volgende twee voorbeelden: *Die kraaien moeten dood* van Freek Schravandes (2015). En het boek van Jop de Vrieze (2014), *Het zijn allemaal beestjes*.

Diepte-interviews

In dit onderzoek is gekozen voor het uitvoeren van diepte-interviews. De reden hiervoor zal uitgelegd worden aan de hand van de vier redenen om een diepte-interview te houden, beschreven in het boek van Verhoeven (2013): *Onderzoeken doe je zo!*.

1. Vraag van het onderzoek: wanneer de onderzoeksvraag om een bepaalde beleving gaat van geïnterviewden, is het houden van diepte-interviews de beste keuze. In de hoofdvraag te beantwoorden in dit onderzoek gaat het voor een groot deel om een stukje beleving en ervaring.
2. De grootte van de populatie waar je een uitspraak over wilt doen: in dit onderzoek is dit irrelevant.
3. Nieuw onderwerp: dat is in dit onderzoek het geval. In het vooronderzoek en verder onderzoek zijn er geen vergelijkbare onderzoeken gevonden. Dit onderzoek is dan ook een basis voor eventueel verder onderzoek, waarbij de diepte-interviews een mooi begin vormen.
4. Praktische omstandigheden, zoals tijd, geld en beschikbare interviewers: alle drie zijn van toepassing op dit onderzoek. Door een beperkte onderzoekstijd van veertig dagen en geen geld voor andere krachten is het houden van diepte-interviews voor dit onderzoek de beste en meest efficiënte manier om aan de nodige informatie te komen. Daarnaast is het zoeken van goede allegorische voorbeelden een tijdrovend proces, waardoor er ook weinig journalisten bekend zijn die voor dit onderwerp geïnterviewd kunnen worden. (Verhoeven, 2013).

Soort interview

De geïnterviewden werden allen geïnterviewd aan de hand van dezelfde topics/vragen. Hierin bestond ruimte om bij het ene interview meer op het ene onderwerp in te gaan en bij een ander interview meer op een ander onderwerp. Bij het afnemen van de interviews is er gebruik gemaakt van een halfgestructureerd interview (Verhoeven, 2013). Geïnterviewden werden geïnterviewd over hun geschreven artikel met daarin een allegorie. Globaal werden de volgende vragen gesteld:

Allereerst werd aan de geïnterviewde gevraagd of het goed was dat het (telefoon)gesprek opgenomen werd. Hier stemden allen mee in. Vervolgens kwamen de volgende vragen aan bod:

- Hoe bent u op deze allegorie gekomen?
- Welke keuzes en afwegingen hebt u hierin gemaakt?
- Hoe hebt u ervoor gezorgd dat het gebruik van de allegorie journalistiek verantwoord blijft?
- Zou u het gebruik van dit soort allegorieën willen aanmoedigen binnen de schrijvende journalistiek?
- Waarom komt het op dit moment nog niet veel voor, denkt u?
- Heeft u nog advies voor het schrijven van zo'n allegorie? Wat heeft u hierin bijvoorbeeld geholpen?
- Zijn er zelf nog dingen die u belangrijk vindt om te vertellen over dit onderwerp?

Zoals eerder beschreven, werd er in het gesprek per respondent op andere onderwerpen dieper ingegaan. Dit met de bewuste keus om iedere geïnterviewde veel te laten vertellen over iets waar hij iets relevants over te zeggen had. Dit werd onder het gesprek duidelijk door de antwoorden van respondenten. Naar aanleiding hiervan werd wel of niet (nog) verder doorgevraagd.

Wie zijn er geïnterviewd en waarom?

Voor dit onderzoek zijn de volgende vijf journalisten geïnterviewd: Freek Schraevesande, Arjen Fortuin, Sarah Haaij, Jop de Vrieze en Floor Rusman. Transcripten van de interviews zijn te vinden in bijlage 1, 2, 3, 4 en 5. Deze journalisten zijn geïnterviewd, omdat zij een artikel geschreven hebben, waarin een allegorie of een reeks langere metaforen verwerkt is. Het doel van het interview is om achter het proces van de schrijver te komen bij het bedenken en het schrijven van het artikel. Aangezien het interessantste onderdeel van dit proces het bedenken van de metafoor is, is er voor gekozen ook auteurs te spreken waarbij het artikel niet uit een algehele allegorie bestaat, maar waarin een bepaalde metafoor door het gehele stuk verweven is.

Om meer te weten te komen over het effect van een allegorie op de lezer is er gesproken met assistent professor Gudrun Reijnierse. Zij heeft veel onderzoek verricht naar het effect van metaforen. Aangezien Reijnierse in het gesprek aangaf dat er naar het effect van de allegorie niet veel bekend is, is ervoor gekozen het gesprek niet te gebruiken als een officieel interview. Reijnierse heeft meegedacht over hoe er in de resterende tijd onderzocht kon worden, wat voor effect een allegorie op de lezer kan hebben.

Kwalitatieve inhoudsanalyse

Om een schatting te maken van het effect van een allegorische tekst op de lezer is het artikel van Haaij (2016): *Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof*. in dit onderzoek geanalyseerd. Deze analyse is uitgevoerd aan de hand van de tien beschreven stappen in het boek *Retorische kritiek* van Braet (2007). Er is gekozen om de analyse uit te voeren aan de hand van deze tien stappen, omdat in dit proces het geschatte effect op de lezer centraal staat. Het effect wat een allegorisch artikel teweeg kan brengen is belangrijk om te weten, omdat het in het schrijven van journalistieke teksten gaat om de lezer.

Het effect van een allegorische tekst kan ook gemeten worden door middel van een focusgroep. Waarin de ene groep de tekst allegorisch leest en de andere groep de tekst als een nieuwsbericht zonder metafoorgebruik. Naar aanleiding hiervan kan gekeken worden wat voor verschil de lezers ervaren (Koetsenruijter & van Hout, 2014). In dit onderzoek is gekozen voor een analyse van de tekst. Hier is voor gekozen naar aanleiding van het gesprek met assistent professor Reijnierse. Zij adviseerde om, met het nog korte tijdsbestek, een inhoudsanalyse uit te voeren met in het achterhoofd het boek van Braet (2007).

Deze analyse is uitgevoerd met het artikel van Haaij (2016). Er is voor dit artikel gekozen omdat het, van de gevonden allegorische artikelen, het meest allegorische artikel is. Waar je bij de andere gevonden artikelen steeds weer naar de normale wereld wordt gehaald, blijf je bij het artikel dat Haaij (2016) schreef in dat andere universum. Een tekortkoming bij deze inhoudsanalyse is dat er alleen een geschat effect beschreven kan worden. Het is niet zeker dat het artikel hetzelfde effect zal hebben op iedere lezer. Daarnaast kan naar aanleiding van de inhoudsanalyse alleen een conclusie getrokken worden over het geanalyseerde stuk en niet over een allegorie in het algemeen. Wel kan de analyse een indicatie geven over het soort effect dat een allegorie kan hebben op de lezer.

Hoofdstuk 1. De betekenis en herkomst van de allegorie

Om de vraag: 'Wat is een allegorie en wat voor soorten allegorieën bestaan er?' goed te kunnen beantwoorden, zal in dit hoofdstuk uitleg gegeven worden over de allegorie. Allereerst zal de definitie gedefinieerd worden van de allegorie en zal uitgelegd worden wat de metafoor hiermee te maken heeft. Vervolgens zullen de aspecten en de nadelen van de allegorie behandeld worden. In het derde deel van dit hoofdstuk zal de geschiedenis en de herkomst van de allegorie besproken worden. Ten slotte zal de allegorie in het schrijvende genre onderverdeeld worden in drie categorieën.

1.1 Definitiebepaling allegorie

Een allegorie wordt in de literatuur een aantal keer aangeduid als 'lange metafoor' (Claes & Hulsens, 2015; Encyclo, 2019; VanDale, 2015). Om de inhoud van een allegorie te verduidelijken zal daarom kort ingegaan worden op de betekenis van een metafoor.

Metafoor

Een metafoor laat ons op een beeldende manier iets zien. We herkennen iets in het beeld dat als metafoor gebruikt wordt. We stellen de twee verschillende termen niet gelijk, maar herkennen het metaforische beeld. (Nederlof & Vane, 2009)

Voor het begrip metafoor zijn verschillende definities te vinden. Hieronder worden er twee benoemd:

"Betekenisverandering van een woord of wending op grond van gelijkenis (similariteit) of analogie." (Claes & Hulsens, 2015, p.94)

"Een metafoor is een vorm van beeldspraak waarbij figuurlijk taalgebruik centraal staat. Door het gebruik van een metafoor wordt er een bepaald beeld geschapen.... Er wordt een vergelijking gemaakt tussen iets wat men wel en wat men niet kent. Tussen deze twee delen is altijd een verband aanwezig waardoor men begrijpt wat er bedoeld wordt en er een goed beeld van kan schetsen." (Ensie, 2015).

De eerste definitie is kort en bondig en richt zich vooral op de betekenisverandering van een woord. Dit gebeurt volgens deze definitie op grond van een gelijkenis. Toch blijven er bij deze definitie vragen openstaan. Wat voor soort gelijkenis is er tussen twee woorden? En: wat is het nut van zo'n metafoor? De tweede definitie biedt hierin meer duidelijkheid. Zo komen we er bij deze definitie achter dat het om figuurlijk taalgebruik gaat en dat er een bepaald beeld wordt geschapen. Het nut van een metafoor wordt in deze definitie duidelijk omschreven. De laatst genoemde definitie sluit goed aan bij het onderzoek en zal gebruikt worden voor het begrip metafoor.

Voor meer verduidelijking zullen er een aantal metaforen gequoteerd worden uit het boek *Hoe God verdween uit Jorwerd* van Geert Mak (1996):

"Het proces is te vergelijken met een hordenloop waarbij steeds nieuwe categorieën afvielen. Alleen lag de eerste horde zo laag dat bijna niemand het merkte." (Mak, 1996, pg. 78)

“Zoals er na enkele jaren ongemerkt een nieuw lichaam wordt gevormd omdat lichaamscellen zich eens in de zoveel tijd vervangen, zo was hier in stilte een heel ander dorp ontstaan.” (Mak, 1996, pg. 223)

Mak gebruikt de metafoor om iets wat men niet kent (wat er gebeurt in het dorpje Jorwerd) uit te leggen met iets wat men wel kent (hordelopen en lichaamscellen).

Allegorie

Nu er meer duidelijkheid is over het woord metafoor, is het goed om in te gaan op het begrip allegorie. Het woord allegorie komt van het Griekse en Latijnse woord *allegoria*, dit betekent: ‘anders spreken’ (Ensie, 2017). Het verhaal dat een auteur vertelt door middel van een allegorie, heeft twee betekenissen. Het verhaal kan letterlijk opgevat worden of er kan worden gekeken naar de diepere, symbolische, betekenis van de allegorie (Ray, z.j.). Een allegorie kun je ook gewoon als verhaal lezen, zonder diepere betekenis. De tekst wordt wel veel rijker door het begrijpen van de diepere of dubbele betekenis. Het kan dus zijn dat het ene deel van de lezers wel de diepere laag van de allegorie herkent en het andere deel gewoon een verhaal leest (Fletcher, 2012).

Een voorbeeld van een allegorie is het boek *Animal Farm* van de schrijver George Orwell (1945). In zijn boek gebruikt Orwell boerderijdieren om het misbruik van politieke macht duidelijk te maken. “Orwell maakte zijn politieke verklaring in een twintigste-eeuwse fabel dat kon worden gelezen als een amusant verhaal over dieren of, op een dieper niveau, een woeste aanval op het misbruik van politieke macht”, aldus Sumner (z.j.).

Hieronder staat het begrip allegorie drie keer gedefinieerd:

“Vorm van beeldspraak, die een hele zin of meerdere zinnen wordt volgehouden, in tegenstelling tot de metafoor, waarbij één woord door beeld wordt vervangen.” (dbnl, z.j.)

“Breed uitgewerkte metafoor of beeldspraak ... Als tekstgenre is de allegorie een zinnebeeldig verhaal waarin begrippen (bv. deugden en ondeugden) als personen worden voorgesteld.” (Claes & Hulsens, 2015, p. 27)

“Vorm van beeldspraak waarbij concrete figuren en voorvallen de plaats innemen van de eigenlijk bedoelde (maar moeilijker) abstracte betekenis. In feite is de tekst dan één lange uitgewerkte metafoor.” (Encyclo, 2019)

De eerste definitie omschrijft de allegorie duidelijk, toch is deze uitleg wat aan de zuinige kant. De tweede definitie is hierin al wat uitgebreider. Wel staat hier dat in een allegorie begrippen worden voorgesteld als personen. Hiermee wordt de creativiteit ingetoomd. Dat is jammer, aangezien juist bij een allegorie creativiteit belangrijk is.

De laatste definitie sluit goed aan bij dit onderzoek. Het geeft duidelijk weer dat concrete figuren en voorvallen de plaats innemen van de meer abstracte eigenlijke betekenis. Er wordt dus een verhaal geschreven dat symbool staat voor de ware feiten. De vraag van het onderzoek is: Hoe schrijf je binnen de schrijvende journalistiek een kloppende allegorie? Deze definitie sluit hier goed op aan en zal daarom in dit onderzoek aangehouden worden. Aan het einde van de definitie staat dat een allegorie één lange uitgewerkte metafoor is. Het is daarom belangrijk ook de definitie van de metafoor mee te nemen in dit onderzoek. Vanuit die gedachte zal in dit onderzoek de volgende samengestelde definitie gehanteerd worden:

Allegorie: “Vorm van beeldspraak waarbij concrete figuren en voorvallen de plaats innemen van de eigenlijk bedoelde (maar moeilijker) abstracte betekenis. In feite is de tekst dan één

lange uitgewerkte metafoor. Een metafoor is een vorm van beeldspraak waarbij figuurlijk taalgebruik centraal staat. Er wordt een vergelijking gemaakt tussen iets wat men wel en wat men niet kent. Tussen deze twee delen is altijd een verband aanwezig waardoor men begrijpt wat er bedoeld wordt en er een goed beeld van kan schetsen.” (Ensie, 2015; Encyclo, 2019)

1.2 Aspecten van een allegorie

Angus Fletcher (2012) schreef een boek over de allegorie: *Allegory, the theory of a symbolic mode*. Zijn collega Maureen Quilligan beschrijft Fletcher als een van de meest toegewijde verdedigers van de allegorie (1979). Fletcher benoemt in zijn boek verschillende aspecten die bij een allegorie horen. Hieronder staan deze verschillende aspecten uitgewerkt.

Verrassingselement

Fletcher noemt in zijn boek dat het verrassingselement van een metafoor zeer belangrijk is. Hoe meer verrast de lezer is, hoe meer levendigheid het verhaal heeft. Rusman sluit hierop aan in het afgenomen interview en benoemt dat een allegorie origineel moet zijn.

Uit onderzoek is daarnaast gebleken dat hoe bekender een metafoor is voor iemand, hoe minder activiteit er in de hersenen plaatsvindt (Bergen, 2012). Professor Bergen: “In other words, over their careers, metaphorical expressions come to be less and less vivid, less vibrant, at least as measured by how much they drive metaphorical simulations.” (pg. 206) Wanneer je als schrijver gebruikt maakt van een minder bekende of minder voor de hand liggende metafoor zorgt dit voor meer activiteit in de hersenen.

Allegorieën gaan van raadselachtig richting verhelderend

Bij de meeste allegorische verhalen zijn duidelijkheid en onduidelijkheid belangrijk, het een kan niet zonder het ander. Het raadselachtige is een gekoesterde functie van een allegorie (Fletcher, 2012). Om dit te verduidelijken, quote Fletcher Shakespeare:

“Shakespearean fish swam in the sea, far away from land;
Romantic fish swam in nets, coming to the hand;
What are all those fish that lie gasping on the sand?” (2012, pg. 80)

Dit is een stijf en simpel gedicht. In het gedicht wordt één bepaalde ‘speler’ drie keer gebruikt in een andere situatie. Je kunt de vis zien als gewoon een vis, maar ook als een beeldend object voor iets anders. Wanneer we dit doen, is het gedicht logischer en kunnen we hier zelf betekenis aan geven. (Fletcher, 2012) Fletcher zegt hierover:

“Here the curious animated metaphor of the first line gradually loses its strangeness, and we are finally left with an idea that fits in precisely with the ideas we already have, ideas the poem itself has given us. Surprise diminishes as the analogy is extended, because we see more and more clearly the meaning of the hidden error. In most cases allegories proceed toward clarity, away from obscurity, even though they maintain a pose of enigma up to the very end.” (Fletcher, 2012, pp. 80-81)

Een allegorie kan dus raadselachtig overkomen, zeker wanneer je niet de achterliggende betekenis ziet. Wanneer deze betekenis voor de lezer duidelijk wordt, biedt de allegorie juist inzicht en duidelijkheid.

Niet normaal

Fletcher verklaart dat het allegorische niet normaal is. Hij haalt hierbij de allegorische kunst aan, waarbij geen gebruik wordt gemaakt van hedendaagse objecten/beelden. Het is een andere nieuwe wereld: "It is much more like the hyperdefinite sight that a drug such as mescaline induces. It is discontinuous, lavish of fragmentary detail." (Fletcher, 2012, pg. 102) Copeland en Struck sluiten hierop aan en beschrijven dat het ontraadselen van een allegorie soms ongrijpbaar is, dat het ingewikkeld is en dat het lastig is de andere betekenis te bepalen (Copeland & Struck, 2010).

Lerende functie

Allegorieën worden van oudsher gebruikt voor onderrichtend en morele aansporing. Zo worden ze bijvoorbeeld ingezet om nieuwe politieke ideeën over te brengen of om juist oude theorieën/normen in een nieuw daglicht te stellen (Fletcher, 2012). Ook wordt een allegorie gebruikt om een morele les of principe aan mensen over te brengen (clairewait, z.j.).

Hieronder een voorbeeld van Tunahan Kuzu, van de politieke partij DENK:

"Het lijkt net of de belangrijkste auteur van de Miljoenennota Emile Ratelband is. Dit kabinet doet net alsof er in Nederland een groot verjaardagfeest aan de gang is. De minister-president staat lachend aan de tafel en roept 'pleur op' als Asscher een stuk taart wil pakken. Eerst de VVD." (de Volkskrant, 2016, 3e alinea)

Personificatie

Fletcher legt in zijn boek uit dat er in veel allegorieën gebruik wordt gemaakt van personificatie. Enerzijds om bepaalde ideeën te symboliseren, anderzijds om historische personen te representeren (Fletcher, 2012). Ook Doreen Innes benoemt in haar analyse, verschenen in het boek *metaphor, allegory and the classical tradition*, dat personificatie een veel voorkomende vorm is waarin een allegorie kan voorkomen (Boys-Stones, 2003). In het *groot retorisch woordenboek* wordt het als kenmerk genoemd: "Als tekstgenre is de allegorie een zinnebeeldig verhaal waarin begrippen (bv. deugden en ondeugden) als personen worden voorgesteld." (Claes & Hulsens, 2015, pg. 27)

De Held

Binnen de bestaande allegorische verhalen wordt er veelal gebruik gemaakt van een held met mede-karakters. Deze andere rollen spiegelen vaak de karaktereigenschappen van de hoofdpersoon (de held). Op deze manier leert de held steeds beter omgaan met zichzelf. Wanneer je zo'n bijrol in het echte leven tegen zou komen, zul je waarschijnlijk zeggen dat diegene geobsedeerd is door één idee. Zo'n mede-karakter wordt door de schrijver vaak ingezet om een idee te representeren. (Fletcher, 2012). In het boek *The Language of Allegory* (1979) en *Metaphor, allegory and the classical tradition* (2003) worden veel allegorieën benoemd, bij velen daarvan speelt de held een rol (Quilligan, 1979; Boys-Stones, 2003). Bijvoorbeeld bij de allegorie *Metrodorus of Lampsacus* (Boys-Stones, 2003).

Uitleg geven aan de allegorie

Een auteur kan bij zijn allegorie ook uitleg geven over de symbolen die hij/zij in de allegorie gebruikt. Dit komt meer voor bij de modernere allegorieën. De auteur kan dit bijvoorbeeld doen aan het begin van het verhaal of later wanneer hij hiernaar gevraagd wordt door geïnteresseerden (Fletcher, 2012).

Een voorbeeld hiervan is te lezen in het boek van Jop de Vrieze (2014): *Allemaal beestjes*.

"Een gezonde mond is als een stuk bos. De aanwezige soorten houden elkaar in balans, zoals vossen en konijnen elkaar in balans houden, en zoals in een bos de boswachter af en toe een handje helpt door een boom om te zagen of een overschot aan konijnen af te schieten, doet ook je lichaam dat. De boswachter van je mond is je speeksel. Dat buffert zuren en bevat moleculen die schadelijke bacteriën doden." (de Vrieze, 2014, pg. 147)

Hier is te lezen dat De Vrieze de allegorie die hij beschrijft uitlegt. De Vrieze laat de lezer weten dat de boswachter in het verhaal ons speeksel is, hierdoor wordt het voor de lezer meteen duidelijk wat de auteur hier uitlegt.

1.3 Nadelen gebruik allegorie

Fletcher noemt in zijn boek een paar nadelen die veelal door anderen worden genoemd in betrekking tot het gebruik van allegorieën. Hieronder worden ze kort weergegeven:

- Een allegorie dwingt de lezer in een bepaalde hoek. De lezer moet de achterliggende gedachte van de schrijver begrijpen om de echte kern van het verhaal te snappen. De lezer wordt gedwongen op dezelfde manier als de schrijver te denken.
- Een allegorie leert een bepaalde les, dit kan ook een verkeerde les zijn.
- In een allegorie kan het soms onduidelijk zijn wat feit en wat fictie is. Dit kan voor verwarring zorgen.
- Bij het schrijven van een allegorie wandel je tussen twee lijnen. Enerzijds de werkelijkheid en anderzijds de fictie. Je moet als auteur tussen deze twee lijnen blijven lopen om ervoor te zorgen dat een allegorie ook echt een allegorie blijft. (Fletcher, 2012)

1.4 Allegorie in de oudheid

Om een beter beeld te krijgen van de functie van de allegorie door de tijd heen, wordt hieronder een korte tijdlijn geschetst van de allegorie. Te beginnen bij de hellenistische tijd. Omdat dit geen onderzoek is naar de geschiedenis van de allegorie, maar naar het gebruik vandaag de dag, zal hier niet al te diep op in worden gegaan.

Hellenistische tijd

In de hellenistische tijd (323 v. Chr. - 30 v. Chr.) ontstond naar verluidt de allegorese; het allegoristisch interpreteren van teksten (Claes & Hulsens, 2015). Een bekende allegorie is die van Plato over de grot. In deze allegorie beschrijft Plato dat er mensen vastzitten in een grot, met hun rug naar de ingang, waardoor het enige wat ze kunnen zien de schaduwen zijn van mensen en dieren die voorbijkomen. Voor hen is dit de realiteit van het leven. Maar wat zou er gebeuren als één van deze gevangenen bevrijd zou worden? Wanneer hij terug zou keren in de grot zal hij moeite hebben om de schaduwen weer goed te zien. De andere gevangenen zullen zeggen dat hij zijn ogen kapot heeft gemaakt door naar buiten te gaan en zullen er van overtuigd zijn dat zij beter in de grot kunnen blijven. Over de betekenis van deze allegorie bestaat nog steeds onenigheid. Eén uitleg is dat het in deze allegorie om Plato zelf gaat. Dat de mensen uit zijn tijd in de grot zitten en dat hij veel moeilijkheid ervaart om 'de echte realiteit' aan hen uit te leggen (Le, 2018; Levensbeschouwing.net, 2016; Aswerrghkan, 2013).

Allegorieën in de kerkgeschiedenis

In de vroege kerk (200 à 300 na Christus) spreekt men van een allegorische school (Boekhout, 2006). "De godsdienstige wereld waarin de vroege Kerk tot bloei kwam, was vol van vergeestelijkend schriftgebruik.... Clemens noemt de rode draad van Rachab in Jozua 2: een voorzegging van de verlossing door het bloed van Christus (1 Clemens 12:7)." (Boekhout, 2006, pg. 172). Nog steeds worden teksten uit de Bijbel als allegorie uitgelegd, denk hierbij aan de tekst in Efeziërs 6:10-20.

Efeziërs 6:11-15: "Trek de wapenrusting van God aan ... Houd stand, met de waarheid als gordel om uw heupen, de gerechtigheid als harnas om uw borst, de inzet voor het evangelie

van de vrede als sandalen aan uw voeten.” (Nederlands Bijbelgenootschap, 2004, pp. 273-274)

Paulus beschrijft hier een wapenuitrusting. Iedereen begrijpt dat het daarbij niet om een letterlijke, maar een geestelijke wapenuitrusting gaat (Boekhout, 2006).

“In de middeleeuwen werden oudtestamentische verhalen gelezen als voorafbeeldingen van het evangelie”, aldus Claes & Hulsens (2015, pg. 27). Ook werden in die periode de gelijkenissen van Jezus uitgelegd als allegorieën; ieder onderdeel van het verhaal kwam symbool te staan voor iets anders (Visser, z.j.). De techniek van verhalen uitleggen als een allegorie was eerst een manier om de Bijbel uit te leggen, later werd deze techniek op alle literatuur toepasbaar en tenslotte op alle dingen. Uiteindelijk werd ook de natuur een allegorie, door de natuur kon men immers het scheppingsplan van God zien (Verhuyck, 2018).

In de late oudheid schreef de Latijnse christelijke dichter Prudentius (circa 348 - 405) waarschijnlijk de eerste pure middeleeuwse allegorie in de Europese literatuur: de *Psychomachia* ('the contest of the soul'). De *Psychomachia* beschrijft de strijd van het geloof, ondersteund door de kardinale deugden, tegen afgoderij en de bijbehorende ondeugden (Encyclopaedia Britannica, 2019). Verhuyck schrijft hierover in zijn boek *Minuten Middeleeuwen*: “Die gevechten worden hoogdravend episch beschreven als zeven duels tussen deugden en ondeugden - bijvoorbeeld tussen Eendracht en Tweedracht, tussen Woede en Geduld, of tussen Kuisheid en Wellust, - die door hun daden en gebaren handelende abstracties worden.” (2018, pp. 117-118)

1.5 Schrijvende allegorie onderverdeeld

Dit onderzoek gaat over de allegorie in de schrijvende journalistiek, daarom zal het nu weer gaan over de schriftelijke allegorie. Binnen deze allegorie zal in dit onderzoek onderscheid gemaakt worden tussen drie categorieën: 1) de morele allegorie 2) de politieke allegorie 3) de religieuze allegorie (Storyboard, z.j.; Deadreign, z.j.). Dit onderscheid zal gemaakt worden aan de hand van de genoemde bronnen en door middel van de inmiddels opgedane kennis over allegorieën. De verschillende categorieën worden hieronder toegelicht:

De morele allegorie

Bij de morele allegorie worden maatschappelijke problemen aan de kaak gesteld. Een morele allegorie helpt mensen om na te denken over het leven of over bepaalde aspecten van het leven. Denk hierbij aan de al eerder genoemde allegorie van Plato over de grot. Een ander voorbeeld is het boek *Uit de maat* van William M. Kelly, een morele allegorie over de strijd van de Afro-Amerikanen in het zuiden van de Verenigde Staten (Kelly, 2018).

De politieke allegorie

Een politieke allegorie is een allegorie die de politiek uitlegt of een bepaalde politieke boodschap duidelijk maakt. Zo schreef Rob Wijnberg (2019) een allegorie over de politiek van Baudet. In het artikel *De papegaai van Minerva is neergestreken* beschrijft hij hoe er door bepaalde politici steeds 'hetzelfde liedje' wordt afgespeeld. Een bekende politieke allegorie is het boek van Orwell genaamd *Animal Farm*. Deze allegorie is besproken in hoofdstuk 1.4 over de *Allegorie in de oudheid*.

De religieuze allegorie

De religieuze allegorie heeft betrekking op religie. Dit kunnen allegorieën zijn vanuit religieuze boeken of allegorieën over religie. In de Bijbel staat bijvoorbeeld in Efeziërs 6:11-15 de allegorie over de wapenuitrusting (Nederlands Bijbelgenootschap, 2004, pp. 273-274). In de Koran kunnen we in Soera 24:35 de volgende allegorie lezen:

“Allah geeft het licht aan de hemelen en de aarde. De gelijkenis van Zijn licht is als een nis met een lamp erin: de lamp bevindt zich in een glas. Het glas is als een stralende ster die brandt (van de olie) van een gezegende olijfboom, die niet van het Westen en niet van het Oosten is. Haar olie verlicht, hoewel zij (nog) niet door het vuur aangeraakt is. Licht op licht. Allah leidt naar Zijn licht wie Hij wil. En Allah maakt gelijkenissen voor de mensen.”
(ReciteQuran, z.j.)

Naast allegorieën die opgeschreven staan in religieuze boeken, zijn er ook allegorieën over religies. Een modern voorbeeld van een religieuze allegorie is het boek *De kronieken van Narnia. Het betoverde land achter de kleerkast*. In dit boek staat Aslan voor Jezus en de heks voor de duivel. Uiteindelijk verslaat Aslan de heks met hulp van vier kinderen. In het verhaal sterft Aslan, waarna hij weer opstaat, hierin is een duidelijk verband te zien met het sterven en opstaan van Jezus (Lewis, 2015).

Samenvatting

In voorgaand hoofdstuk was te lezen dat een allegorie ook wel een lange metafoor genoemd wordt. Bij een metafoor wordt er een vergelijking gemaakt tussen iets bekends en onbekends. Met behulp van figuurlijk taalgebruik wordt er een duidelijker beeld geschetst. De definitie van allegorie sluit hier voor een groot deel op aan. Een allegorie heeft twee betekenissen, een letterlijke en een figuurlijke.

Verschillende aspecten van een allegorie kunnen zijn:

- Het verrassingselement.
- Ze gaan van raadselachtig richting verhelderend.
- Ze zijn niet normaal.
- Ze hebben een lerende functie.
- Vaak wordt er personificatie gebruikt.
- Er komt veelal een held in voor.
- Soms geeft een auteur ook uitleg aan de gebruikte allegorie.

De allegorie kent ook een aantal mogelijke nadelen. De allegorie kwam op in de hellenistische tijd met als tekenend voorbeeld de allegorie van Plato over de grot. Vervolgens nam de allegorie een belangrijke plek in bij de uitleg van de Bijbel en in de middeleeuwen ook de uitleg van de natuur als scheppingsplan van God. In de late middeleeuwen werd de eerste pure middeleeuwse allegorie geschreven in de Europese literatuur: de *Psychomachia*.

De allegorie kunnen we indelen in drie verschillende categorieën: de morele, de politieke en de religieuze allegorie.

Hoofdstuk 2. Het effect van een allegorie op de lezer

Uit eigen deskresearch en uit gesprek met assistent professor Reijnierse (persoonlijk gesprek, 5-06-2019) blijkt dat er geen of weinig onderzoek is verricht naar het effect van een in de journalistiek gebruikte allegorie op de lezer. Mede omdat de allegorie op deze journalistieke manier weinig voorkomt. Om de vraag: 'Wat voor effect heeft een allegorie op de lezer?' te kunnen beantwoorden, zal er daarom gekeken worden naar het effect van metaforen op mensen, omdat dit nauw verbonden is met de allegorie. Hieronder zal ingegaan worden op onderzoeken die vertellen over het effect dat metaforen hebben op een lezer. Na het bespreken van de effecten van metaforen, zal een analyse worden uitgevoerd op het allegorisch artikel van Haaij. Door middel van deze analyse wordt een schatting gemaakt van het effect van de allegorie op de lezer.

2.1 We kunnen beïnvloed worden door metaforen

Naast dat we handelen naar metaforen, kunnen metaforen ook onze mening beïnvloeden. Hieronder zijn drie onderzoeken beschreven die over deze invloed gaan. Uit de onderzoeken komen verschillende resultaten naar voren. Om een zo betrouwbaar mogelijk beeld te geven, worden ze alle drie hieronder weergegeven.

Onderzoek Flusberg, Matlock & Thibodeau

In het onderzoek van Flusberg, Matlock & Thibodeau (2017) komt naar voren dat het gebruik van een metafoor de gedachten van mensen kan beïnvloeden. De onderzoekers lieten deelnemers drie verschillende artikelen lezen over de klimaatverandering. De ene groep kreeg een neutraal bericht te lezen (zonder metafoor), de tweede groep een artikel met metaforische verwijzingen naar de klimaatverandering als wedstrijd en de derde groep een bericht met klimaatverandering als oorlog. Mensen moesten vervolgens vragen beantwoorden over hoe zij aankeken tegen klimaatverandering en in hoeverre ze zich hier zelf tegen in willen zetten. Uit dit onderzoek komt naar voren dat deelnemers die de oorlogsmetafoor lazen meer urgentie voelden om iets aan het klimaatprobleem te doen én het klimaatprobleem als meer risicovol zagen, dan mensen die het wedstrijdverslag of het normale verslag lazen (Flusberg, Matlock & Thibodeau, 2017).

Onderzoek Thibodeau en Boroditsky

Thibodeau en Boroditsky (2011) onderzochten in hoeverre het gebruik van een metafoor de gedachte/mening van mensen verandert in verhouding tot het onderwerp. Dit deden ze door middel van vijf experimenten. Het eerste experiment zal uitgelegd en aangehaald worden, aangezien dit experiment relevant is voor dit onderzoek.

In het eerste experiment lieten de onderzoekers de proefpersonen lezen over misdaad in de plaats Addison. Bij de ene helft van de deelnemers werd voor misdaad de metafoor 'beest' gebruikt en bij de andere helft van de deelnemers werd voor misdaad de metafoor 'virus' gebruikt. Nadat de mensen dit rapport gelezen hadden, moesten de deelnemers aangeven hoe ze dit probleem zouden oplossen en welk deel van de tekst hen had beïnvloed deze keus te maken. De onderzoekers verdeelden vervolgens de antwoorden van de participanten in, in twee categorieën: 1) 'enforcement' (handhaving) en 2) 'reform' (hervormen).

Het resultaat van dit onderzoek is dat 65% van alle participanten een oplossing aandroeg in de categorie 'handhaving'. De overige 35% koos voor een oplossing onder de noemer 'hervormen'. Wat opvalt is, dat deelnemers die als metafoor 'het beest' te lezen kregen, meer de oplossing van handhaving (74%) voorstelden, terwijl de deelnemers met de metafoor 'virus' vaker (56%) kwamen met een oplossing in de categorie hervormen.

De conclusie van de onderzoekers is dat een metafoor mensen kan beïnvloeden bij het aandragen van bepaalde oplossingen én dat dit gebeurt zonder dat ze het zelf doorhebben (Thibodeau & Boroditsky, 2011).

Onderzoek Steen, Reijnierse & Burgers

Naar aanleiding van het onderzoek van Thibodeau en Boroditsky (2011) hebben de onderzoekers Steen, Reijnierse en Burgers (2014) verder onderzoek gedaan, met een kritische blik naar voorgaand onderzoek, naar hoe metafoorgebruik je denken kan beïnvloeden. Uit hun onderzoek concluderen ze dat zij geen effect hebben kunnen vinden van de metafoor op de lezer.

Ze schrijven dat het noodzakelijk is om preciezere randvoorwaarden (aan het onderzoek) te stellen om er zo achter te komen wanneer metaforen wel en niet invloed hebben op onze rede. Ze vullen hierop aan dat volgens sommige geleerden de metafoor alleen effect heeft wanneer je als persoon de metafoor nodig hebt om de situatie te begrijpen. Dit is bij de gebruikte metafoor over criminaliteit niet het geval (Steen, Reijnierse & Burgers, 2014).

Conclusie

De onderzoeken geven niet een duidelijk antwoord op de vraag of en op wat voor manier het gebruik van een metafoor de lezer beïnvloedt. Waar de eerste twee onderzoeken laten zien dat een metafoor invloed heeft op de lezer, trekt het laatste onderzoek dit in twijfel. Zoals Steen, Reijnierse en Burgers zelf aangeven is het belangrijk om hier meer onderzoek naar te verrichten. Wel is het belangrijk om te onthouden dat er wel degelijk een kans bestaat dat mensen beïnvloed worden door een gekozen metafoor.

2.2 We beleven metaforen

Onderzoekers Lacey, Stilla en Stahian (2012) hebben door middel van *functional magnetic resonance imaging (fMRI)*, scans waarop te zien is waar er hersenactiviteit plaatsvindt, bewezen dat we metaforen begrijpen met behulp van hersendelen die betrokken zijn bij de letterlijke betekenis van de metafoor. De onderzoekers lieten proefpersonen steeds twee zinnen zien met dezelfde betekenis. In de ene zin werd een metafoor gebruikt, in de andere zin niet. Ter illustratie: 'he had a rough day' en 'he had a bad day'. Bij de eerste zin werd het deel van de hersenen actief dat ook actief wordt wanneer mensen aan een ruw oppervlak voelen. Letterlijk zeg je namelijk: hij had een ruwe dag. We verwerken een metafoor in het deel van onze hersenen, waar we normaal gesproken ook de letterlijke betekenis van het woord verwerken. De metafoor is dus niet abstract, maar komt voort uit onze beleving en lichamelijke ervaring (Lacey, Stilla & Stahian, 2012).

2.3 Metaforen helpen ons begrijpen

Praet geeft aan dat metaforen een belangrijke rol spelen bij het begrijpen en creëren van wetenschappelijke kennis: "Vergelijkingen of analogieën maken het voor de mensen mogelijk om over zeer abstracte zaken na te denken. Sterker nog, het onderwijzen, het denken over, en het begrijpen van wetenschap zonder metaforen is zelfs onmogelijk." (Praet, 2016, pp 5-6). Metaforen helpen ons om de wereld beter te begrijpen, legt Berger uit. Ze schrijft: "Dat wat we niet kennen, begrijpen we in termen van wat we wél kennen: we gebruiken metaforen om dat wat nieuw of vreemd is eigen te maken." (2014)

Een metafoor bestaat uit twee delen. Enerzijds de echte betekenis, *the target* en anderzijds het woord dat daarvoor in de plaats is gekomen, *the source*. Het oorspronkelijke woord, *the target*, is over het algemeen abstract, complex en lastig te begrijpen. *The source*, het woord dat ervoor in de plaats komt, is meer concreet en is gemakkelijk te begrijpen. Vaak kennen we de woorden die we

kiezen voor *the source*, al vanaf het vroegste moment in ons leven (Mandler, 2004). Het gebruik van een metafoor creëert *conceptual mapping*, bestaande uit een systematische set van associaties tussen *the target* en *the source*. Mensen kunnen op deze manier vanuit hun kennis over *the source* (de gebruikte metafoor) nadenken over hun *target* wat vaak abstract is (Landau, Meier & Robinson, 2014).

2.4 Schatting effect allegorie

Bovenstaande informatie is vooral gericht op het gebruik van metaforen. Nu is deze informatie waardevol om een idee te krijgen over het effect van een allegorie, maar is het voor de betrouwbaarheid van dit onderzoek nodig om ook een analyse te maken van een allegorisch geschreven journalistieke hedendaagse tekst (persoonlijk gesprek, Reijnierse, 05-06-2019).

Om een geschat effect te maken van een allegorie op de lezer, is voor dit onderzoek een tekstanalyse uitgevoerd. De geanalyseerde tekst is: *Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof*. van Sarah Haaij (2016). De algehele analyse is te vinden in bijlage 6: *Inhoudsanalyse artikel Sarah Haaij*. De conclusie van de analyse wordt hieronder omschreven.

Uit de uitgevoerde analyse kan worden opgemaakt dat de allegorie van Haaij de lezer op emotioneel vlak beïnvloedt. Door het eiland te personaliseren, maakt ze het voor de lezer mogelijk om mee te leven met dit eiland. Door het gebruik van de allegorie kan de lezer zich identificeren met het eiland en begrijpt hierdoor beter de gevolgen voor het eiland.

Het is belangrijk om te beseffen dat deze analyse geldt voor dit specifieke artikel. Wat hier wel uit kan worden opgemaakt is dat een allegorie dit effect kan hebben, maar dit hoeft dus niet voor elk allegorisch verhaal zo te zijn.

Samenvatting

Metaforen zijn met ons dagelijks leven verweven. Ze hebben invloed op de manier waarop wij handelen en tegen bepaalde dingen, bijvoorbeeld discussiëren, aankijken. Uit onderzoek blijkt dat een metafoor een lezer kan beïnvloeden, maar dit hoeft niet altijd te gebeuren. We verwerken metaforen in onze hersenen op de plek waar we de feitelijke betekenis van het woord verwerken. Hierdoor komt een metafoor vaak dicht bij ons gevoel of lichamelijke ervaring. Metaforen helpen ons om abstracte begrippen te begrijpen en ook zelf verder te onderzoeken met behulp van een metafoor. Uit de tekstanalyse blijkt dat het artikel van Haaij (2016) de lezer op emotioneel vlak beïnvloedt. Door het eiland te personaliseren, kan de lezer zich identificeren met het eiland en begrijpt hij/zij beter de gevolgen voor het eiland.

Hoofdstuk 3 Hedendaagse journalistieke allegorieën

Welke voorbeelden van het gebruik van allegorieën zijn er al binnen de schrijvende journalistiek? Dat is de vraag waar we nu verder op ingaan. In dit hoofdstuk worden voorbeelden gegeven van bestaande hedendaagse allegorieën binnen de schrijvende journalistiek. De zes gevonden allegorische artikelen worden in dit hoofdstuk besproken. Vijf journalisten zijn voor dit onderzoek geïnterviewd, in dit hoofdstuk zal weergegeven worden hoe zij op hun allegorie zijn uitgekomen. De allegorieën zijn ingedeeld op de in hoofdstuk 1.4 genoemde categorieën. Te beginnen met de morele allegorie.

3.1 Morele allegorie

Het artikel van Sarah Haaij zet mensen aan het denken over de manier waarop wij voor onze aarde zorgen. Of juist niet zorgen. Het tweede artikel van Freek Schraevesande stelt een meer filosofische vraag: wanneer ben je als buitenlander welkom in een land?

Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof - Sarah Haaij

Voor *De Correspondent* verscheen op 17 november 2016 het artikel van Sarah Haaij: *Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof*. In deze allegorie beschrijft Haaij hoe het eiland volledig overspannen is geraakt door het grote aantal toeristen. In het hele artikel laat ze het eiland vanuit de ik-persoon praten en houdt ze de allegorie in stand. Wel begint ze haar artikel met een lead die aangeeft wat de lezer te lezen krijgt in het artikel:

“Duizenden toeristen kreeg het Thaise eiland Koh Tachai dagelijks te verwerken. Daardoor daalde de biodiversiteit, verbleekte het koraal en vervuilde het eiland. Maar: door de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN mag het met verlof. Ik kroop in de huid van het eiland met burn-out.” (Haaij, 2016)

In het artikel word je als lezer meegenomen in de emoties en gedachten van het eiland:

“Uitgeput, verbleekt, opgebruikt, dat was ik. Volledig overspannen. Als de zon ‘s morgens opkwam, dacht ik maar één ding: laat me, ik ben er niet.” (Haaij, 2016)

“Hoe vaak heb ik niet uit willen seinen: ik leef! Ik leef zowel boven als onder water. Mijn zand, de mangroves, mijn rif, het leeft.” (Haaij, 2016)

“Ze zeggen vaak dat de burn-outer geen signalen afgeeft. Nou, ik heb het geprobeerd. Spuugde elke morgen alles weer terug op het strand; de plastic zakjes, lege colaflessen, badslippers en sigarettenpeuken.” (Haaij, 2016)

Proces van de schrijver

Eerder was Haaij al op het Thaise eiland geweest, twaalf jaar later kwam ze er weer en schrok ze van de verandering die er in de verstreken tijd had plaatsgevonden. Haaij:

“Toen ik eenmaal daar op het eiland was, had dat best veel impact. Ik vond het zo ongelofelijk wat er gebeurd was. Ik had daardoor heel erg de behoefte om naast dat stuk voor Trouw, hier ook nog iets anders mee te doen.”

Het eiland voelde voor haar aan als totaal uitgeput en toen iemand tegen haar zei dat het eiland nodig met vakantie moest, had ze haar haakje. Haaij:

“Het eiland moet op vakantie van alle toeristen, dat was heel bizar natuurlijk. Toen ik daar was, dacht ik: dit eiland heeft gewoon een complete burn-out. Het is gewoon helemaal uitgeput, net zoals een mens is, wanneer je er te veel van vraagt.”

Toen ze eenmaal dit idee had, kwamen er steeds meer associaties. Haaij ging er steeds meer over nadenken en ontdekte, toen ze alle gegevens onder elkaar zette, dat elk stukje een onderdeel van een burn-out in zich heeft. In het jaar dat ze deze allegorie schrijft, is Haaij voor zichzelf bezig met het ontdekken van andere vormen van journalistiek.

Haaij heeft voor Trouw een feitelijk artikel geschreven, waarin ze onderzocht hoe het er met het eiland voor stond en waarom dit eiland gesloten zou worden. Iets wat haar tijdens het schrijven van de allegorie geholpen heeft. Haaij: “Ik heb eerst het journalistieke gedeelte gewoon goed gedaan. Zorgen dat alles feitelijk klopt. Toen ik die basis had, toen ben ik uitstapjes gaan maken met de sfeer en de stijl. Daar heb ik best wel even over nagedacht. Er kwamen telkens weer nieuwe ideeën in mij op.”

Advies van de schrijver

Haaij: “Zorg ervoor dat je eerst de feitelikheden goed hebt, dat je dat echt strak hebt staan, zodat je niet gaat sjoemelen en de feiten met fictie gaat vermengen. Neem er ook de tijd voor, zo’n verhaal schrijven, dat is gewoon een veel creatiever proces.”

Die kraaien moeten dood - Freek Schraevesande

Freek Schraevesande schrijft in zijn verhaal over de jacht op zevenentwintig huiskraaien in Hoek van Holland. In het waargebeurde verhaal beschrijft Schraevesande hoe de jager, uit opdracht van de overheid, de jacht opent op deze huiskraaien.

Dit verhaal kun je als een allegorie lezen. In de volgende stukken legt Schraevesande een verbinding tussen de huiskraai en asielzoekers/buitenlanders:

“En zo landde de huiskraai als ongewenste asielzoeker op Bijlage 1 van de Regeling Beheer en Schadebestrijding Dieren, tussen de rosse stekelstaart en de Siberische grondeekhoorn.” (Schraevesande, 2015)

“Op de markt in Hoek van Holland ging het vooral over de positie van de allochtoon. ‘Van onze huiskraai blijf je af’, was de teneur. „Nijlganzen, schiet die maar af”, zei een man bij de viskraam. „Dát zijn buitenlanders.”” (Schraevesande, 2015)

Hieronder is het slot van het stuk weergegeven:

“De eerste herfstzon van 2015 schijnt over perron drie van station Hoek van Holland Haven. Er staat een busje geparkeerd met koffie en thee voor de marechaussee. Die hebben het druk zat sinds de vluchtelingencrisis. In de verte, hoog boven het winkelcentrum, vliegen vier zwarte vogels.” (Schraevesande, 2015)

Zelf vertelt Schraevesande over zijn bedoeling met dit artikel en de daarin verwerkte allegorie het volgende: “Voor mij was de belangrijkste boodschap eigenlijk de meer filosofische vraag: wanneer ben je nou eigenlijk gewenst en wanneer ben je nou ongewenst in een land? En wat zijn daar eigenlijk de criteria voor?”

Proces van de schrijver

Schraevesande werd getipt door een bevriende fotograaf in Hoek van Holland over de kraaien die daar doodgeschoten moesten worden. Hij is toen dat proces gaan volgen. Schraevesande:

“Het was al wel bekend dat ze als invasieve exoot te boek stonden. Daarvan vroeg ik me af, ja wat is dat eigenlijk, een invasieve exoot? Want dat betekent dat je niet welkom bent op een bepaalde plek. Maar waarom eigenlijk niet? Een invasieve exoot ben je als je niet op eigen kracht ergens anders bent gekomen.”

Degene van de faunabescherming die de kraaien in een onderduikplek wilde gaan opvangen, triggerde Schragesande voor het gebruik van de allegorie. Nadat hij door deze onderduikplek de allegorie zelf al had gelegd, hoort hij ook de mensen in Hoek van Holland de allegorie gebruiken. Schragesande:

“Toen dacht ik: dat is wel typerend dat zij zelf ook die metafoor zien. Doordat de inwoners het eigenlijk al gingen gebruiken, was het voor mij ook genoeg om het als een soort metafoor te gaan zien.”

Advies van de schrijver

Schragesande: “Mijn doel met dit soort verhalen is om lezers op een spoor te zetten, maar ze moeten wel zelf nadenken over wat ze hebben gelezen. Dan kan het helpen om een beetje impliciet te blijven over dingen en het er niet te dik bovenop te leggen.”

3.2 Politieke allegorie

Onderstaand is de politieke allegorie te lezen van Rob Wijnberg (2019). Wijnberg had geen tijd om zijn proces tot deze allegorie uit te leggen. Het artikel bestaat geheel uit een allegorie, daarom is het artikel een uiterst goed voorbeeld van een hedendaagse politieke allegorie en staat hij genoemd in dit hoofdstuk.

De papegaai van Minerva is neergestreken - Rob Wijnberg

Rob Wijnberg schreef dit stuk naar aanleiding van de grote provinciale overwinning van de partij van Thierry Baudet, Forum voor Democratie. In de allegorie vertelt Wijnberg over hetzelfde liedje dat steeds maar weer afgespeeld wordt. Het liedje wordt steeds gespeeld door verschillende partijen, maar verandert niet echt. Hieronder een fragment uit het artikel:

“Het couplet van dat liedje gaat erover dat Nederland ten onder gaat aan moslims, kunstsubsidies, Gerrit Hiemstra, linkse leraren, klimaatbeleid, de Europese Unie, terroristen, tegenstanders van Zwarte Piet, cultuurrelativisme, de Publieke Omroep, windmolens, Polen, het Centraal Planbureau, Freek de Jonge en de mainstreammedia – en het refrein van het liedje gaat erover dat Nederland ten onder gaat aan mensen die dit liedje de hele tijd zingen.” (Wijnberg, 2019)

3.3 Religieuze allegorie

Onderstaand wordt religie gebruikt als allegorie, om te beschrijven wat de impact is van de zwemtocht van Maarten van der Weijden.

De aanbidding van de lijdende Maarten - Floor Rusman

Floor Rusman (2018) legt in haar column keer op keer de vergelijking tussen het lijden van Maarten van der Weijden die (gedeeltelijk) de Elfstedentocht zwom en het lijden van Jezus. Ze laat het lijden van Jezus dienen als allegorie, voor het lijden van Maarten. Zelf vertelt Rusman hier het volgende over: “Ik wilde verklaren waarom die zwemtocht zoveel indruk maakte op mensen en ik dacht dat dat met deze metafoor wel kon. Verder wilde ik ook wel graag een grappig stukje schrijven.”

Enkele gedeelten uit het artikel:

“Want laten we eerlijk zijn, de gelijkenis ligt er nogal dik bovenop. Zoals Jezus het lijden van mensen op zich nam, zo zwom Van der Weijden zichzelf kapot om het lijden aan kanker te bestrijden.” (Rusman, 2018)

“Net als bij de Via Dolorosa stonden ook hier supporters langs de route om hem te steunen en te helpen. Zoals Simon van Cyrene het kruis overnam van Jezus, zo werd Van der Weijden op cruciale momenten over bruggetjes heen getakeld of door boeren met lampen beschenen.” (Rusman, 2018)

Proces van de schrijver

Rusman kreeg van haar chef de vraag om te omschrijven waarom de zwemtocht van Van der Weijden zo’n indruk maakte op mensen. Ze had al een stuk in het NRC gelezen en is vervolgens ook mee gaan kijken met de livestream. Rusman: “Toen schoot het me gewoon te binnen: de lijdensweg van Christus. Ook omdat Maarten van der Weijden die verschillende steden aandoet. Het heeft wel wat parallellen, dacht ik, en toen ben ik gaan zoeken naar nog meer parallellen, zodat het echt ergens op sloeg.” Daarnaast vond ze dit ook het enige leuke wat over dit onderwerp te melden was: “Je kunt wel gewoon wat verzinnen, maar dat zijn allemaal voor de hand liggende verklaringen. Het enige wat je nog kunt doen, is zo’n metafoor.”

Advies van de schrijver

Rusman: “Ik ben altijd voor een goede metafoor. Een metafoor moet denk ik origineel zijn, maar wel meteen duidelijk. Soms gebruiken mensen metaforen waarvan je denkt: ja dit is origineel, maar ik snap ook niet wat je bedoelt.”

3.4 Overige allegorieën

Onderstaande twee verhalen vallen niet in één van de drie eerdergenoemde categorieën. Er is voor gekozen deze allegorieën toch te behandelen, omdat ze beide goede voorbeelden zijn. Daarnaast laat dit zien dat een allegorie niet per definitie in één van de drie categorieën valt. In principe kun je over ieder onderwerp een allegorie schrijven.

Verrassend spel: Kelder & Klöpping - Arjen Fortuin

“Behalve de hoofdwedstrijd op het eerste scherm had ik woensdagavond een schaduwwedstrijd op het tweede scherm: de eerste aflevering van het nieuwe technologieprogramma Kelder & Klöpping”, zo begint Arjen Fortuin zijn tv-recensie die verscheen bij de NRC op 11 april 2019. In zijn artikel legt hij steeds weer de vergelijking tussen de wedstrijd Ajax-Juventus en het programma Kelder & Klöpping. Hieronder enkele voorbeelden uit het artikel:

“Jort Kelder is Juventus, de Oude Dame (maar dan een heer) die wegzwijmelt bij de gedachte aan oud geld en een butlergestuurd bestaan waarin techniek een ondergeschikte rol speelt. Alexander Klöpping is Ajax, een jongen van de toekomst. Ook niet arm, maar jeugdiger, sneller en flitsender.” (Fortuin, 2019)

“Tegen elven stapten de spelers met hun zwaarbevochten remise van het veld. Op hetzelfde moment kon ook de NPO1-kijker terugblikken op een geslaagde wedstrijd, waarin Alexander Ajax Klöpping de oude Jort Juventus Kelder overtuigend had verslagen. Laat het een voorteken zijn voor de return in Turijn.” (Fortuin, 2019)

De tv-recensie is niet geheel allegorisch. Fortuin laat zijn metafoor die hij legt tussen het programma en de voetbalwedstrijd steeds terugkeren. Dit doet hij in meerdere langere stukjes (verwikkeld door bijna het hele artikel). Het artikel bestaat dus uit meerdere kleine allegorieën, die één verhaallijn volgen.

Proces van de schrijver

Fortuin vond het programma van Jort Kelder en Alexander Klöpping inhoudelijk interessant, maar wist aan de andere kant dat heel Nederland naar de voetbalwedstrijd Ajax-Juventus had gekeken. Fortuin: "Toen kwam ik op het idee om Kelder en Klöpping wat meer als een wedstrijd te interpreteren, dan het in werkelijkheid was. ... Toen dacht ik: als ik dat ineenschuif met daadwerkelijke verwijzingen naar gebeurtenissen in die voetbalwedstrijd, dan ontstaat er iets leuks." Als uitgangspunt nam hij het programma van Kelder en Klöpping en vervolgens zocht hij naar de plaatsen waar hij de vergelijking met de voetbalwedstrijd kon maken. "Daar heb ik vervolgens een aantal van aangevuld en geschrapt, zodat het mooi aansloot bij wat er werkelijk in de wedstrijd gebeurd was", aldus Fortuin.

Advies van de schrijver

"Ik ben op zich heel erg voor metafoorgebruik, maar ze moeten wel echt verhelderen en niet versluieren. Dat bereik je door uiteindelijk heel erg duidelijk te maken wat je bedoelt en ook kritisch te zijn, in de zin van hebben deze dingen wel echt iets met elkaar te maken. Het moet geen flauwekul worden." Verder vraagt een metafoor volgens Fortuin een stuk zorgvuldigheid: "Je kunt bijvoorbeeld zeggen: 'Deze politicus keek in het debat lamgeslagen om zich heen, net als Ad Melkert die oog in oog staat met Pim Fortuyn.' Maar als dat gebeurde in een heel andere situatie dan dat debat tussen Ad Melkert en Pim Fortuyn destijds, dan is die metafoor vals. Dan probeer je het beeld te vervormen", aldus Fortuin.

Fragmenten uit het boek *Allemaal bestje* - Jop de Vrieze

In zijn boek *Allemaal bestjes* omschrijft Jop de Vrieze hoe de bacteriën in en rondom ons lichaam werken en hoe ze tegen en voor ons werken. Het gaat hierbij om, voor een leek, soms ingewikkelde processen die De Vrieze uitlegt aan de hand van kleine fictie verhaaltjes: allegorieën. Hieronder een voorbeeld:

"Pas sinds kort begrijpen we dat we het beter kunnen vergelijken met een paspoortcontrole, of, nog beter, met het beheer van een nachtclub. De uitsmijters zijn er niet om zo veel mogelijk bezoekers te weren, maar om de vriendelijke bezoekers binnen te laten en de slechtwillenden uit de rij te pikken. Net als in een nachtclub is er een heel kleine groep bezoekers die kwaad in de zin heeft, en een heel grote groep die daar op zich wel toe in staat is, maar dat normaal gesproken niet doet. Vervallen ze toch in slecht gedrag, dan vat de uitsmijter hen alsnog in de kraag.

De parallel gaat nog verder: net als de bezoekers van de nachtclub passen de bacteriën zich aan de dresscode aan om tot de dansvloer toegelaten te worden, en geeft het lichaam signalen af die de gewenste bacteriën aantrekken, net zoals de beheerder van de nachtclub reclame maakt en huisregels opstelt om de juiste gasten te trekken."

(De Vrieze, 2014, pg. 40)

Proces van de schrijver

Door middel van een allegorie maakt Jop de Vrieze de voor leken vaak ingewikkelde wetenschap graag begrijpelijker. Iets wat bij hem op een natuurlijke manier gaat. Het bedenken van bepaalde vergelijkingen helpt de wetenschapsjournalist om bepaalde theorieën zelf ook goed te begrijpen. "Wanneer ik mensen interview, vertellen ze me vaak iets abstract, dan zeg ik: 'o, is het een beetje zoals dit'....Het is iets wat er bij mij van nature een beetje inzit. Ik ben altijd erg met taal bezig en met woordspelingen", aldus De Vrieze.

Hij beschrijft het proces van het vinden van de juiste metafoor als een soort brainstorm. Bij bovenstaand voorbeeld, over de paspoortcontrole, begon De Vrieze bij de veelal gebruikte metafoor van het leger, die hij niet meer passend vindt. Van daaruit is hij gaan bedenken wat dan wél passend is. Het leger houdt iedereen tegen, bij de paspoortcontrole worden de goede bacteriën wel doorgelaten. Maar het immuunsysteem managet; op het moment dat het niet goed gaat, dan word je er weer uitgeknikkerd. Toen kwam De Vrieze op de nachtclub uit, daar heb je én een selectie aan de poort én wanneer er een opstootje is, word je eruit gegooit.

De Vrieze: “Dan ga je de metafoor testen. Je gaat hem een soort simuleren, kijken of je vergelijking stand houdt.... Hij moet wel redelijk robuust zijn, anders maak je mensen in de war in plaats van dat je dit soort dingen helder maakt.” Dit doe je door hem goed te doordenken en te testen. “Bij zo’n nachtclub ga ik bedenken wat voor situaties er zijn bij het immuunsysteem. Bij een nachtclub kan het gebeuren dat hij helemaal leeg geveegd wordt, als er bijvoorbeeld een opstootje is. Dat is ook wat antibiotica doet”, aldus De Vrieze.

Advies van de schrijver

De Vrieze zijn advies is om het gewoon te proberen en de allegorie vervolgens te testen. “Als je hem bedenkt en hij spreekt aan, bedenk dan vervolgens ook: is dit echt wat ik wil vertellen? Klopt hij voldoende?” Hij benadrukt dat metaforen op een gegeven moment ook sleets kunnen worden en dat wil je niet. “Denk na of je een verfrissende metafoor of vergelijking kunt gebruiken in plaats van diezelfde die a. heel oud is en b. misschien niet eens meer klopt. Als je dan met een nieuwe komt, test hem, test hem desnoods ook gewoon met de wetenschapper.... En test hem eventueel ook met mensen. Soms heb je het zelf heel mooi bedacht en dan hebben mensen er een hele andere associatie mee....Daar moet je wel bij stilstaan, ze zijn nooit waardevrij.”

Over het in gedachten houden van je lezer, zegt hij het volgende: “Als je gewoon een stuk gaat schrijven of een interview gaat uitwerken, dan moet je bedenken voor wie het is: wat weten ze al over hetgeen ik wil uitleggen en wat weten ze al over hetgeen wat ik wil gaan gebruiken om het uit te leggen en wat zijn waarschijnlijk hun associaties.”

Samenvatting

In voorgaand hoofdstuk hebben we gekeken naar verschillende allegorieën uit de schrijvende journalistiek. Niet alle allegorieën pasten in één van de drie categorieën. De auteurs van de allegorieën hebben uitgelegd hoe ze bij deze allegorie terecht zijn gekomen. Haaij en Schravessande hoorden anderen ‘hun allegorie’ gebruiken en werden hierdoor bevestigd en geïnspireerd. Rusman zag verschillende parallellen en is nadat het idee haar te binnen schoot, op zoek gegaan naar meer parallellen. Fortuin wilde graag twee programma’s met elkaar combineren en besloot de voetbalwedstrijd als allegorie te gebruiken voor het programma Kelder & Klöpping. De Vrieze gebruikt metaforen van nature om voor hemzelf dingen te verhelderen. Van daaruit gaat hij de metaforen testen en kijken of ze echt kloppend zijn.

Het advies van Haaij is om eerst het journalistieke gedeelte goed te hebben staan en daarna creatief te gaan schrijven. Schravessande geeft aan dat je het er niet te dik bovenop moet leggen, zodat de lezer zelf mag gaan nadenken. Een allegorie moet origineel en duidelijk zijn, vindt Rusman. Fortuin sluit hierop aan en geeft aan dat een allegorie geen flauwekul moet worden. Kijk kritisch of de vergelijking ook daadwerkelijk iets met elkaar te maken heeft, is zijn advies. Volgens De Vrieze moet je het gewoon proberen en vervolgens goed testen of hij daadwerkelijk klopt. Bedenk ook goed voor wie je het schrijft en wat deze doelgroep al afweet van het onderwerp én de allegorie die je wilt gebruiken.

Hoofdstuk 4. Verschillende manieren

Om de vraag: ‘hoe is het proces van verschillende journalisten verlopen bij het vinden van hun kloppende allegorie?’ duidelijk te kunnen beantwoorden, zijn er verschillende categorieën gevormd naar aanleiding van gelezen literatuur en informatie verkregen bij interviews. In dit hoofdstuk komen deze verschillende manieren aan bod. Eerst zal gekeken worden naar de analytische manier, vervolgens naar de spontane manier en tot slot zal de geïnspireerde manier beschreven worden.

4.1 Analytisch bedachte allegorie

Het is belangrijk dat je als auteur van een allegorisch stuk goed nadenkt over wat voor allegorie je gaat gebruiken. Eigenlijk ga je terug naar de ‘oergedachte’. Je brengt het onderwerp weer terug bij jezelf. Je gaat terug naar de basis van je gevoelens en gedachten en verbindt die aan het verhaal vandaag de dag (Tambling, 2010).

Ionica Smeets (2017) besteedt in haar boek *Het exacte verhaal* een apart hoofdstuk aan het inzetten van metaforen in de wetenschapscommunicatie. Ze benoemt de metafoor als middel om de lezer te helpen lastige wetenschappelijke concepten te snappen. Smeets vraagt Diederik Jekel hoe hij dit aanpakt. Smeets schrijft hier vervolgens het volgende stappenplan over:

1. “Zorg ervoor dat je heel precies snapt wat er gebeurt, kijk of je echt elke stap begrijpt.
2. Zoek werkwoorden voor de acties en vergelijkbare, dagelijkse concepten voor de zelfstandige naamwoorden.
3. Kijk hoe je de stappen menselijk kunt maken: welke dagelijkse dingen lijken hierop?” (2017, pg. 106)

In haar boek geeft Smeets ook een voorbeeld van wetenschapsjournalist Govert Schilling. Hij legt uit hoe hij de metafoor door het hele verhaal heen weeft (een allegorie):

“Als je in de kern van je verhaal een metafoor wilt gebruiken, begin je met een hele lijst woorden te maken die met die metafoor te maken hebben. Vervolgens probeer je al die woorden terloops in je verhaal te gebruiken, waardoor je hele verhaal een sfeer ademt die de metafoor ondersteunt - zonder dat je die metafoor heel nadrukkelijk introduceert.” (2017, pg. 107).

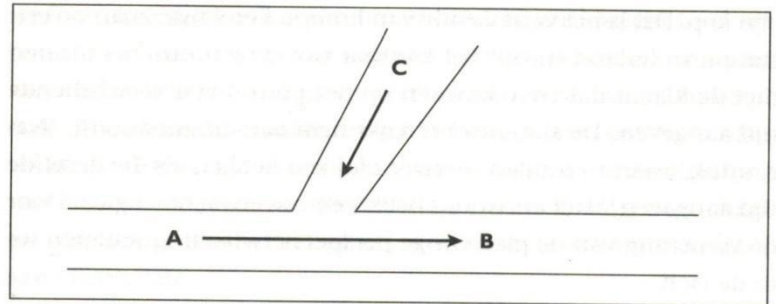
Dit stukje analytisch denken is ook terug te zien in de manier waarop De Vrieze zijn allegorie verder uitwerkt. Het idee van de allegorie komt op een natuurlijke manier in hem op en vervolgens test hij hem. Hij test hem totdat hij ver genoeg kloppend is. Soms gaat hij op zoek naar een andere allegorie die dichter bij de waarheid ligt.

4.2 Spontane allegorie

Het lijkt de droom van elke journalist: zo ineens een goed idee. Een kwartje dat valt of het lampje dat aanspringt. Dit kan met een allegorie ook gebeuren. Rusman vertelt dat dit bij haar het geval was: “Ik ging naar de livestream kijken ... en toen schoot het me gewoon te binnen: de lijdensweg van Christus.” De Vrieze legt vanuit zichzelf al snel bepaalde vergelijkingen. Wanneer hij in een interview een lastige uitleg hoort of wanneer hij een complex proces leest, zoekt hij naar een vergelijking om het voor hemzelf begrijpelijk te maken. Van hieruit brainstormt hij verder naar een nog beter passende allegorie.

Edward de Bono (2009) legt in zijn boek *creatief denken* uit hoe we op een creatieve manier ideeën bedenken. In zijn boek noemt hij dit: idee creativiteit. Creatief denken is in wezen logisch, maar op een andere manier logisch. Hij legt dit uit aan de hand van een pad. In ons normale denken nemen we de hoofdweg, de weg die we altijd nemen. Op dit pad zijn ook zijwegen. Wanneer we vanaf het einde van deze zijwegen teruggaan naar hetgeen waar we het idee voor nodig hebben, komen we op creatieve ideeën die achteraf heel logisch lijken (de Bono, 2009). De Bono legt dit zelf als volgt uit (zie voor verheldering figuur 1):

“Punt A staat aan het begin van het pad naar punt B. Punt C bevindt zich aan het eind van een zijspoor. Dit betekent alleen dat de route van A naar C niet dezelfde is als de route van C naar A. Je kunt van A naar C gaan (je volgt de gebruikelijke routine, het gebruikelijke pad in de richting van B en via een omweg kom je uit op het andere eind van het zijspoor, op C dus). Als je het zijspoor echter betreedt vanaf punt C, is de route van C naar A heel eenvoudig (rechttoe rechtaan via het zijpad naar het hoofdpad).” (2009, pg. 33)



Figuur 1. Overgenomen uit *creatief denken* (pg. 33) door E. de Bono (2009)

Als je een creatief idee aan het bedenken bent, denk je dus asymmetrisch. In dit systeem is het heel goed mogelijk dat hetgeen wat achteraf heel logisch lijkt, vooraf niet denkbaar was. Meerdere zijwegen lijden namelijk naar A. Als oefening benoemt De Bono het uitzoeken van een willekeurig woord en vanuit dit woord ideeën bedenken die passen bij 'A' (de Bono, 2009).

Vanuit 'C' (de voetbalwedstrijd) naar 'A' (het programma Kelder & Klöpping) teruggaan is ook te zien in het proces van Fortuin. Hij wilde graag een stukje schrijven over het programma van Kelder en Klöpping en vloog dit aan vanuit de veel bekeken voetbalwedstrijd.

4.3 Geïnspireerde allegorie

Het bedenken van een goed passende allegorie is niet altijd even gemakkelijk. Smeets adviseert dan ook om inspiratie weg te halen bij anderen (Smeets, 2017). Smeets: “De meeste metaforen die ik gebruik, heb ik niet zelf bedacht. Ik neem ze over van grote wetenschappers zoals Richard Feynman, hoorde ze op conferenties tijdens een lunch of zag ze in televisieseries als *Numb3rs*.” (pg. 105, 2017) Een goed passende metafoor kun je bijvoorbeeld breder trekken en gebruiken in een allegorie. Ook kan een gebruikte metafoor of allegorie inspireren om tot een nog betere metafoor te komen. Denk hierbij aan het door De Vrieze omschreven proces, waarbij hij steeds verder zoekt totdat een allegorie volledig klopt.

Een andere inspiratiebron kan het verhaal zelf zijn. Dit kwam bij Schraevesande duidelijk naar voren. In zijn artikel *Die kraaien moeten dood* legt hij de vergelijking tussen de kraaien en buitenlanders. Zelf legt hij uit dat hij hierin geïnspireerd werd door meerdere factoren van buitenaf: de onderduikplek voor de kraaien, de inwoners die zelf vertellen over de Nijlganzen als dé buitenlanders die voor overlast zorgen en de huiskraai die wordt aangeduid als een invasieve exoot. Door deze factoren van buitenaf werd Schraevesande steeds meer getriggerd om de metafoor te leggen met de huiskraai als buitenlander. Ook Haaij hoort iemand anders zeggen dat het eiland met vakantie moet, wat uiteindelijk leidt tot haar burn-out allegorie.

Het vinden van een passende en mooie allegorie kan op een journalist zijn pad komen. Het is hierbij uiteraard belangrijk dat je als schrijver oog hebt voor zo'n allegorie en deze allegorie oppakt wanneer hij aan je voeten wordt gelegd.

Samenvatting

Een allegorie kan op een analytische manier bedacht worden. Het is belangrijk eerst goed het onderwerp te snappen en daar vervolgens vergelijkingen bij te zoeken die hierop lijken. De laatste stap is het testen van de allegorie om te kijken of hij echt goed dekkend is. Het ontstaan van een allegorie kan ook spontaan gebeuren. Naast het spontaan verkrijgen van een goed allegorisch idee, kun je jezelf hier ook in trainen met bijvoorbeeld de theorie van De Bono. Je kunt als journalist ook geïnspireerd raken door het verhaal wat je aan het schrijven bent of de mensen die je hiervoor interviewt.

Hoofdstuk 5. Journalistiek verantwoord

Allegorie is in wezen een fictief verhaal. Daarom is het belangrijk de vraag: 'hoe zorg je ervoor dat het gebruik van een allegorie journalistiek verantwoord blijft?' te beantwoorden. In dit hoofdstuk zal eerst behandeld worden waar de allegorie kan schuren met de journalistieke waarden. Vervolgens zal er worden ingegaan op de plaats van een allegorie binnen de journalistiek en tot slot het gevaar op framing door het gebruik van een allegorie.

5.1 Journalistieke waarden

Binnen de journalistiek zijn er verschillende ethische codes die richtlijnen geven aan het journalistieke vak. In dit onderzoek zullen de volgende codes gebruikt worden: De Code van Bordeaux; Leidraad van de Raad voor de Journalistiek; Code voor de journalistiek.

De waarheid

Waarheid is belangrijk binnen de journalistiek. Deze waarde komt in de drie journalistieke codes naar voren (NVJ, 2019a; NVJ 2019b; Raad voor de Journalistiek, 2018). Zo zegt de Code van Bordeaux over het nastreven van de waarheid het volgende:

“Eerbied voor waarheid en voor het recht van het publiek op waarheid is de eerste plicht van de journalist.” (NVJ, 2019a)

Kovach en Rosenstiel (2014) noemen het navolgen van de waarheid in hun boek, *The elements of journalism*, zelfs de eerste verplichting van de journalistiek.

De Code voor de journalistiek zegt hier het volgende over:

“Bij het doorgeven van nieuws neemt de journalist de werkelijkheid zoals hij die aantreft en waarneemt als uitgangspunt. De verificatie van feiten en de weergave van uiteenlopende meningen belichaamt het journalistieke streven naar objectiviteit.” (NVJ, 2019b)

Het weergeven van de waarheid is dus zeer belangrijk binnen de journalistiek. Kort gezegd: zorg ervoor dat de feiten kloppen. Haaij raadt dan ook aan om eerst het journalistiek verhaal af te hebben, voordat je aan het creatieve proces begint. Over haar eigen artikel vertelt ze:

“Het verhaal is de bovenkant van het verhaal, maar ik ken de onderkant. Ik heb ervoor gezorgd dat die helemaal verantwoord is. Alles wat ik opvoer, zou ik op een quote of op onderzoek terug kunnen voeren....Ik heb er voor gezorgd dat als je het artikel helemaal zou strippen, zonder metaforen en opmaak, dat het dan nog steeds feitelijk helemaal klopt.”

Schravesande en Rusman geven ook aan dat hun verhalen feitelijk helemaal kloppen en daarom journalistiek verantwoord zijn. Volgens De Vrieze moet je op een bewuste manier gebruik maken van metaforen en de achterhaalde metaforen mijden: “Als je die oude blijft gebruiken, dan ben je mensen aan het misleiden, eigenlijk ben je dan verkeerde informatie aan het geven en ben je journalistiek onverantwoord bezig.”

Het belangrijkste is dat de feiten van het verhaal/artikel kloppen en dat de allegorie die hierbij wordt uitgekozen goed aansluit op deze feiten.

Blijf duidelijk

Een journalist moet duidelijkheid geven en zeker niet voor verwarring zorgen bij de lezer. De Leidraad van de Raad voor de Journalistiek zegt hier het volgende over:

“In hun publicaties maken journalisten een duidelijk onderscheid tussen feiten, beweringen en meningen.” (Raad voor de Journalistiek, 2018)

Fortuin zegt hierover: “Door heel duidelijk op te schrijven dat je een vergelijking trekt, zorg je ervoor dat het journalistiek verantwoord blijft. Door formuleringen te gebruiken, zoals: ‘het is net zoals als’ of ‘het lijkt wel of’ zorg je ervoor dat het duidelijk blijft.” Hij geeft aan dat in zijn eigen artikel het onderscheid tussen de metafoor en het programma Kelder & Klöpping voor de lezer vanuit zichzelf al duidelijk was. Beide onderwerpen zijn abstracte begrippen, die niet door elkaar heen kunnen gaan lopen. Fortuin: “Zowel het eigenlijke onderwerp als het metaforische onderwerp bevinden zich op hetzelfde niveau van abstractie.... Het wordt ingewikkelder als de metafoor zelf filosofisch is.” Volgens hem is het belangrijk hierin duidelijk te zijn.

Haaij bracht in haar allegorie een stukje duidelijkheid aan door in de introductie duidelijk aan te geven wat de lezer te wachten stond: “Ik kroop in de huid van het eiland met burn-out.” (Haaij, 2016) De lezer weet op deze manier dat het om fantasie van de auteur gaat, maar uiteraard wel vanuit feitelijke waarheden, want het is een journalistiek verhaal.

Het is belangrijk om duidelijkheid te scheppen over wat fictie (de allegorie) is en wat de realiteit is. Zorg ervoor dat deze twee elementen niet door elkaar heen gaan lopen, dit is verwarrend voor de lezer en doet de waarheid schade aan.

5.2 Plaats binnen de journalistiek

Binnen de journalistiek wordt gewerkt met verschillende genres. Eén van de redenen waarom dit gebeurt is de herkenbaarheid voor de lezer (Kussendrager & van der Lugt, 2007). “De lezer is gewend dat zijn of haar krant het nieuws op een herkenbare manier benadert. De lezer herkent gevoelsmatig, maar ook door de opmaak of een aanduiding boven het verhaal, met wat voor genre hij/zij te maken heeft.” (Kussendrager & van der Lugt, 2007, pg. 327) Wanneer bij de lezer bekend is onder welk genre een artikel valt, schept dit dus duidelijkheid. Hieronder zal het genre de column behandeld worden, omdat in dit genre veel vrijheid bestaat.

De column

Drie van de vijf geïnterviewde journalisten geven aan dat de plek waar een allegorisch verhaal/artikel geplaatst wordt belangrijk is. Fortuin en Rusman benoemen hierbij dat ze het gebruik van een allegorie in een column zeker aanmoedigen. In een column heeft een auteur namelijk meer vrijheid om te schrijven wat hij/zij wil. Kussendrager en Van der Lugt zeggen hierover in hun boek *Basisboek Journalistiek*: “Doorgaans hebben columnisten een onbeperkte vrijheid....De column is immers een vrijplaats. De auteur zowel als de lezer weet dat.” (2007, pg. 341) Onderstaand is te lezen wat de Code voor de journalistiek zegt over de vrijheid in een column:

“In columns, recensies, opiniërende berichten en vergelijkbare genres komt de journalist een grotere vrijheid toe dan in andere berichtgeving, waar het gaat om het controleren van feiten, het achterwege laten van wederhoor, en het door elkaar gebruiken van feiten en fictie.” (NVJ, 2019b)

Binnen een column is er dus meer vrijheid voor de journalist. In een column kan een journalist een allegorie plaatsen, daar lijkt geen discussie over te zijn. Zoals ook de Code van journalistiek aangeeft, kan hierin feit en fictie door elkaar heen gebruikt worden, zonder dat dit een probleem oplevert.

De plaats waar een allegorisch journalistiek stuk geplaatst wordt, maakt uit voor het acceptatieniveau. Rusman geeft aan dat het inderdaad uitmaakt waar zo'n allegorisch verhaal verschijnt: "Het past niet echt in een nieuwsbericht, maar wel in een stuk waarin het wat meer gaat om de schrijfstijl."

5.3 Framing

Een punt dat De Vrieze aansnijdt, is het risico op framing. "Ik kan het immuunsysteem helemaal zwart maken door het op een bepaalde manier weg te zetten." Ook wanneer je bijvoorbeeld kijkt naar Europa en de verkiezingen, kunnen daar volgens De Vrieze metaforen en allegorieën heel bepalend zijn in onze kijk op Europa: "Zie je het als loshangend zand, Europa, of kijk je ernaar als een bodemloze put of een soort ford."

Zoals blijkt uit de onderzoeken behandeld in hoofdstuk twee kan een allegorie invloed hebben op de lezer. Het is daarom goed om hier rekening mee te houden, wanneer je als journalist een allegorie schrijft. Denk goed na over de allegorie die je gaat gebruiken en probeer hierin zo min mogelijk je eigen mening door te laten klinken.

Volgens Fortuin is het van belang dat je een allegorie niet gebruikt om een mening in de tekst te krijgen. Als voorbeeld benoemd hij de brand in de Notre Dame die, de dag voor het interview, op 15 april 2019 plaatsvond. Er verschenen Tweets met uitspraken als 'Heel Europa brandt hier' en 'Hier zie je de kwetsbaarheid van onze beschaving'.

Ter verduidelijking een bericht dat op Twitter geplaatst werd: "Symbolisch voor het Europa van de 21ste eeuw. Tijd om de brand te blussen, voor het te laat is." (Langehove, 2019)

De metafoor die in dit soort berichten getrokken wordt, is volgens Fortuin onzin: "Zoiets toevalligs als een brand in een kerk, dat is gewoon een brand in een kerk. Dat heeft niets te maken met een crisis in de cultuur."

Samenvatting

De waarheid is een grote journalistieke waarde. Het is daarom belangrijk om de allegorie vanuit feite te schrijven. Ook is het belangrijk een juiste allegorie te kiezen die deze feiten goed representeert, zodat ook hierin het vertellen van de waarheid wordt nagestreefd. Daarnaast is het van belang dat je als journalist duidelijk aangeeft dat de lezer een allegorie leest. Dit kan aan het begin van het verhaal aangegeven worden of in de tekst zelf. De allegorie kan ook geplaatst worden in een bepaald genre waar vanuit zichzelf al meer vrijheid heerst, zoals de column. Een journalist moet in zijn achterhoofd houden dat het kiezen van een bepaalde allegorie zijn lezer kan beïnvloeden.

Conclusie

In dit onderzoek is onderzocht hoe je binnen de journalistiek een kloppende allegorie schrijft. Gehouden literatuuronderzoek, voorbeelden van hedendaagse journalistieke allegorieën, diepte-interviews met journalisten en een inhoudsanalyse hebben geresulteerd in de hieronder beschreven conclusie. Deze conclusie zal aan de hand van de gestelde deelvragen beantwoord worden.

Wat is een allegorie en wat voor soorten allegorieën bestaan er?

Vanuit de literatuurstudie in dit onderzoek kan er geconcludeerd worden dat een allegorie een breed begrip is. Het beste kan de allegorie omschreven worden als een stijfiguur waarbij een verbinding wordt gelegd tussen iets dat voor de lezer bekend is en iets dat voor de lezer onbekend is. Om deze uitleg behapbaar te maken, wordt vaak de term 'lange metafoor' gebruikt om een allegorie uit te leggen. Binnen het genre allegorie zijn ook enkele veel voorkomende kenmerken te ontdekken. Naar aanleiding van het boek van Fletcher (2012), zijn de volgende kenmerken te onderscheiden: een allegorie verrast, gaat van raadselachtig naar verhelderend en heeft een lerende functie. In een allegorie zit vaak een held. Ook wordt er binnen het genre gebruik gemaakt van personificatie en kan een auteur aangeven dat de lezer met een allegorie te maken heeft. De volgende soorten allegorieën zijn er te onderscheiden: de morele, de politieke en de religieuze allegorie.

Wat voor effect heeft een allegorie op de lezer?

Naar aanleiding van een gesprek met assistent professor Gudrun Reijnierse (persoonlijk gesprek, Reijnierse, 05-07-2019) en na het doen van literatuuronderzoek kan geconcludeerd worden, dat er naar het effect van een allegorie op de lezer niet of weinig onderzoek is verricht. Om hier iets zinnigs over te zeggen is er daarom gekeken naar het effect van metaforen op de lezer. Uit verschillende geraadpleegde onderzoeken blijkt dat een metafoor een lezer kan beïnvloeden (Flusberg, Matlock & Thibodeau, 2017; Steen, Reijnierse & Burgers, 2014; Thibodeau & Boroditsky, 2011).

Metaforen helpen de lezer om abstracte begrippen te begrijpen, blijkt uit onderzoek van Lacey, Stilla & Stahian (2012). Mensen kunnen metaforen gebruiken om over abstracte begrippen na te denken (Landau, Meier & Robinson, 2014). Uit de eigen uitgevoerde tekstanalyse van het artikel van Sarah Haaij (2016) komt naar voren dat met behulp van de allegorie de lezer op emotioneel vlak beïnvloed wordt. Door het eiland, dat in het verhaal de hoofdrol speelt, te personaliseren, kan de lezer zich identificeren met het eiland. Hierdoor begrijpt de lezer beter de gevolgen voor het eiland.

Welke voorbeelden van het gebruik van allegorieën zijn er al binnen de schrijvende journalistiek?

Voor dit onderzoek zijn de volgende hedendaagse journalistieke voorbeelden gevonden:

1. Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof - Sarah Haaij
2. Die kraaien moeten dood - Freek Schraevesande
3. De papegaai van Minerva is neergestreken - Rob Wijnberg
4. De aanbidding van de lijdende Maarten - Floor Rusman
5. Verrassend spel: Kelder & Klöpping - Arjen Fortuin
6. Fragmenten uit het boek *Allemaal beestje* - Jop de Vrieze

Wat hierbij opvalt is dat twee artikelen geheel allegorisch zijn en dat bij de andere vier artikelen de lezer steeds weer in de 'normale wereld' terugkeert.

Hoe is het proces van verschillende journalisten verlopen bij het vinden van hun kloppende allegorie?

Het proces van de geïnterviewde journalisten is bij iedereen anders verlopen. Iets wat bij allen terugkwam was het bedenken van de allegorie naar aanleiding van de feiten. Zo geeft Haaij het advies om eerst de feiten goed op een rijtje te hebben en dan pas aan het creatieve proces te beginnen. De Vrieze vertelt dat schrijven vanuit de allegorie het gevaar met zich meebrengt dat bepaalde feiten eruit gelaten worden of net even anders geïnterpreteerd worden. De geïnterviewden waren het er allen over eens dat de allegorie goed kloppend moet zijn. Fortuin vulde hier op aan dat een allegorie echt ergens op moet slaan en ook niet gebruikt mag worden voor het doorsluizen van de eigen mening, wanneer dit anders geschrapt zou worden.

Na het analyseren van de verschillende processen van de geïnterviewden en geraadpleegde literatuur zijn er drie manieren gevonden om een kloppende allegorie te bedenken. De eerste manier is: de analytische manier. De journalist bedenkt zelf een allegorie bij zijn verhaal. De tweede manier is: de spontane manier. Een journalist krijgt dan een ingeving voor een allegorie. Ten slotte is er de geïnspireerde manier. Een journalist wordt geïnspireerd door het verhaal dat hij aan het schrijven is of door bijvoorbeeld mensen die hij interviewt.

Hoe zorg je ervoor dat het gebruik van een allegorie journalistiek verantwoord blijft?

Uit de gesprekken met de geïnterviewden en aan de hand van de gehanteerde journalistieke codes zijn de volgende vier aanbevelingen ontstaan:

1. Zorg ervoor dat het verhaal achter de allegorie feitelijk klopt. Verifieer eerst voor jezelf de feiten en schrijf van daaruit een allegorie.
2. Zorg ervoor dat de allegorie kloppend is. Dit doe je door na het bedenken van de allegorie, de allegorie stap voor stap door te denken en te checken of de allegorie het aan te duiden verhaal goed vertelt. Wanneer dit niet het geval is, zoek dan verder naar een beter kloppende allegorie.
3. Wees je ervan bewust dat een allegorie de lezer kan beïnvloeden. Zorg ervoor dat de allegorie die je kiest zo objectief mogelijk is.
4. Laat de lezer duidelijk weten dat hij een allegorie leest. Doe je dit niet, dan is er kans dat fictie en feiten door elkaar heen gaan lopen. Je geeft dit aan door het bijvoorbeeld in de lead te benoemen. Ook kan er gekozen worden voor een publicatieplaats, waarvan bekend is dat er veel journalistieke vrijheid heerst, denk aan een column.

Voortvloeiend uit deze beantwoorde deelvragen, zal nu de hoofdvraag beantwoord worden:

Hoe schrijf je binnen de schrijvende journalistiek een kloppende allegorie?

Een allegorie is een stijlfiguur waarbij een verbinding wordt gelegd tussen iets dat voor de lezer bekend is en iets dat voor de lezer onbekend is. Kort gezegd is een allegorie een lange metafoor. Allegorieën binnen de schrijvende journalistiek zijn onder te verdelen in drie categorieën: de morele, de politieke en de religieuze allegorie. Er is nog niet veel bekend over het effect van een allegorie op de lezer. Wel is er bekend dat een metafoor de lezer kan beïnvloeden, verhelderend kan werken en mensen kan helpen zelf over abstracte begrippen na te denken. Uit de inhoudsanalyse uitgevoerd op het artikel van Haaij (2016) blijkt dat de allegorie in haar verhaal de lezer emotioneel kan beïnvloeden. Doordat de auteur het eiland personaliseert, begrijpt de lezer beter de gevolgen voor het eiland.

Voor dit onderzoek zijn zes verschillende allegorieën gevonden. Uit de opgedane kennis door middel van de geïnterviewde auteurs, literatuuronderzoek en de codes voor de journalistiek, is een stappenplan ontstaan. Dit stappenplan is het antwoord op de vraag:

Hoe schrijf je binnen de schrijvende journalistiek een kloppende allegorie?

Stap 1 Verifieer het onderwerp, weet wat je wilt vertellen en zorg dat de feiten kloppen en helder zijn.

Stap 2 Bedenk welke vergelijking met een alledaags object/onderwerp je kunt maken om je onderwerp te verhelderen.

Stap 3 Brainstorm vanuit dit idee verder tot je een allegorie gevonden hebt die klopt.

Stap 4 Check of de allegorie dusdanig klopt dat hij verhelderend is voor de lezer.

Stap 5 Vermeld duidelijk bij het artikel dat het om een allegorie gaat, zodat de lezer weet dat de allegorie zelf fictie is en iets vertelt over daadwerkelijke feiten.

Bovenstaand stappenplan is bedacht op de *analytische manier*. Naast de analytische manier om een allegorie te bedenken, kan dit ook spontaan en door inspiratie van buitenaf gebeuren. Bij de spontane en geïnspireerde manier kan de tweede stap overgeslagen worden. ‘

Reflectieonderzoek

Met het zweet al op haar voorhoofd zet ze de helm op. Nog even denkt ze aan de instructies, die aan de kant een stuk simpeler klonken dan nu op het moment suprême. Het begint haar een beetje te duizelen. In haar achterhoofd hoort ze het een vriendin nog zeggen: "Je moet er ook van genieten. Ik kijk altijd met veel plezier terug op mijn ritje." Anderen waren halverwege al kotsend uitgestapt of hadden de eindlijn wel gehaald, maar met de tranen nog steeds in hun ogen. Even zucht ze. Het komt wel goed, houdt ze zichzelf voor. Voorzichtig drukt ze het gaspedaal in, niet te hard, even zien hoe dit werkt. Een kleine glimlach verschijnt, haar handen houden het stuur nog wat steviger vast, ze heeft het onder controle. Sierlijk rijdt ze haar eerste rondje, netjes volgens de regels. Dan kijkt ze omhoog, op de klok. O, help. Haar rechtervoet maakt een directe beweging naar beneden, de wind waait langs haar helm en even voelt het alsof ze de controle verliest, maar dan houdt ze zich stevig vast aan het stuur en rijdt ze soepel door de bochten. Meestal dan, soms komt er een hoekige of ongelukkige bocht aan te pas, maar het autootje blijft rijden. Met een laatste sprint haalt ze de finish, kijkt op de klok en glimlacht: op tijd. Achter haar ziet ze de rem- en rijsporen van de gereden race en denkt ze: op wat botsingen tegen de rand aan en een slippertje hier en daar, was het een bijzondere rit.

Bovenstaande allegorie laat het proces van mijn 'scriptie-ritje' zien. Het autootje blijft rijden. En dat deed hij. Ook wanneer niet helemaal duidelijk was welke kant het verstandigst was of de benzine bijna op was. Wanneer ik met studiegenootjes sprak over de voortgang van de scriptie herkende iedereen het gevoel van *de dood of de gladiolen*. Stug doorgaan en hopen dat het genoeg is. Dit is een gevoel dat me van de afgelopen tijd erg bijgebleven is én een gevoel waar ik een les uit getrokken heb.

Lange tijd heb ik het ontkend, maar ook ik ben een perfectionist. Dat maakt dat ik dingen waarover ik iets zeg tot op de bodem wil uitzoeken. Over het algemeen een goede eigenschap voor een journalist, maar niet handig wanneer er veel uitgezocht moet worden in een relatief korte tijd. In het begin las ik dan ook het liefst hele onderzoeken door om er zeker van te zijn dat ik echt alles precies begrepen had. Al snel voelde ik de weken wegtikken en wist ik dat het anders moest. Het moest sneller. Daarnaast kon ik het niet alleen en moest ik anderen om hulp vragen. Een eigenschap die me niet als gegoten zit. Ik vroeg mensen of ze mee wilden kijken naar allegorieën en vroeg op twee Facebookgroepen om hulp. Iets wat ik stiekem aardig spannend vond, bang dat er een journalistieke discussie over dat fictie en feiten niet samengaan zou gaan losbarsten. Dat ging goed en het leverde me uiteindelijk drie goede voorbeelden op. Dat gaf me lucht. Iets wat namelijk het meeste tegenviel bij het uitvoeren van dit onderzoek was het vinden van goede voorbeelden. Daar komt een volgend leerpunt in naar voren: realistische uitdagingen aangaan.

Aan het begin van mijn onderzoek was ik er van overtuigd dat het vinden van 'die allegorieën' wel goed moest komen. Bleek dat even anders. Achteraf gezien had ik aan dit onderdeel meer aandacht mogen besteden in mijn plan van aanpak. Het interviewen van journalisten die een allegorie geschreven hebben, is een belangrijk onderdeel in mijn onderzoek. Ik had eerst moeten kijken of het realistisch was hier genoeg mensen over te spreken. Uiteindelijk ben ik veel tijd kwijt geweest met het zoeken van goede voorbeelden, tijd die ik wellicht beter had kunnen besteden. Een les die ik zeker meeneem in mijn journalistieke leven.

Verrassend genoeg ben ik toch tevreden met mijn gekozen onderwerp. Het was niet het makkelijkste onderwerp, maar wel een onderwerp dat mij aan het denken heeft gezet. Ik vond het inspirerend om met journalisten te spreken over hun artikel. Mooi om te horen hoe zij bepaalde keuzes hebben gemaakt en de feiten altijd het belangrijkste vinden. Iets waarvan ik aan het begin niet had verwacht dat het zo'n belangrijk onderdeel zou zijn van een journalistiek allegorisch verhaal.

Over mijn onderzoeksresultaat is een publicatie verschenen op Medium (zie bijlage 7). Dit heb ik via LinkedIn gedeeld met journalistieke collega's. Veel van hen reageerden dat ze dit een verfrissende manier van journalistiek vinden, een manier die ze bovendien allemaal nog niet kenden.

Verschillende experts hebben laten weten interesse te hebben in dit onderzoek.

Wetenschapsjournalist Jop de Vrieze, wetenschapsjournaliste Icona Smeets en assistent professor Gudrun Reijnierse ontvangen graag een exemplaar van het afgeronde onderzoek. Villamedia heeft daarnaast interesse getoond, maar aangezien het zomernummer al vol is, komen ze hier later op terug. Vanuit experts, collega's en media wordt dus interesse getoond in het resultaat van dit onderzoek.

Reflectie resultaat onderzoek

Het beste advies, is naar mijn idee praktisch advies. Niet te zweverig, maar gewoon vertellen hoe iets moet. Iets wat ik graag wilde bereiken met dit onderzoek is dan ook het geven van een bruikbaar advies. Ik ben tevreden met het praktische antwoord dat uit dit onderzoek is voortgevloeid: een stappenplan waar je als journalist direct mee aan de slag kunt.

Iets wat ik jammer vind aan mijn onderzoek zijn de gevonden voorbeelden. Liever had ik meer algehele allegorieën gevonden, waarin niet steeds naar de werkelijkheid wordt teruggekeerd. Dit omdat de allegorie van oudsher zo geschreven is en ik inschat dat het steeds terugkeren naar de werkelijkheid de impact van de allegorie verkleint. Wat ik een verrassend resultaat vind in mijn onderzoek zijn de drie ontdekte soorten waarop een allegorie bedacht kan worden (de analytische, spontane en geïnspireerde). Van te voren had ik niet verwacht dat twee van de vijf geïnterviewden getriggerd zouden worden door mensen die zij over hun onderwerp spraken.

Journalistieke les

Schrijven is het mooiste wat er is. Dat dacht ik toen ik met de opleiding begon en nog steeds houd ik ervan om verhalen op de mooiste manier te verwoorden. Het plezier dat ik beleef aan schrijven is de grootste reden geweest om journalist te worden. Ik wilde me in mijn afstudeeronderzoek dan ook richten op een bepaalde vorm van schrijven. Omdat ik daar het meeste voldoening uithaal en ik liever een compliment ontvang over *hoe* ik iets geschreven heb dan over *wat* ik geschreven heb. Toch kom ik hier naar aanleiding van mijn onderzoek op terug. Juist door me te richten op de schrijfvorm van een journalistieke tekst werd me duidelijk dat het daarmee niet begint. Nee, iedere geïnterviewde journalist gaf aan dat de feiten altijd belangrijker zijn dan de vorm.

Wat ik mooi vind aan mijn onderzoek is dat er duidelijk naar voren komt dat de feiten eerst moeten kloppen. Het verhaal moet rond zijn, voordat je je creatieve pen mag gebruiken. Achteraf klinkt dit vrij logisch. Maar hoe verleidelijk is het om na een geweldige ingeving direct een fantastische allegorie te schrijven? Ik zou het persoonlijk een uitdaging vinden. Maar toen Jop de Vrieze mij vertelde dat het kan gebeuren dat je door het kader van je allegorie relevante informatie buiten beeld laat, was ik een gewaarschuwd mens. Hoe makkelijk is het immers om relevante informatie achterwege te laten, omdat het niet goed past in je, o zo mooie, geschreven verhaal dat bijna af is? Makkelijk én natuurlijk volstrekt verboden. Om jezelf te behoeden voor zo'n journalistieke zonde en teleurstelling te voorkomen, wanneer je creatieve verhaal de prullenbak in kan, heb ik het nu tussen mijn oren geknoopt: eerst de feiten dan het plezier.

Conclusie persoonlijke leermogelijkheid

De volgende keer dat ik weer aan de slag ga met zo'n groot onderzoek ga ik meer tijd investeren in het vooronderzoek. Hierin wil ik afwegen of de manier waarop ik het onderzoek ga uitvoeren de beste en effectiefste manier is. Ik wil hierin een stukje realisme meenemen en niet zomaar een uitdaging aangaan met de verwachting dat het goed komt. Daarnaast wil ik binnen mijn algemene journalistieke vak leren om niet altijd perfectionistisch te zijn. Soms is het goed en nodig, maar

wanneer ik bijvoorbeeld grote stukken moet doorlezen, is het juist verstandig dit globaal te doen. Ook wil ik in mijn journalistieke vak en op zijn tijd in mijn verdere leven nog beter worden in het vragen van hulp.

Dankwoord

In de afgelopen weken schoten er verschillende namen door mijn hoofd. Ik moet echt niet vergeten hem en haar ook te bedanken! Nou, hier zijn we dan, hopelijk gaat het goed en vergeet ik er niet één. Want een scriptie schrijf je misschien wel alleen, maar maak je zeker niet in je eentje.

Allereerst wil ik mijn ouders bedanken, omdat ze geweldige mensen zijn. Naast dat ze een geweldige opvoeding op poten hebben gezet, wil ik ze specifiek voor afgelopen weken bedanken. Ze gaven me alle hulp die ik nodig had; van een fikkie stoken in de vuurkorf tot aan het uitschrijven van een interview. De volgende mensen hebben in hun (vaak) volle agenda een plekje gevonden om me te voorzien van de nodige feedback of hebben onwijs meegedacht. Hartelijk bedankt: Djoke, Daniëlle, Nienke, Sanne, Michael, Kevin en natuurlijk mijn excellente begeleider: Bartho de Looij.

Nu is het tijd om de mensen te bedanken die mij voorzagen van informatie. Want zonder informatie; geen scriptie. Ik wil alle journalisten die ik heb geïnterviewd bedanken voor hun vriendelijkheid, tijd en bovenal voor hun heldere kijk op de allegorie. Ook wil ik Gudrun Reijnierse bedanken, omdat ze mij op weg heeft geholpen met het beantwoorden van deelvraag twee.

Graag wil ik ook de mensen bedanken die mij niet direct geholpen hebben met mijn scriptie. Vrienden die zorgden voor ontspanning, een lach op m'n gezicht en een cappuccino op zijn tijd. Want wat is het fijn en belangrijk om naast al dat onderzoek lekker te kunnen genieten. Iemand die ik zeker niet wil vergeten is degene die mij mijn kwaliteiten, wijsheid en levenskracht gaf. Zonder Hem was me dit niet gelukt. Een groot 'dankjewel' naar Boven toe.

Allen hartelijk bedankt en alvast een fijne zomer!

Referenties

Aswerrghkan. (2013, december 16). Plato - De Allegorie van de Grot [Video file]. Geraadpleegd op <https://www.youtube.com/watch?v=un-t0f0IFfo>

Bergen, B. K. (2012). *Louder Than Words: The New Science of How the Mind Makes Meaning*. New York, NY: Basic Books.

Berger, L. (2014). *Zo kunnen we beter over surveillance praten*. Geraadpleegd op <https://decorrespondent.nl/1237/zo-kunnen-we-beter-over-surveillance-praten/41215603-67a22001>

Blanken, H. & De Jong, W. (2014). *Handboek verhalende journalistiek*. Zutphen, Nederland: Drukkerij Koninklijke Wöhrmann

Boekhout, J. (2006). *Verantwoord Bijbelgebruik*. Amsterdam, Nederland: Buijten & Schipperheijn Motief

Boys-Stones, G. R. (2003). *Metaphor, allegory and the classical tradition: Ancient Thought and Modern Revisions*. New York, NY: Oxford University Press

Braet, A. (2007). *Retorische kritiek: hoe beoordeel je overtuigingskracht?* Den Haag, Nederland: SDU Uitgevers

Caputovis. (z.j.). *Allegorisme*. Geraadpleegd op <http://www.caputovis.nl/Allegorisme>

Clairewait. (z.j.). *What is the importance and use of ALLEGORY in English literature? answer in detail*. Geraadpleegd op <https://www.enotes.com/homework-help/what-importance-use-allegory-english-literatu-394502>

Copeland, R. & Struck, P. T. (2010). *The Cambridge Companion to Allegory*. New York, NY: Cambridge University. Geraadpleegd op: doi.org/10.1017/CCOL9780521862295.022

de Bono, E. (2009). *Creatief denken: Slimme technieken om problemen op te lossen*. Amsterdam, Nederland: Business Contact.

De Correspondent. (z.j. a.). *Biografie*. Geraadpleegd op <https://decorrespondent.nl/sarahhaaij>

De Correspondent. (z.j. b.). *Over ons: de uitgangspunten en missie van De Correspondent*. Geraadpleegd op <https://decorrespondent.nl/over>

de Volkskrant. (2016). *Debatrecensies - De nacht in met vreemde metaforen*. Geraadpleegd op <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/debatrecensies-de-nacht-in-met-vreemde-metaforen~bc47df07/>

de Vrieze, J. (2014). *Allemaal beestjes. Hoe bacteriën ons gezond houden*. Amsterdam, Nederland: Maven Publishing B.V.

Deadreign. (z.j.). *Wat is het verband tussen symboliek en allegorie?* Geraadpleegd op <http://www.deadreign.com/t/metafoor-of-allegorie/>

- eFiliaal Kunst. (2016). *Allegorisme*. Geraadpleegd op <https://kunst.efiliaal.nl/index.php/blogallegorisme>
- Encyclopaedia Britannica. (2019). *Prudentius: christian poet*. Geraadpleegd op <https://www.britannica.com/biography/Prudentius>
- Ensie. (2017). *Allegorie*. Geraadpleegd op <https://www.ensie.nl/groot-retorisch-woordenboek/allegorie>
- Fletcher, A. (2012). *Allegory: The theory of a symbolic mode*. Princeton, NJ: Princeton University Press
- Flusberg, S. J., Matlock, T., & Thibodeau, P. H. (2017). *Metaphors for the War (or Race) against Climate Change, Environmental Communication*. DOI: 10.1080/17524032.2017.1289111
- Fortuin, A. (2019). *Verrassend spel: Kelder & Klöpping*. Geraadpleegd op <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/04/11/verrassend-spel-kelder-klopping-a3956553>
- Haaij, S. (2016). *Er ging te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof*. Geraadpleegd op <https://decorrespondent.nl/5609/er-gingen-te-veel-toeristen-naar-dit-thaise-eiland-nu-is-het-met-verlof/2903148837182-8752cff3?fbclid=IwAR3kwHCxrYLa1-D0AaPsMs47QWgPHLqpbIMuFDSHJUGizz5BmIN8XKQA80>
- Johnson, M. & Lakoff, G. (1980). *Metaphors we live by*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Kelly, M. W. (2018). *Uit de maat*. Amsterdam, Nederland: Atlas Contact
- Kussendrager, N. & van der Lugt, D. (2017). *Basisboek Journalistiek: Achtergronden, genres, vaardigheid*. Groningen, Nederland: Noordhoff Uitgevers
- Lacey, S., Stilla, R. & Stahian, K. (2012). *Metaphorically feeling: Comprehending textural metaphors activates somatosensory cortex*. Geraadpleegd op <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2011.12.016>
- Landau, M. J., Meier, B. P. & Robinson, M. D. (2014). *The Power of Metaphor Examining Its Influence on Social Life*. Washington, DC: American Psychological Association
- Le, S. (2018). *De Grot van Plato*. Geraadpleegd op <https://www.filosofie.nl/nl/artikel/49193/index.html>
- Lewis, C. (2015). *De kronieken van Narnia. Het betoverde land achter de kleerkast*. Utrecht, Nederland: Kok boekencentrum
- Levensbeschouwing.net. (2016, november 16). 17. Mensenbeelden in de filosofie: Plato en de parabel van de grot [Video file]. Geraadpleegd op <https://www.youtube.com/watch?v=vVO7DcUM5wU>
- Mandler, J. (2004). *The foundations of mind: Origins of conceptual thoughts*. New York, NY: Oxford University Press.
- Mak, G. (1996). *Hoe God verdween uit Jorwerd*. Amsterdam, Nederland: Olympus.
- National Institute of Mental Health. (2016). *Obsessive-Compulsive Disorder*. Geraadpleegd op <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/obsessive-compulsive-disorder-ocd/index.shtml>

Nederlands Bijbelgenootschap. (2004). *De Nieuwe Bijbelvertaling*. Heerenveen, Nederland: Uitgeverij NBG

NVJ. (2019a). *Code van Bordeaux*. Geraadpleegd op <https://www.nvj.nl/ethiek/ethiek/code-bordeaux>

NVJ. (2019b). Code voor de journalistiek. Geraadpleegd op <https://www.nvj.nl/ethiek/ethiek/code-journalistiek-nederlands-genootschap-hoofredacteuren-2008>

Praet, L. (2016). *Het gebruik van metaforen en archetypes binnen sportverslaggeving: een exploratief onderzoek als aanzet tot Darwinian Media Studies* (Wetenschappelijk artikel). Geraadpleegd op https://lib.ugent.be/fulltxt/RUG01/002/275/389/RUG01-002275389_2016_0001_AC.pdf

Quilcedacarvers. (2014). *Wat is de functie van allegorie in de kunst?* Geraadpleegd op <https://www.quilcedacarvers.com/xzee22pz/>

Quilligan, M. (1979) *The Language of Allegory: Defining the Genre*. Ithaca, NY: Cornell University

Raad voor de Journalistiek. (2018). *Leidraad van de Raad voor de Journalistiek*. Geraadpleegd op <https://www.rvdj.nl/leidraad>

Ray, R. (z.j.). *Allegorie*. Geraadpleegd op <https://www.storyboardthat.com/nl/articles/e/allegorie>

Ramakers & Van Dijk. (2001). *Spel en spektakel. Middeleeuws toneel in de Lage Landen*. Geraadpleegd op https://www.dbnl.org/tekst/dijk002spel01_01/dijk002spel01_01_0014.php

ReciteQuran. (z.j.). *An-nur. Het licht*. Geraadpleegd op <http://www.recitequran.com/nl/24:35>

Rusman, F. (2018). *De aanbidding van de lijdende Maarten*. Geraadpleegd op https://www.nrc.nl/nieuws/2018/08/20/de-aanbidding-van-de-lijdende-maarten-a1613662?fbclid=IwAR2qMkupog_OE9_pmiCL5b61Lh2TbPj64WzQKuJUz-09CZDBpSky2NuGMTc

Schravesande, F. (2015). *Die kraaien moeten dood*. Geraadpleegd op <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/10/10/die-kraaien-moeten-dood-1543186-a987531>

Smeets, I. (2017). *Het exacte verhaal: Wetenschapscommunicatie voor bèta's*. Amsterdam, Nederland: Uitgeverij Nieuwezijds.

Steen, G. J., Reijnierse, W. G., & Burgers, C. (2014). When do natural language metaphors influence reasoning? A follow-up study to Thibodeau and Boroditsky (2013). *PLoS ONE*, 9(12), e113536. [NE1] doi:10.1371/journal.pone.0113536

Stigter, B. (1997). *Arthur Miller schreef zelf scenario voor verfilming van zijn toneelstuk The Crucible; Iedereen is schuldig, maar niet aan hekserij*. Geraadpleegd op <https://www.nrc.nl/nieuws/1997/06/04/arthur-miller-schreef-zelf-scenario-voor-verfilming-7355563-a1150488>

Storyboard. (z.j.). *Allegorie*. Geraadpleegd op <https://www.storyboardthat.com/nl/literary-terms/allegorie>

Sumner, L. (z.j.). *What is Animal Farm an allegory for?* Geraadpleegd op <https://www.enotes.com/homework-help/what-animal-farm-an-allegory-304445>

Tambling, J. (2010). *Allegory*. Londen, Verenigd Koninkrijk: Routledge.

Theaterencyclopedie. (z.j.). *Arthur Miller*. Geraadpleegd op https://theaterencyclopedie.nl/wiki/Arthur_Miller

Thibodeau, P. H., & Boroditsky, L. (2011). Metaphors we think with: The role of metaphor in reasoning. *PLoS ONE*, 6(2), e16782. doi:10.1371/journal.pone.0016782

VanDale. (2015). *Groot woordenboek*. Utrecht, Nederland: Van Dale Uitgevers

van der Meijden, R. (2014). *Verhalende journalistiek: Denken als een regisseur*. Geraadpleegd op <https://www.denieuwereporter.nl/2014/04/verhalende-journalistiek-denken-als-een-regisseur/>

van Langenhoven, D. (2019, 15 april). Symbolisch voor het Europa van de 21ste eeuw. Tijd om de brand te blussen, voor het te laat is. [Twitter] Geraadpleegd op 14 mei 2019, van <https://twitter.com/DVanLangenhove/status/1117912911706382337>

van Veen, M. & Westerkamp, K. (2010). *Deskresearch: informatie selecteren, beoordelen en verwerken*. Amsterdam, Nederland: Pearson Education Benelux

Verhoeven, N. (2013). *Onderzoeken doe je zo!* Den Haag, Nederland: Boom Lemma

Verhuyck, P. (2018). *Minuten middeleeuwen*. Antwerpen, België: Uitgeverij Vrijdag

Visser, N. W. (z. j.). *Gelijkenissen*. Geraadpleegd op <http://noemewv.nl/Bijbel/Gelijkenissen.htm>

Wijnberg, R. (2019). *De papegaai van Minerva is neergestreken*. Geraadpleegd op <https://decorrespondent.nl/9293/de-papegaai-van-minerva-is-neergestreken/4809941548214-08bf5f4f>

Bijlage 1: Telefonisch interview Freek Schraevesande

op 12-04-2019

Zou je me iets meer kunnen vertellen over de metafoor die je in het artikel hebt verwerkt? Wat voor metafoor je daar zelf in ziet.

De kraaien, de kraai moet dood, klinkt.. Welke versie heb jij gelezen eigenlijk? Want er is een handelsblad versie en die is niet zo super lang en er is..

Van het NRC gelezen

Oke, want hij is eigenlijk nog iets langer, moet je maar eens op crowcontrol googelen dan zie je ook de versie die in NRC next heeft gestaan, die is twee keer zo lang denk ik. En daar staan volgens mij nog meer verwijzingen in naar de metafoor waar jij het over hebt. Maar goed dat is even.. Ik zag daar wel de buitenlander in eigenlijk als metafoor, die kraai.

Heb je daar bewust voor gekozen?

Nee, het ging eigenlijk helemaal vanzelf, want dat verhaal was, ze waren al toen ik euh, ze waren al.. Ik heb een bevriende fotograaf die woont in Hoek van Holland en die maakte heel veel foto's van vanalles, gewoon van het dagelijks leven daar. En hij tipte mij eigenlijk over dat die kraaien daar zitten en dat ze weg moesten daar. Het waren een groepje van zevenentwintig of zesentwintig kraaien, geloof ik. Ik ben dat vangen van die kraaien of dus dat afschieten ervan ben ik toen gaan volgen. Het was al wel bekend dat ze als invasieve exoot te boek stonden. En daarvan vroeg ik me ook af, ja wat is dat eigenlijk een invasieve exoot? Want dat betekent dus dat je niet welkom bent op een bepaalde plek en ja waarom eigenlijk niet? Het bleek dus: een invasieve exoot ben je dus als je niet op eigen kracht ergens bent gekomen. En van die huiskraaien werd gezegd dat er ooit een paar uit Egypte zou zijn gekomen op een boot mee en blijkbaar ben je dan niet welkom, terwijl als je dan als dier zijnde wel op eigen kracht bent gekomen, dan ben je wel welkom. Ik vond het eigenlijk wel een apart onderscheid, dat er gemaakt werd, euhm, en ze deden niet zo veel kwaad daarzo in Hoek van Holland, daar was iedereen het eigenlijk over eens. Want ja ze konden niet echt uitbreiden, dat lukte ze gewoon niet, maar goed ik ging ze volgen en toen sprak ik ook mensen daar in Hoek van Holland zelf en die begonnen ook te roepen ja dat zijn buitenlanders enne of eigenlijk wilden ze het opnemen voor die kraai, ze zeiden: 'Ja van die kraaien, daar hebben we geen last van, maar van die Nijlganzen dát zijn de buitenlanders die moeten oprotten'. Eén zo'n man zei dat en toen dacht ik: dat is eigenlijk wel typerend dat zij zelf ook al die metaforen zien eigenlijk, alle inwoners van Hoek van Holland, die gebruiken dat zelf ook al blijkbaar. Doordat de inwoners het daar eigenlijk al gingen gebruiken, ook de woorden, ook de taal waarin ze het ook normaal als PVV'ers hebben over buitenlanders, die taal passen ze ook toe op die kraaien. En dat was ook genoeg voor mij om daar een soort metafoor in te gaan zien dan.

Heb je daar toen ook een bewuste keuze in gemaakt dan je dacht dit ga ik daarvoor gebruiken?

Euh, nee eigenlijk pas gaandeweg. Ik was in eerste instantie ook wel gewoon geïnteresseerd in euh de vangst van die kraaien, euh, maar ook toen er een onderduik.. Ik was ook getriggerd door het onderduik comité dat op een gegeven moment was opgericht. Euh. Er was iemand van de dierenbescherming, van de faunabescherming heet dat geloof ik, en die euh, die wilde ze eigenlijk ook in een onderduik stoppen, dus dat had natuurlijk ook al ontzettend veel metafoor met de tweede wereldoorlog, dus dat was wel een trigger eigenlijk. De ongewenste vreemdeling, daar komt het eigenlijk op neer.

Dus eigenlijk een beetje.. Eerst was je heel erg gericht op het verhaal van de kraai zeg maar, maar eigenlijk door alle dingen die je, waar je gaandeweg achter kwam dat je toen zelf die metafoor er bent in gaan zien. Zo?

Ja, nou, nu je het zo zegt, ik denk dat onderduikadres dat was al, dat was al wel bekend zeg maar. Dat was een grote trigger voor mij geweest, dat ze drie kraai wilde laten onderduiken en toen was ik er mee bezig gegaan, euh, en toen sprak ik dus heel veel mensen die in Hoek van Holland wonen en die gingen zelf ook die metafoor gebruiken en toen werd het voor mij nog meer een metafoor dan dat het eigenlijk al was. Maar het was al wel een beetje door die onderduiker.

Oké, dus je werd steeds meer getriggert en toen heb je op een gegeven moment gezegd dit ga ik ook zo opschrijven.

Ja, maar ik wilde het er ook niet zo dik bovenop leggen. Het is ook meer aan de lezer zelf, als je het erin wilt zien dan vind ik het goed, maar het hoeft niet.

Is het voor jou wel de belangrijkste boodschap van het artikel of is dat nog wel het doodschieten van de kraaien?

Nou, voor mij was de belangrijkste boodschap eigenlijk de vraag, meer de filosofische vraag van wanneer ben je nou eigenlijk gewenst en wanneer ben je nou ongewenst in een land. En wat zijn daar de criteria eigenlijk voor.

Oké dus wel breder dan alleen de kraaien of euh...

Ja, nee, er zat voor mij wel een diepere boodschap in eigenlijk ja.

En euh, hoe zorg je er dan zelf voor, want je zei ja je moet het ook een beetje tussen de regels doorlezen eigenlijk, maar hoe zorg je ervoor dat het journalistiek wel verantwoord blijft?

Ja, nou ja alle, ik probeer eigenlijk op dit onderwerp iedereen aan het woord te laten die daar ook maar enigszins mee te maken heeft, dus de jager, de vogelbeschermmer, euh, de buurtbewoner, ja, dus al die mensen die laat ik aan het woord en die mogen hun kant van het verhaal doen. Ik verzin ook geen feiten ofzo, dus ja dat is voor mij de journalistieke verantwoording ervan.

Ja precies, ja, ja, ja . In principe vertel je gewoon een feitelijk verhaal en mensen mogen daar zelf dingen in zien.

Ja, ja zeker. En nu ik het zo zeg, zit ik te denken, wat toen euhm, waar het mij ook wel een beetje om ging, niemand kon eigenlijk ja goed vertellen waarom die huiskraaien nou weg moesten. De overheid kon het niet zo goed, de jager kon dat eigenlijk ook niet zo goed, euhm, de bewoners zelf niet, want die hadden er niet echt last van, euhm, dus voor mij zie ik er ook wel een soort metafoor in van de bureaucratie die je hebt in een land. Waarin nou eenmaal op een gegeven moment regeltjes zijn enne die moeten worden uitgevoerd, dat hoort er ook een beetje bij. Wat mij betreft.

Dat het daar een voorbeeld van is?

Ja, het is een voorbeeld daarvan. Van hoe je als land een soort bureaucratie opbouwt. En waar vervolgens iedereen zijn rol in heeft. Zonder dat je per se erover nadenkt ja wat nou eigenlijk het nut en de noodzaak daarvan zijn.

Oké. En zou je zelf dit willen aanmoedigen, meer van dit soort metaforische verhalen in de journalistiek?

Goed punt. Ja, nee, ja dit eigenlijk was dit een toeval omdat je, euh, het is niet dat ik daar nou bewust naar op zoek ben, euhm, dus nee, maar het is wel, ik vind wel, ik probeer soms wel dingen zo op te schrijven dat je tussen de regels door moet lezen. Dat heeft er ook mee te maken dat soms onderwerpen moeilijk zijn om, wacht even hoor (*hoort kind op de achtergrond*). Met dit soort thema's die al een beetje uitgekauwt zijn of waar het ook moeilijk is om over te schrijven en dan kan zo'n metafoor denk ik wel helpen. Zoals bij dit ook, je hoopt wel dat mensen er dieper over gaan nadenken, euh, en dat helpt ook door het er niet te dik bovenop te leggen, denk ik. Het kwartje moet bij mensen zelf vallen, of niet, vind ik ook goed. Maar volgens mij komt de boodschap dan wel beter binnen dan als je het er te dik bovenop legt. Dus in die zin hebben metaforen nut in die functie.

Het komt op dit moment nog niet heel erg veel voor binnen de journalistiek, euhm, denk je dat daar een reden voor is?

Euhm, ja het is ook wel, in dit geval was het ook wel een beetje toeval dat het zo uitkwam, euhm, maar het is vaak wel euhm, ik denk dat het ook wel euhm, je hebt eigenlijk ook niet zo vaak dat je zo mooi een metafoor kunt vinden. Ik ben er wel vaak naar op zoek, of ik probeer ook wel dingen te schrijven dat je het een beetje tussen de regels door moet lezen. Dus dingen impliciet laten binnen de journalistiek, dat vind ik gewoon altijd wel goed werk, omdat je dan als lezer zelf daar conclusies uit mag trekken. Maar ja, ik kan me zelf ook niet herinneren dat ik zelf eerder een artikel geschreven heb, waarin die metafoor zo mooi naar voren komt als bij dit verhaal.

Je geeft wel aan, ik ben er wel naar op zoek?

Ja zeker, het is een manier om mensen, ja op een andere manier te laten nadenken over hun eigen Het is denk ik een manier om mensen, ja als je lezers zelf op het spoor zet om te moeten nadenken over wat heb ik eigenlijk gelezen, dat is eigenlijk mijn doel. En dan kan het juist helpen om een beetje impliciet over dingen te blijven en niet dingen er te dik bovenop te leggen.

Zou je daarin ook nog tips hebben voor andere mensen hoe je dat goed zou kunnen doen of wat jou altijd helpt daarin?

Euhmm.. Ja, dus geen conclusies trekken in artikelen en ook, wat ook, wat ik zelf altijd wel, maar dat is wat breder misschien, maar ook wel belangrijk vind is dat je, als je één, heel simpel houden, dus geen, euh, het liefst een zo klein mogelijk onderwerp pakken, euhm, en kijken of dat kan staan voor iets groters. Euh en dan proberen dat kleine onderwerp, ja zo, van alle kanten proberen te belichten en zo veel mogelijk mensen aan het woord te laten. Bijvoorbeeld, je hebt nu dat beeld van Michael Jackson dat is laatst in Best is dat, bij de MacDonalds is dat omlaag gehaald. Dat kan prima een metafoor zijn voor van alles, weet je wel, enne dat weet je ook nog niet helemaal van te voren wat de metafoor kan zijn, maar het is een, het is een mooie aanleiding bijvoorbeeld, daar kun je een heel mooi journalistiek stuk over maken. Van iets kleins dat er gebeurt, en het gaat dan over hoe mensen aankijken tegen idolen die van hun voetstuk vallen, of beelden die letterlijk van hun voetstuk vallen, of beroemde mensen. Nou ja of over incest of hoe heet het, gaat over euhm over misbruik of hoe daar in de samenleving tegenaan wordt gekeken. Dat soort metaforen, dat soort dingen kun je er allemaal in lezen, in zoiets. Dus dat vind ik wel een leuke manier van journalistiek bedrijven.

Heb je zelf nog dingen waarvan je denkt dat is ook goed om te weten of interessant over dit onderwerp?

Euhm over die kraaien, ik zit even te denken, ik zou in ieder geval die lange versie nog even lezen als je, daar staan wat meer verwijzingen denk ik ook wel in. En verder wat ik bij die kraaien ook wel, dat had ik eerder ook nog niet zo gedaan eigenlijk, dat is ook wel een leuke manier om journalistiek te bedrijven, heeft niet zozeer met metaforen te maken, maar dat je dan langere tijd één onderwerp volgt en dan ziet hoe dat zich ontwikkelt. Dus ik had daar eigenlijk bedacht, oké ik ga dit volgen en bleek dat die dag twee jaar duurde en in die twee jaar kwamen er steeds allemaal mensen bij die daarmee, met die kraaien te maken hadden, wat ik van te voren ook niet kon bedenken. Euhm, ja dat dacht ik dat is ook wel leuk om op die manier een keer een verhaal te maken.

Doe je dit nog steeds, dit soort langere verhalen?

Ja, ja, dat probeer ik wel. Dan ben je ergens mee bezig en dan suddert het een beetje voort en dan ben je zo een jaar verder en dan zijn er ontwikkelingen geweest en dan pas ga je er over schrijven. En eerder niet.

Ik wil je in ieder geval heel erg bedanken. Ik kan hier al heel veel weer uithalen.

Ja, ja anders bel je nog maar een keer hoor. Ik moest zelf ook wel nadenken, omdat het alweer een tijd geleden is, wat is ook al weer de strekking van het verhaal. Maar misschien, ik hoop dat je er wat aan hebt.

Ja, ik denk het wel, anders dan bel ik nog wel een keer, is helemaal goed.

15.35 tot 16.35 niet relevant voor onderzoek

Heb je zelf eigenlijk nog verhalen gelezen waarvan je denk o dat is eigenlijk wel een goede metafoor zat daar in?

Ja, goede vraag, ik ga daar even over nadenken dat laat ik het je weten als ik het kan bedenken.

Dat zou heel erg fijn zijn.

Bijlage 2: Telefonisch Interview Arjen Fortuin

op 16-04-2019

Hoe bent u op deze metafoor uitgekomen? Hoe bent u hier opgekomen?

Wat ik, ik was opzoek naar een manier om, ik ben televisierecensent dus ik moest een stukje schrijven over de televisie van de vorige avond. En ik vond het programma van Jort Kelder en Alexander Klöpping vond ik inhoudelijk interessant aan de andere kant wist ik ook wel dat heel Nederland naar die voetbalwedstrijd zal kijken. Ik wilde eigenlijk een manier zoeken om aan beide programma's recht te doen. Toen kwam ik op het idee om Klöpping en Kelder wat meer als een wedstrijd te interpreteren dan het in werkelijkheid was. Er zit wel een tegenstelling in tussen die twee mannen en die wordt ook wel uitgezonden, maar het is natuurlijk niet iets waar scores worden bijgehouden. En toen dacht ik van nou als ik dat, als ik dat ineenschuif met daadwerkelijke verwijzingen naar die, naar gebeurtenissen in die voetbalwedstrijd dan ontstaat er iets leuks.

Ook een bepaalde manier om het een beetje te combineren?

Ja, het is een manier om die twee onderwerpen te combineren en ook om de, het is vaak zo dat het helpt bij zo'n Kelder en Klöpping is natuurlijk echt zo'n televisieprogramma, het heeft een onderwerp, er is een bepaalde structuur bedacht om dat dat werkt in dit geval behoorlijk goed, maar het is voor een stukje altijd leuk om dat een soort extra draai te geven. Ook zodat die stukjes niet allemaal op elkaar gaan lijken. Ik schrijf er elke dag één, dus een extra invalshoek is altijd welkom.

Heeft u daar dan ook specifiek de keuze in gemaakt om daarvoor deze metafoor te gebruiken of is terloops het idee ontstaan?

Nee, ik heb op een gegeven moment bedacht van he zo kan ik het. Het is niet zo dat ik al schrijvende ineens dacht o goh dit heeft ook wel een beetje, die competitie heeft ook wel iets wat met voetbal te maken heeft. Ik heb het bedacht en vervolgens ook, ik heb het Kelder en Klöpping programma als uitgangspunt genomen en vervolgens gezocht naar de plaatsen waar ik vergelijking met de voetbalwedstrijd kon maken. En die dan, en daar vervolgens een aantal van aangevuld en geschraapt, zodat het mooi aansluit bij wat er werkelijk in de wedstrijd gebeurt was.

Voordat u begon met het schrijven van het artikel was dit al wel echt het idee, zeg maar.

Ja, ik heb dit echt bedacht, daar zit verder geen toeval in.

Hoe zorgt u er dan voor dat bij het gebruik van zo'n soort metafoor, vergelijking, dat het journalistiek verantwoord blijft?

Door heel duidelijk op te schrijven dat iets is, duidelijk te maken dat je een vergelijking trekt. Dat iets is, door formuleringen als 'het is net zoiets als' en 'het lijkt wel of' en je hebt het natuurlijk in zekere zin heel erg makkelijk omdat deze twee dingen zo ver uit elkaar liggen. Dat mensen ook wel begrijpen, mensen zien wel waar de metafoor begint.

Dus daarin wel duidelijkheid geven, dat het niet door elkaar heen gaat lopen.

Ja, maar dat is in die zin bij dit stukje heel makkelijk, omdat de zowel het eigenlijke onderwerp als het metaforische onderwerp bevinden zich op hetzelfde niveau van abstractie. Het zijn allebei gewoon empirische dingen waar je iets aan kunt zien. Het wordt wel ingewikkelder als zeg maar de metafoor

zelf filosofisch is. Ik zag, bijvoorbeeld, ik zag gister rondom de brand in de Notre Dam zag ik tweets van mensen die zeggen van ja dit is, hier is heel Europa brand hier, of hier zie je de kwetsbaarheid van onze beschaving. En dat is gelul, maar het is ook veel, daar wordt die metafoor veel meer gebruikt om een bepaalde, voor een bepaalde opvatting ondersteunt te zien. En dat is natuurlijk niet zo, in het stukje van mij is het niet zo dat gebeurtenissen uit het televisieprogramma Kelder en Klöpping gebruik om een thesis van mij over Ajax-Juventus te bewijzen of andersom. Het zijn gewoon dingen die naast elkaar bestaan.

Wat zou u omschrijven als het grootste doel wat u hiermee wilde bereiken?

Ik wilde gewoon, eigenlijk wat ik te zeggen had over Kelder en Klöpping dat wilde ik zo, dat wilde ik zo aardig mogelijk, zo onderhoudend mogelijk voor het goed licht brengen en ook wel een soort, ook wel een, kijk het meest ideologische wat daarin zat was inderdaad op een andere manier laten zien dat Jort Kelder inderdaad de positie van, van het oude klassieke heeft en dat de dynamiek bij Alexander Klöpping zit, zoals in die voetbalwedstrijd de dynamiek bij Ajax zat.

Zou u het gebruik dit soort metaforen willen aanmoedigen binnen de journalistiek?

Bij, euh, kijk zo'n televisierecensie is een column en daar is het wel geschikt. Bijvoorbeeld bij een nieuwsstuk, in een nieuwsstuk leidt het alleen maar af en in een analyse kan het, is het, ik ben op zich heel erg voor metafoor, maar ze moeten wel echt verhelderen en niet versluieren. Dat bereik je door uiteindelijk heel erg duidelijk te maken wat je bedoelt en ook kritisch te zijn, in de zin van hebben deze dingen wel echt iets met elkaar te maken. Zoiets toevallig als een brand in een kerk, ja, dat is toch echt gewoon een brand in een kerk en dat heeft te maken met onderhoud van monumenten en stom toeval en nog iets, maar natuurlijk niet met een crisis in een cultuur. En dat is.. Bij dat voorbeeld zie je dat er geprobeerd wordt om het gevoel wat die, wat een brand opwekt, die ontzettend, om die zeg maar te stelen en mee te nemen naar het terrein waarop iemand iets heel anders te beweren heeft. En daar moet je, daar moet je bij jezelf kritisch op zijn en bij anderen ook. Het is niet zo dat.. Sommige metaforen die slaan gewoon echt helemaal nergens op.

Eigenlijk zegt u er moet wel een soort verband of een link te leggen zijn. Het moet niet uit de lucht gegrepen zijn.

Ja, het moet geen flauwekul worden. Maar dat ligt in principe niet aan, dat is niet de schuld van het bestaan van metaforen op zich.

Dat is echt aan degene die het gebruikt, zeg maar..

Een metafoor vraag zorgvuldigheid zoals je de, zoals je gewoon verslag doet als journalist, moet kijken wat is er echt aan de hand. Zo van wat zegt de.. Kijk een metafoor moet ook niet één kant van de zaak laten zien.

Hoe bedoelt u dat?

Nou dat je een, euh, dat je bij het, de, dat als je, de, zeg maar, van iets zegt.. Je kunt iets het einde van een.. Je kunt iets het einde van een beschaving noemen of inderdaad zeggen van dit is, deze politicus gedroeg zich in een debat als de, keek lamgeslagen om zich heen als Ad Melkert oog in oog met Pim Fortuin, maar als dat als dat gebeurde in een heel andere situatie dan dat debat tussen Ad Melkert en Pim Fortuin destijds dan is die metafoor vals. Want dan probeer je een, dan probeer je die, dan probeer je de situatie anders te, dan probeer je het beeld te vervormen zoals je, wanneer je, het maakt nogal wat uit als je een groep van twintig demonstranten vergelijkt met aanstormende

wilde horden, dat is ook metaforiek, maar dat moet dan wel kloppen dat moet dan niet een klein kluitje mensen zijn.

Wat zou u advies dan zijn als je als journalist dan metaforen wil gebruiken, waar moet je dan het meest op letten?

Gewoon doen, maar wel even je moet ze wel even doordenken, zo van is dit echt aan de hand? En ben ik niet, en vooral word je niet stiekem, wordt dit niet eigenlijk alleen maar gedaan om een mening in de tekst te krijgen die je als je die er expliciet in zou zetten uit zou filteren omdat je denkt dit moet, dit is niet objectief genoeg dit is niet neutraal genoeg.

Op dit moment komen de langere metaforen, zoals u hem zelf ook heeft geschreven, niet heel veel voor binnen de journalistiek. Denkt u dat daar een bepaalde reden voor is?

Nah, ik denk dat het heel, ik denk dat het meeste, in de meeste journalistieke stukken, in wie je bent als journalist in eerste instantie ben je er om zakelijke informatie te geven. En dat is toch vooral zeggen van wat er daadwerkelijk gebeurd is en wat er te zien is. Dat is je eerste taak. Ja als je teveel tijd besteed aan vertellen waar het op lijkt, of waar het mee te vergelijken is, dan schiet je uiteindelijk je doel voorbij. Ik bedoel, je wilt van de verslaggever die bij, die bij de Notre Dam staat wil je toch vooral horen van hoe is het met de bluswerkzaamheden, waar zitten de vlammen en niet dat het patroon van de vlammen overeenstemming vertoont met bij wijs van spreken, dat de vlammen door het dak schieten als de aanval van Ajax door de verdediging van Juventus, dat wil je echt niet. Je wilt dan gewoon horen ze gaan recht door het midden. Dus het is, de metafoor hoort veel meer in de zeg maar in de tweede lijn journalistiek waar de analyse begint.

Want wanneer heeft de metafoor dan wel, is een metafoor wel goed nuttig?

Nou als je, om iets te verduidelijken of te verlevendigen.

Zijn er zelf nog dingen waarvan u denkt dat is ook goed om mee te nemen of..?

Nee, nee het is wat ik net als zei. Ook bij een metafoor moet je precies kijken wat er staat en of dat klopt. En dat is wat minder één op één, maar je moet een vergelijking wel goed doordenken. Zoals een zin in dat stukje van mij over Kelder en Klöpping, dan zeg ik op een gegeven moment over Kelder dat die de, dat die de oude rijkdom vertegenwoordigt en vergeleken met die voetbalclub Juventus is een veel rijkere club dan Ajax, maar om het aan beide kanten te laten kloppen heb ik daar wel even tussen gemoffeld van Klöpping die is ook niet arm. Zowel de persoon Alexander Klöpping is inderdaad niet, is volgens mij niet arm, maar ook de voetbalclub Ajax is naar Nederlandse maatstaven schatrijk en helemaal niet arm dus daar. Om even duidelijk te maken dat je niet net doet alsof er ook nog iemand straatarm is in deze vergelijking.

Dus daarin dus goed duidelijk maken en daarin de waarheid blijven daarin.

Ja, soms ook als je iets moois bedacht hebt, denken ja maar dit klopt gewoon niet. Dit is niet, zo zit het niet, er is een essentieel verschil.

Bijlage 3: Telefonisch interview Sarah Haaij

op 07-05-2019

Zou je me kunnen vertellen hoe je op de metafoor in het verhaal bent gekomen? Hoe dat proces is gegaan?

Ik heb een jaar in Bangkok gezeten. Ik ben freelance journalist en ik heb een jaar in Bangkok gezeten als freelance correspondent voor verschillende Nederlandse en internationale media en dat was in 2016 en ik schrijf, ik schrijf veel over mensenrechten en migratie, maar ik schrijf ook veel over natuur en natuurbehouden wat daar voor nodig is en de development goals, dus dat kwam allemaal samen. Ik merkte in Thailand, het was heel bizar, ik was daar namelijk twaalf jaar eerder geweest toen ik net van school kwam en ik heb daar toen gesnorkeld en van alles en nog wat gedaan en dat was zo prachtig. En nu kwam ik dus twaalf jaar later terug op dezelfde plek en ineens kon je dus zien in je eigen korte leventje wat er kan gebeuren als de natuur helemaal verwoest raakt. Het koraal was helemaal verbleekt, er waren geen schildpadden meer, nou ja noem maar op, dus toen ben ik me een beetje in dat onderwerp gaan verdiepen en toen ben ik voor Trouw eerst gewoon gedacht ik ga een onderzoeksstuk maken. Ik ga met een bioloog, ik had gehoord dat er eilanden gesloten zouden worden, ik ga daar met een bioloog heen om te kijken hoe dat dan zit en waarom dat nodig is. Maar toen ik eenmaal daar was, toen had het dus best wel veel impact. Ik dacht: wauw dit is zo ongelooflijk wat hier is gebeurt en toen had ik heel erg de behoefte om naast dat stuk, gewoon dat krantenartikel weet je met quotes en wetenschappers en experts en noem maar op, om daar toch iets anders mee te doen. Ik dacht nou weet je er komt vanzelf wel iets boven, maar eigenlijk was het voor mij snel duidelijk het gevoel wat ik de hele tijd kreeg was van een compleet uitgeput eiland. En natuurlijk de autoriteiten zeiden ook een beetje zoiets van: 'het moet nodig eens op vakantie'. Het eiland moet op vakantie van alle toeristen, dat was wel heel bizar natuurlijk, dus dat gaf me een beetje het haakje. En toen ik daar was toen dacht ik ja maar dit eiland heeft gewoon een complete burn-out, dus dat is gewoon helemaal uitgeput net zoals een mens is als er teveel van wordt gevraagd. En zo ben ik daar begonnen en toen kwamen er steeds meer associaties. Daar is het stuk uit voortgekomen.

Oké. Dus het is vooral doordat de autoriteiten zeiden het eiland moet op vakantie en ook met je gevoel erbij, dat je dacht dit voelt ook een beetje als een burn-out zeg maar?

Ja, dus eerst dat haakje, of van de autoriteiten ik weet niet misschien een wetenschapper die het zo benoemde, en daarna vooral dat ik zelf gewoon zag, echt dat ik dacht dit is gewoon zoals ik vrienden heb gezien die een burn-out hebben gehad. Die gewoon even helemaal niet meer kunnen doen wat ze zouden, weet je, waar je als mens voor bent, maar dat had dit eiland ook. Het kon helemaal niet meer zijn, wat het zou moeten zijn. Het was gewoon helemaal uitgeput en toen vanuit daar.

Heb je ook een bewuste keus gemaakt, want je zei ik heb ook voor Trouw wat meer wetenschappelijke, wat meer normale artikelen geschreven, waarom heb je de keus gemaakt om ook dit artikel te schrijven wat meer verhalend is?

Ja, nou ja, omdat ik het zo sterk, omdat die metafoor zat ineens in mijn hoofd en ik dacht gewoon hé.. Ik had ook al met De Correspondent afgesproken dat ik voor ze zou gaan schrijven over dat onderwerp, en ik moet zeggen ik weet van De Correspondent dat is een plek waar ook andere vormen mogelijk zijn als je wilt. En er zijn natuurlijk niet veel plekken voor, ik bedoel bij Trouw had ik nooit dit stuk kunnen insturen. Dan hadden hun misschien gezegd nou mooi geschreven of leuk geprobeerd, maar het kan niet in de krant. Dus daar heb ik in die zin wel over nagedacht van hé ik heb de behoefte om hier iets heel anders mee te doen en ook sowieso omdat ik daar dat jaar ook mee bezig was, van hé wat voor andere vormen van journalistiek zijn er. En toen zat ik dus met die burn-out en De Correspondent gaat het misschien wel oké vinden. Ik dacht ik schrijf het gewoon

eerst, dan stuur ik het op en dan hoor ik wel of dat iets is. Maar ze waren er wel enthousiast over. Zo, ja, zo is dat gegaan. En toen was het gewoon die metafoor die eigenlijk al in mijn hoofd zat toen ik daar was en hoe meer ik er over na ging denken en hoe meer ik alles wat alle wetenschappers, weet je, gewoon even onder elkaar ging zetten van wat er nu precies was gebeurd. Toen dacht ik ja elk stukje heeft, elk stukje heeft een onderdeel van een burn-out in zich. Dus dat kan ik volgens mij wel opbouwen door dat stuk.

Hoe zorg je er dan voor dat het journalistiek verantwoord blijft?

Ja, dat is een hele goede vraag en ik weet ook niet of je in kan loggen op De Correspondent, want dan kan je ook altijd al die reacties zien van lezers.

Mijn abbonement zit er net weer op, dus ik kan er niet meer bij.

Aah oké, jammer. Nee, nou ja maar goed misschien heb je nog iemand ofzo op de studie, want dan kun je het even bekijken, want het is een vraag die ook vanuit de lezers wel terugkwam. Maar ik had wel voor mezelf, kijk ik weet dat ik gewoon journalist ben en ik heb gewoon voor mezelf. Kijk dit is de ene, hoe zeg je dat, het is de uitkomst, de bovenkant van het verhaal, maar ik ken de onderkant die heb ik precies voor mezelf gewoon voor gezorgd dat die helemaal verantwoord is. Dus alles wat ik opvoer, dat zou ik wetenschappelijk op een quote, dat zou ik gewoon op een quote of op een onderzoek kunnen terugvoeren. Daar heb ik me gewoon heel erg aan vastgehouden. Weet je, hoe het eiland heet, afmetingen precies wat er nu allemaal. Weet je, ik heb het natuurlijk ook over dieren die weer worden uitgespuugd, dat zijn allemaal dingen die de laatste jaren ook letterlijk hebben plaatsgevonden. Dus ik heb er gewoon voor gezorgd dat als je het artikel ook helemaal zou kunnen strippen en dus ook zonder alle metaforen en opmaak en dan zou het nog steeds een artikel zijn wat gewoon feitelijk helemaal zou kloppen. En ik denk dat dat ook wel belangrijk is en ik vond het heel erg fijn, ook moet ik dan zeggen, dat ik ook dat stuk had in Trouw, want er zijn gewoon mensen die hiermee zoiets hadden van he ja maar nu ben ik alleen maar geprikkeld en weet ik nog niet hoe het zit en dan zei ik: 'o ja lees het stuk in Trouw maar dan heb je de journalistieke feitelijke versie en dit is de vrije versie.'

Zou je het gebruik van dit soort langere metaforen, dit soort verhaalsoort, zou je dit willen aanmoedigen binnen de journalistiek?

Euhm, nou, nou ik vond het zelf, ja in de zin van, aan de ene kant ik denk voor sommige mensen merkte ik qua reacties ook vonden het ook gewoon heel leuk om op die manier met een onderwerp kennis te maken. En zeker als je het hebt over, soms zijn dingen ook gewoon, ook waar ik veel over schrijf, met veel narigheid weet je, milieu, vervuiling, klimaatverandering, migratie. En ik weet ook heel goed, soms weet je als je het woord opschrijft van millennium development goal, dan haken gewoon heel veel mensen af. Die denken o dit hebben we al heel vaak gelezen of het boeit me niet zo. Dus in die zin, denk ik dat er heel veel belangrijke onderwerpen zijn die je op verschillende manieren kunt brengen, waardoor je een veel breder publiek kan bereiken. Maar ik denk ook voor de journalist zelf, ik vond het ook gewoon heel fijn om te doen. En even gewoon een heel ander deel van je hersenen aan te spreken en ook om op een andere manier naar je werk te kijken. Ik denk dat dat ook wel veel teweeg brengt, dat kan ook weer nieuwe paden kan openen of iets. Tegelijkertijd het punt wat jij net maakte, ja dat het journalistiek verantwoord is, dat is natuurlijk heel belangrijk. Dus je wilt niet ineens de Volkskrant openslaan en alleen nog maar dit soort verhalen lezen. Want de lezer weet natuurlijk terecht niet precies waar hij aan toe is. Dus daar zit ik ook een beetje over na te denken. Je zou bijna zoiets moeten hebben van, zoals met De Correspondent, het is fijn dat er een plek is waar het kan. Ik denk niet dat elk medium nu die overstap.. of ze zeggen, ja ik zou het leuk vinden als er meer katernen waren voor meer vrij schrijven of meer creatieve invalshoeken, maar je moet het wel als medium goed aangeven, denk ik. En ook niet iedereen zit daarop te wachten.

Het komt nu ook nog niet heel veel voor binnen de journalistiek, wat is daar denk je de reden voor?

Nou ja ik was benieuwd, jij hebt nu natuurlijk een beetje dat onderzoek gedaan. Ik heb er helemaal niet zo veel zicht op eigenlijk of, maar jij zegt dus ook het gebeurt niet zo veel?

Nee, ik euh, nee, ik heb tot nu toe denk ik zes goede voorbeelden kunnen vinden. En ik heb best wel heel wat doorgespit, dus het gebeurt niet heel veel nee.

En welke media waren dat dan?

NCR heb ik er een paar, heb ik er drie volgens mij, en bij De Correspondent dus ook euh die van jou en die van Rob Wijnberg en dan weet ik het zo even niet uit mijn hoofd meer. Maar bij NRC in ieder geval heel veel en bij jullie ook.

O wat grappig. NRC doet het dus ook veel?

Ja.

De journalistiek zetten ze altijd heel hoog in, dus dan weten ze daar dus ook wel.. o dat ga ik een keertje.. Als je die linkjes hebt dan vind ik het wel leuk als je me die op kunt sturen.

Ja hoor dat vind ik goed, dat kan ik zo wel even doorsturen. Maar zou jij zelf vanuit je journalistieke oogpunt een reden weten waarom dat niet zo veel nog voorkomt?

Ja, nou ja, ik denk, ik heb zelf natuurlijk geen school voor Journalistiek gedaan, dus ik weet niet, ik kan me voorstellen dat het daar ook gewoon helemaal niet aan bod komt. En dat er toch in Nederland, ook wel logisch, maar een strak idee bestaat over wat een journalist. Die moet gewoon de waarheid vinden en alle informatie verzamelen en dat gewoon toegankelijk en begrijpelijk voor een lezer opschrijven. En weet je als je wilt gaan flierefluiten dan moet je maar een boek gaan schrijven ofzo, toch wel een beetje dat gevoel, van het is toch juist bescheiden en je moet het klein houden. Maar tegelijkertijd denk ik wel dat er meer ruimte ontstaat voor ja goed als we dat kennen vanuit Amerika en alles kennen van de verhalende reportages, euh, dat dat wel een hele erge opmars heeft gemaakt. Het is sowieso wel dat je het persoonlijke in de journalisten zich centraal gaan stellen, dat zie je veel meer denk ik. En het is ook dat het tegenwoordig wel populair is om een verhaal te hebben om mensen mee te nemen en ook het journalistieke werk van een zoektocht van hoe bereik je nou die paar lezers die er nog zijn. Kan ik me wel voorstellen dat er dus meer ruimte voor gaat komen en waarom het nog niet zo is denk ik ja, dat past denk ik nog niet zo bij het ja conservatief wil ik het dan niet noemen, maar bij het beeld van wat we hebben van wat een goede journalist vermag. Ik denk dat het de boel wel een beetje een swiep kan geven.

Heb je zelf nog advies voor het schrijven van zo'n verhaal? Wat je toen misschien geholpen heeft?

Ja, mijn advies is, ik heb het best we eventjes er gewoon over nagedacht en steeds bijna meer ook.. natuurlijk ik heb eerst het hele journalistieke gedeelte gewoon goed gedaan, gewoon zorgen dat alles feitelijk klopte, dat was ook natuurlijk, en pas vanaf dan, als je die basis hebt, dan pas die uitstapjes gaan maken naar, euh, weet je, omdat je nu ineens helemaal met stijl bezig bent en met vorm. Gewoon zorgen dat de basis goed is. En dan best wel even daar over nagedacht, want elke keer kwamen er weer dingen in mij op van o ja dan kan ik dat, dat zou heel mooi op die manier zijn. Het is echt een andere manier van schrijven, wat gewoon meer tijd vergt en ontzettend leuk is om te doen, want je spreekt ook gewoon je eigen creativiteit aan. Het is een hele andere manier dan, echt in de journalistiek gewoon je interviews uitwerken, gewoon zo snel mogelijk zorgen dat de krant het heeft.

Zorg je er ook voor dat je op een heel andere manier met je onderwerp bezig bent en heel erg gaat nadenken over die mensen die daarbij betrokken zijn en hoe dat moet zijn. Dus ja zorg ervoor dat eerst de feitelijkheden, dat je dat echt strak hebt en dat je daar niet, mee gaat sjoemelen of een beetje feit met fictie gaat vermengen. En neem er een beetje de tijd voor, want het is gewoon een veel creatiever proces.

Oké top, zijn er zelf ook nog dingen waarvan je denkt dat is goed om te weten of mee te nemen?

Euhm, ik zit even te denken. Als ik er nu over nadenk. Ik vond het zelf ook super leuk om te doen en ik heb nog wel eens een poging ondernomen, maar eigenlijk is het jammer dat er zo weinig plekken zijn. Waarmee je met iets naar toe kan. Dus dat is wel iets om je te realiseren van ja het is heel leuk om te doen, maar het wordt lastig om er echt denk ik helemaal je beroep van te maken. Omdat er nog weinig plekken zijn, maar wie weet gaat dat veranderen.

Super dan wil ik je heel erg bedanken.

Bijlage 4: Telefonisch interview Floor Rusman

op 20-05-2019

Dan vraag ik me eerst af hoe ben je bij deze metafoor uitgekomen. Hoe je op dit idee bent gekomen, om dit zo op te schrijven.

Ja, dat is een goede vraag. Volgens mij, euhm, ik werk op de redactie van NRC en euh de mijn chef die vroeg aan mij van iedereen is hier nu naar aan het kijken en zou jij misschien een stukje kunnen schrijven over wat het betekent en waarom mensen dit zo mooi en belangrijk vinden? Euh, daarvoor had ik het een beetje gemist, maar toen ging ik dus even naar de live-stream kijken en ik had ook het interview met hem gelezen in NRC in het weekend daarvoor en toen ja, toen schoot het me gewoon te binnen de lijdensweg van Christus en ook omdat hij dus die Maarten van der Weijden die verschillende steden aandoet. Dacht ik, het heeft wel wat parallellen en toen ben ik gaan zoeken naar nog meer parallellen zodat het echt ergens op sloeg.

Oké en weet je misschien nog op welk moment je dit idee te binnen schoot. Was het bij een bepaald moment ook dat je zag of euhm bij iets wat je erover las.

Nee, sorry dat weet ik.

Dat kan ik me heel goed indenken hoor. Euhm. en heb je ook een soort bewuste keuze gemaakt om dit op een soort metaforische manier te gaan schrijven?

Euhm, nee, ja ik dacht gewoon dit is het enige leuke wat er over te melden valt, want je kan wel gewoon, je kan wel gewoon wat verzinnen. Want de vraag was dus: waarom vinden mensen dit zo, waarom grijpt het mensen zo aan? En toen dacht ik ja ik kan wel wat dingen bedenken, maar dat zijn allemaal voor de hand liggende verklaringen, dus het enige originele wat je nog kunt doen is zo'n soort metafoor, vergelijking maken.

Had het er dan ook mee te maken dat er al wel veel over geschreven werd, dat je dacht ik wil op een creatieve manier bedenken?

Nah, dat weet ik niet meer, ik weet eigenlijk niet meer zo goed of er toen veel over geschreven werd. Want, euh, ja er werd heel veel over gepraat, maar al die drukte was in een relatief korte tijd, dus er waren niet al heel veel artikelen over verschenen toen.

Nee, oké, oké. En hoe zorg je er dan voor in zo'n stuk dat het wel journalistiek blijft?

Euhm, nou ja wat is journalistiek, euhm, ik vind het zelf niet echt een journalistiek stuk. Ik vind het meer een mini-essay of een column, maar natuurlijk alles wat erin staat klopt. In de zin van, het is gewoon ik heb gekeken naar die livestream en als ik dingetjes niet helemaal zeker wist dan heb ik ze opgezocht, dus ik heb er voor gezorgd dat de feiten die erin staan kloppen. Nou ja verder vind ik het niet een journalistiek stuk.

Nee, oké, je schaaft het meer zelf onder een column?

Ja.

Zou je het gebruik van dit soort metaforen willen aanmoedigen binnen de journalistiek?

Ik ben altijd voor een goede metafoor. Dan moet het wel een originele metafoor zijn. Een metafoor moet denk ik origineel zijn, maar wel meteen duidelijk. Soms gebruiken mensen metaforen waarvan je denk: ja dit is origineel, maar ik snap ook niet wat je bedoelt. Ja, maar nee dat lijkt me prima. Alleen dat hangt er natuurlijk van af in welke soort journalistiek. Het past niet echt in een nieuwsbericht ofzo, maar wel in een stuk waarin het wat meer gaat om de schrijfstijl denk ik.

Wat zijn andere dingen waar je als journalist op moet letten als je gebruik maakt van van dit soort metaforen?

Nou, zoals ik zei, dat het origineel en begrijpelijk is.

Oké en op dit moment komt het nog niet heel erg veel voor dat mensen op zo'n manier gebruik maken van langere metaforen. Is daar denk je een rede voor?

Euhm, een langere metafoor bedoel je dat, daarmee bedoel je toch dat het hele verhaal een allegorie is toch?

Ja, wel voor een groot deel. Niet één zinnetje, ja jij hebt het echt door het hele verhaal zitten bijvoorbeeld.

Nou ja zoals ik al zei het is niet een hele journalistieke vorm, dus ik kan me voorstellen dat columnist of essayisten het gebruiken. Euhm, ja dat is natuurlijk al een minderheid binnen de journalistiek. En ja waarom dat dan niet heel vaak gebeurt, misschien zijn goede metaforen of allegorieën ook wel moeilijk te bedenken. Ik weet niet. Of komen journalisten er niet snel op om zoiets te doen.

Zou je zelf nog een bepaald advies hebben voor journalisten die dit vaker zouden willen inzetten?

Nou, nee, niet, dus weer proberen om het origineel en duidelijk te maken en verder zou ik er gewoon veel mee oefenen en het ook eerst aan andere mensen laten lezen, zo van vind je dit goed werk of juist niet?

Heb je dat zelf ook gedaan met dit verhaal?

Euhm, nee met dit verhaal niet, maar ik doe dat wel eens. Soms dan denk ik wel eens van nou ik vind het zelf wel goed gevonden, maar als iemand anders dan denk van he wat staat hier? Dan werkt het niet.

Oké. Laatste vraag, wat is jouw hoofddoel geweest met dit schrijven, het schrijven van deze vergelijking.

Nou ja ik wilde dus een verklaring geven voor waarom die zwemtocht zoveel indruk maakte op mensen en ik dacht dat dat met deze metafoor wel kon. Verder wilde ik ook wel graag een grappig stukje schrijven. Dat dus.

Zijn er zelf nog dingen waarvan je denkt dat is ook belangrijk om mee te nemen in het onderzoek?

7.12 - 10.09 gesprek waarin ik uitleg geef over het onderzoek tot nu toe en wat daarin de resultaten zijn.

Dan nog is het zo dat, ja, je hebt verschillende soort journalisten en niet alle journalisten vinden mooi schrijven het belangrijkste aan hun vak. Dus ik denk dat het bij veel mensen ook niet echt opkomt om zoiets te doen. Dus wat dat betreft zou het misschien wel leuk zijn als het wat vaker zou gebeuren.

Ja. Zou je het dan ook een soort van willen aanmoedigen onder journalisten of?

Nou, ik zou het gewoon willen aanmoedigen dat mensen, ja, hun best doen om er een zo mooi mogelijk geschreven stuk van te maken. En ja.

Bijlage 5: Interview Jop de Vrieze

op 14-05-2019

In jouw boek staan best wel veel metaforen, waarom heb je besloten om die te gebruiken?

Dat is best wel een algemeen wetenschappelijk journalistiek ding. Er zijn zo vaak concepten die mensen, die voor mensen abstract zijn of ver weg. Je kunt dan helemaal gaan uitleggen hoe het echt in elkaar zit, zoals met DNA of het immuunsysteem ofzo. En ja dat brengt het veel dichterbij de mensen om het op die manier, even een parallel te trekken, het is zo als... en dan zoek je naar datgene wat dichtst bij zit ...Ik heb het zelf ook heel snel, dat ik denk oh het is een beetje zoals dit, dus ik doe dat van nature zelf al wel, ook als ik mensen interview, mensen vertellen dan iets abstract en dan zeg ik: 'o het is een beetje zoals dat' en heel vaak zeggen ze dan ja, o ja interessant zoiets is het ongeveer. Het is allebei. En ik doen het vanuit mezelf en het is gewoon om dichterbij te brengen.

En als je dan een stuk tekst hebt geschreven dat best wel ingewikkeld is en je denkt dit moet even uitgelegd worden. Hoe kom je dan op zo'n metafoor? Hoe gaat dat?

Bij mij gaat dat best wel van nature. Het is niet zo dat ik het eerst technisch heb gedaan en dan denk, ooh, ik moet hier een metafoor voor bedenken of een allegorie. Dat is een beetje hypothetisch. Misschien toen ik net begon met schrijven, dat ik dat wel meer had. Ik heb wel heel sterk dat ik een parallel leg.

Heeft het ook te maken met ervaring?

Het is ook een soort gefreakt brain denk ik. Nee, ik denk dat dan van nature er bij mij wel een beetje inzit. Ik ben ook altijd heel erg met taal bezig en met woordspelingen, moet je mensen hier vragen, het is om mee van te worden. Constant een soort link leg van oh dat is ook dit of dat is ook dat. Door het veel te doen, ga je het ook versterken.

Ik wil graag even een paar voorbeelden bij langs gaan en dan de vraag hoe je daar op bent gekomen en hoe je die hebt gebruikt. Van bladzijde 40, dan gebruik je, even kijken hoor, hier onderin. Bij pas sinds kort begrijpen we dat we het beter kunnen vergelijken met een paspoortcontrole. Weet je zo nog hoe die gaat of wil je hem even lezen?

Ja, ik lees hem even. O, ja, ja precies. Ja, hoe dat dan gaat. Tijdens mijn opleiding ben ik een soort opgevoed met de metafoor van het leger. Veel mensen kennen die parallel wel. Van het immuunsysteem, het leger, best wel gebruikelijk. Zelf gebruikt in nieuwsberichten als verdedigingslinie of wat dan ook. Op het moment dat je het leest en merkt eigenlijk klopt het niet helemaal de metafoor, en dan ga je nadenken: wat is dan wel meer van toepassing? Dan ga je een beetje puzzelen zo van ..Het is niet alleen maar naar buiten toe, maar het is wel ook een soort van naar buiten toe, maar het is ook naar binnen. Dan ga je brainstormen eigenlijk, zo van o oké, dus paspoortcontrole. Je kijkt wie er in mag, maar nee, het is eigenlijk meer dan dat. De grap is eigenlijk ik zou die paspoortcontrole, had ik eigenlijk eruit kunnen halen en kunnen zeggen. Het is bijna het denkproces wat je hier ziet. Want een paspoortcontrole houdt op zodra je binnen bent. Het is eigenlijk drie dingen. En het houdt tegen wie er niet in mag. Dat is een paspoortcontrole, dat is een leger ook. Een paspoortcontrole laat ook bepaalde mensen binnen, in dit geval bepaalde bacteriën die goed zijn, die getolereerd worden. Maar het managet op het moment dat het niet goed gaat, dan wordt je er weer uitgeknikkerd. Dus toen kwam ik op die nachtclub uit, dat je dus én een selectie aan de poort hebt, sommigen worden wel en sommigen worden niet binnengelaten. En als je een opstootje hebt, dan word je eruit gegooit. En nou ja zo gaat het stapsgewijs.

Dus eigenlijk blijven je zoeken totdat hij beter klopt.

Ja, en dan ga je hem even testen, wat als er dit gebeurt en wat als er dat gebeurt. Het is een soort simuleren. Kijken of je vergelijking stand houdt. Bijna nooit houdt ie 100% stand, anders dan was het een nachtclub geweest laten we maar zeggen. Het is nooit 100% hetzelfde. Maar hij moet wel redelijk robuust zijn anders maak je mensen in je war in plaats dat je dit soort dingen helder maakt.

Want hoe zorg je daar dan voor, dat hij er wel genoeg op lijkt?

Door hem goed te doordenken en te testen. Zo van, ja bij zo'n nachtclub ga je nadenken, wat voor situaties van het immuunsysteem zijn er, euh, bij een nachtclub kan het gebeuren dat hij helemaal leeggeveegd wordt. O ja, als er echt een enorm opstootje is, dat hij helemaal leeg geveegd wordt. Dat is wat je met antibiotica doet.

Besluiten ergens anders te gaan zitten, in verband met geluid van buitenaf.

Opname 2

Even denken hoor, bij het beheer van de nachtclub, ga je eigenlijk net zo lang kijken van, je gaat hem gewoon doorlopen totdat je denkt..

Ja vaak ga je hem simuleren, echt testen. Als hij al bij 2 pogingen spaak loopt dan is ie afgekeurd.

Komt dat vaak voor?

Ja het is echt zo on the spot. Dat is net zo iets als dit. Of inderdaad wat ik wel eens heb in een interview, ik heb nu even geen concreet voorbeeld dan zeg ik dat is een beetje als dit en dan zeggen ze nee, want.. en dan is het af. Het vormt zich zo snel in je hoofd. Ik heb wel eens vergeleken, de werkelijkheid is best wel ingewikkeld. Je kunt nooit een metafoor of een allegorie bedenken die 100% helemaal hetzelfde zijn. De wereld is een soort bol waar je een lijntje langs kan leggen, die er tegen aanpast, maar dat is natuurlijk nooit 100%, want die is rond. Dan is natuurlijk ook weer een vergelijking op zichzelf, maar ja.

Je laat bepaalde metaforen best wel vaak weer terugkomen, bijvoorbeeld de stad of inderdaad het leger ook. Doe je dat met opzet?

Ik ben me heel bewust van de valkuil, dat ik er dus heel veel bedenk, als je het eerst met het een vergelijkt en dan weer met wat anders en dan weer met wat anders, dan gaat het ook een eigen leven leiden of daar raak je ook alleen maar van in de war. Dus moet je proberen om elke keer zo veel mogelijk hetzelfde te gebruiken. Nou zie je natuurlijk dat je er meerdere nodig vanwege de verschillende concepten. Het mooiste zou zijn als het helemaal met elkaar aansluit, dus dan in die stad staat een nachtclub, bij wijze van spreken, maar je moet het ook weer niet te veel doortrekken waardoor het weer geforceerd wordt en het geheel weer niet klopt.

Vooraf uitkijken dat je niet een ratjetoe krijgt met allemaal verschillende allegorieën dat mensen in de war raken. Ik heb niet teruggekregen dat mensen daarvan in de war raakten. Eerder dat het te technisch of te veel bacterienamen vonden. Ik heb op de metaforen juist mijn best gedaan om het niet te technisch te maken. Dus dat is hier denk ik niet mis gegaan en in een artikel heb je dat sowieso minder, want dat is veel korter.

Dan nog even naar een andere metafoor kijken, even kijken hoor, dat is op bladzijde 104. En dat is de metafoor van de fabriek.

Ook daar weer, ik denk dat ik het zelf heel erg nodig heb om het te begrijpen. Dus ik vorm zo'n metafoor al als een soort ezelsbruggetje, als het ware, ezelsbruggetje is meer om iets te onthouden en dit is meer om iets te kunnen vatten. Ik ben niet zo heel technisch, ik ben wel een Betha, maar niet die hard, dus ik heb dit soort dingen nodig om het te kunnen begrijpen. Dat vormt zich dan meteen. Dus ik zie dat meteen al vormen, dus als iemand vertelt het is een hele keten van allerlei afbraak, dan denk je al heel gauw... ik heb zelf eens door een autorecyclingbedrijf gelopen voor een artikel en dan wordt er dus een voor een al die onderdelen uit elkaar gehaald, dan wordt dit er afgehaald en dan dit.. als je een stap hebt weggelaten, dan kan de volgende stap ook niet plaatsvinden, want als je de rubber niet van de banden hebt gehaald dan kun je niet daarna de wielen los maken. Zo zag ik dat ook voor me, toen ik dit uitgelegd kreeg. Van dat het een probleem is bij de afbraak en dat het dan dus spaak loopt, ja zo is het gegaan.

En op het moment dat diegene het jou uitlegt had je dit al in je hoofd?

Toen ik het las ja. Zij vertelde dit maar zij is niet de expert zij is gewoon ervaringsdeskundige dan weet je er wel veel van maar ik heb het ook gewoon van artsen gehoord, meestal zijn het trouwens geen artsen maar microbiologen die meer weten dan de arts. Toen ik het testje, ja ik weet niet of ik het echt specifiek in dit voorbeeld en letterlijk heb gecheckt. Ik heb het ook nog laten lezen door meerdere microbiologen, het hele boek, en zij hadden geen honderd miljoen op- en aanmerkingen, maar als ze hadden gehad dit klopt echt voor geen meter, dan had ik het wel gehoord.

Hoe zorg je er voor dat dit wel journalistiek verantwoord blijft? Dit soort metaforen?

Wat versta je onder journalistiek verantwoord? *Vooraf het stukje waarheid blijft? Omdat het toch een stukje fictie is.* Dat is ook waar ik het met die collega.. Ik had het er met mijn Amerikaanse collega over, Carl Zimmer, hij had een boek geschreven over genetica. Daar staan ook heel veel metaforen in. En het is soms een beetje haat liefde met metaforen, want je hebt ze soms nodig, maar soms doe je de waarheid een klein beetje schade aan, soms zie je het als het ware door de vingers, het moet maar om het uit te leggen, maar ik probeer dan wel altijd een betere te vinden als hij bij voorbaat niet helemaal goed is. Ik probeer juist, vind het juist een uitdaging om dus niet het leger te gebruiken, maar te denken wat is nou eigenlijk beter, want het leger is dat is het niet, dat is eigenlijk achterhaald. Sterker nog, dit boek is er mede op gebaseerd op al die nieuwe ideeën waaruit is gebleken dat het niet alleen maar het leger is. Dus dat bacteriën niet alleen onze vijanden zijn. Dan is het spannend dan is het juist journalistiek, dus dan gebruik je juist die metaforen om het nieuwe inzicht over te brengen.

Want het leger komt er nog wel een paar keer in voor.

Ja, maar dan is het een soort onderdeel van... ik gebruik ook in een artikel wat ik heb geschreven, dat komt in het boek niet zo erg naar voor. Maar dat jij eigenlijk een burgemeester bent van je eigen populatie van je bacterie stad die allemaal leven en jij bent verantwoordelijk voor dat het gezellig blijft en dat zij kunnen floreren en ze hun ding kunnen doen en dat er geen ruzie of oorlog komt. En je het daarbij en je immuunsysteem is een soort ambtenaren, een ambtenarenleger, iedereen die voor jou werkt, maar dat kunnen zowel politieagenten als ambulancemedewerkers, als het leger, als ook gewone ambtenaren die proberen die voorwaarden te scheppen dat mensen kunnen ondernemen, de kamer van koophandel, dat zit er allemaal bij in. Dat is allemaal onderdeel van je immuunsysteem. Dan klopt ie weer. Het leger is daar dus een onderdeelje van. Dat is wel soms nodig. Antibiotica is een soort interventie macht, die dan wordt ingevlogen extern een soort van verenigde naties of de Amerikanen die komen bombarderen ofzo.

Zo je dit soort gebruik van metaforen aanmoedigen binnen de journalistiek?

Ja, maar dan wel inderdaad op een bewuste manier. Bijvoorbeeld voor DNA zijn heel veel metaforen gebruikt, daar had ik het ook over met die collega, en heel lang is het woord blauwdruk gebruikt. Blauwdruk als zijnde, je DNA is het begin. Maar als je nadenkt over wat een blauwdruk betekent, dat is eigenlijk ligt alles daarin vast en op basis daarvan, worden we gemaakt. Maar we zijn door onderzoek van DNA en eigenschappen, genetica erachter gekomen dat er veel meer tussen in zit, dus het is niet zo een op een het is een klein stukje ervan en heel veel invloed van ontwikkeling van allerlei processen die we niet zo goed begrijpen van de omgeving waardoor het eigenlijk, dat die eigenlijk, die blauwdruk metafoor gewoon eigenlijk uitgerangeerd is geraakt. Daar moet je bewust van blijven. Als je die oude blijft gebruiken, dan ben je de mensen aan het misleiden, eigenlijk haal je ze eigenlijk, eigenlijk ben je dan verkeerde informatie aan het geven en ben je journalistiek onverantwoord bezig. Dus daar moet je wel bewust van zijn, dat je niet grijpt naar o ja, DNA is toch blauwdruk? Want hij had het er ook over, zo van wat dan wel? Soms is het ook moeilijk, want oké, want de nieuwe metafoor die toen kwam was een kookboek. DNA is een kookboek, met allemaal instructies er in en dan afhankelijk van of jij of ik ga koken komt er iets anders uit. Het zit al iets dichterbij, maar het is hem eigenlijk ook niet, want dan blijven alsnog die ingrediënten hetzelfde blijft eigenlijk in principe de stap hetzelfde is eigenlijk alleen een beetje variatie in hoe precies we werken, als we exact hetzelfde zouden werken dan weet je nog steeds niet helemaal, dan weet je dat dat zelfs niet zo is. Maar wat dan wel? Misschien moeten we dan toch maar heel goed uitleggen hoe het echt werkt. Het kan eigenlijk nu ook beter dan twintig jaar geleden, mensen weten al wel DNA dat zit in een cel en dat is opgerold, meeste mensen weten dat al wel. Dus soms zijn ze na een tijdje ook niet meer nodig.

Zou je dat ook. Stel dat je kon kiezen inderdaad, of het gebruik van een metafoor of het heel goed uitleggen, wat zou dan je voorkeur hebben?

Ik denk dat dat afhangt van de situatie, dat als iets nog heel onbekend is, dan grijp je eerder naar een metafoor of een allegorie en op het moment dat het best wel bekend is, dan kan je het doen en soms is het ook niet mogelijk als je bijvoorbeeld de kwantummechanica probeert uit te leggen en het hele idee van kwantumtheorieën en al die ideeën dat ze tegen-intuïtief zijn, dus eigenlijk, tenzij je een metafoor bedenkt die gaat over het dat tegen-intuïtieve, kun je eigenlijk niet een metafoor bedenken uit onze gewone wereld die niet in de, om de kwantumwereld uit te leggen om ... dat kan niet dus dan moet je het ook niet proberen en dan moet je dus alleen uitleggen, dat er heel andere wetten gelden, en dan gebruik je al het woord wetten, dus dat is ook al weer.. daar moet je heel goed over nadenken. Soms kan het dus gewoon niet.

Het komt wel vrij veel voor binnen de wetenschappelijk?

Ik denk dat wetenschappers zelf nog minder bewust van zijn dat ze metaforen gebruiken. Als je kijkt naar de hersenwetenschap, dan is eigenlijk zou je bijna kunnen zeggen, er zijn vast ook wel dingen over geschreven, maar ik heb dit alleen een beetje vagelijk gelezen en meegekregen. Als je kijkt naar hoe de hersenen worden voorgesteld, hoe ze werken dan zijn er steeds metaforen voor gebruikt, eerst was het de machine, want toen was net de machine uitgevonden, later werd het de computer en inmiddels zien we ook wel dat met termen die we nog steeds gebruiken als werkgeheugen, korte termijn, lange termijn, als je dat aan een neurowetenschapper die gespecialiseerd is vraagt, dan zeggen ze dat klopt eigenlijk ook niet. Maar het is zo verleidelijk, maar ook in de wetenschap zelf. Niet alleen in populaire wetenschappelijke boeken, maar daar komen die termen er ook in, omdat wetenschappers zelf ook proberen te begrijpen hoe dat werk.

Dat is voor de wetenschap de makkelijkste weg dan?

Nou ja metaforen kunnen soms ook heel erg in de weg zitten daar. Het gevaar van een metafoor is dat je blijft denken binnen die metafoor en dat je vergeet dat het een metafoor is. Dat het een

beschrijving is van ... En op het moment dat je dat te veel doet, dan sta je niet meer erg genoeg open voor dingen, zoals eigen onderzoeksresultaten, die daar niet binnen vallen, en probeer je alles binnen die metafoor te vangen en na een tijdje merk je ineens, o dat is eigenlijk, en dan komt er een nieuwe metafoor. En dan springen we met zo'n allen over en dat noemen we dan een paradigma shift. Dat is een beetje hoe er wetenschappelijk filosofisch gekeken wordt. Ik denk dat het voor een deel komt dat we dus zo denken, in een bepaald model, zij noemen het dan modellen, een model is in feite ook een soort metafoor waarbinnen we denken dat het zo en zo en zo werkt. En nu met het immuunsysteem je hebt het aangeboren en het adaptief immuunsysteem. Aangeboren is gericht op alles wat vreemd is en is, kijkt niet specifiek en heeft ook geen geheugen. Er komt gewoon iets binnen je huid, dat is het van o dat is fout en gaan we aanvallen en ze roepen ook de b en t cellen van het adaptieve systeem erbij, die gaan dan ook, die zijn specifiek gericht op bacteriën en virussen en die maken ook geheugencellen aan, zodat de volgende keer ze heel snel kunnen reageren, dat is immuniteit. Zo werkt ook een vaccin, dat is dat principe. Maar nu blijkt dat ook dat eerste systeem ook een soort geheugen heeft, dan moet je toch weer, klopt dat nog wel. Zo werkt dat in de wetenschap, je moet je nieuwe inzichten inpassen.

Dus je moet wel die veranderingen in de gaten houden en niet blijven hangen in dezelfde..

Ja en vaak genoeg erbuiten denken.

Doordat de wetenschap het gebruikt neemt de journalistiek het daardoor over?

Deels rijke wetenschappers die zelf een beetje populariseren, die reiken metaforen aan om het uit te leggen, dat zijn meestal een beetje de Robbert Dijkgraaf types die zelf het leuk vinden om uit te leggen en ook wel snappen die kijk en snaartheorie snapt niemand dus ik ga een beetje. Dus deels doen zij het en deels doen wij het, zoals ik zonet uitlegde in een gesprek met een wetenschapper is het misschien zo? Ik heb ook wel eens meegemaakt dat een wetenschapper zei: 'joh die ga ik gebruiken', bij een bepaalde vergelijking of zo. Soms ga je dingen omschrijven, maar soms check je het ook met hun of soms ook niet. Dus het is allebei een beetje. En je hebt natuurlijk ook de algemene journalisten die niet een wetenschappelijke achtergrond hebben die ook over wetenschappen schrijven soms, daarvan denk ik niet dat ze veel met nieuwe komen, maar die gebruiken gewoon de vergelijkingen die ze zien.

En hoe komt dat denk je?

Om met zo'n metafoor of allegorie te komen, moet je het zelf eigenlijk wel een beetje in die abstracte materie gegaan zijn. Ik denk dat veel algemene journalisten die over wetenschap schrijven, dat die dat zonder die allegorieën en metaforen niet zou kunnen. Dat die het dan überhaupt niet zouden kunnen snappen. Dus daarmee is het mede ook toegankelijker gemaakt en je hebt bijvoorbeeld ook nog een categorie persvoorlichters. Dus die voor en universiteit of instituut werken, die maken persberichten en soms andere berichten. En die doen dus ook een deel van dat werk. Toen ik stage liep bij MBO, dat is een onderzoeks financierder in Nederland, daar liep ik stage op de persvoorlichting, daar schreef ik ook persberichten, maar dat was dan over proefschriften. Zo'n boekje kreeg je dan met onderzoeken daarin en een Nederlandse samenvatting en dat waren eigenlijk de proefschriften waar de universiteit niets mee deed, dus niet zo heel aantrekkelijk, dus dan was de kunst om daar alsnog een persbericht uit te peuren. En werd je volop getest in je vermogen om daar nog .. en dan gebruikte je juist heel veel van die vergelijkingen, zodat de kans groter is, dat het toch weer opgepakt wordt door die algemenere media.

Doordat ze het dan beter begrijpen?

Ja, doordat het voor hun ook tot de verbeelding spreekt, begint te leven. Het is niet dat het dan niet waar is, maar het is, je kunt er zo en zo naar kijken. Ik heb ook wel eens gehad een vriendin van me die deed promotie en had promotieonderzoek gedaan en moest een samenvatting maken voor de pers. En ze vroeg: kun je mij een beetje helpen? En toen ging ik het schrijven op basis van haar samenvatting, ik had een paar vragen aan haar gesteld, en toen zei ze zo van goh ik heb best leuk onderzoek gedaan. Omdat ze zelf niet meer, zij zat veel te veel in het abstracte. Ze zat er middenin en dan zie je het niet meer, maar als je er dan zo naar kijkt en het is gewoon waar zeg maar. Dus je kunt het je voorstellen als.. en dan ja, zelfs voor de onderzoeker zelf is het dan ineens concreter.

Binnen de algemene journalistiek komt het op dit moment nog niet heel veel voor.

Misschien wel per gebied. Misschien dat het bij economie ofzo, bij dat soort vakgebieden meer zijn.

Denk je dat daar een reden voor is?

Ik denk, vaak toch al over concretere zaken gaat die al dichterbij zijn, maar ik denk als je het bijvoorbeeld hebt over Europa en de verkiezingen daar is heel lang geworsteld en ik denk dat metaforen en allegorieën daarbij heel bepalend kunnen zijn hoe wij er tegenaan kijken. Dat heeft met framing te maken. Zie je het als loshangend zand, Europa of kijk je ernaar als een bodemloze put of zie je het als soort ford. Dan kun je ook gaan onderzoeken in hoeverre klopt dat. Dus ik denk dat het uiteindelijk toch wel weer meer is. En als dingen abstract en ongrijpbaar zijn, maar dat ook daar het gevaar is, dat ze een eigen leven gaan leiden, die woorden. Juist als er allerlei belangen gaan spelen, dat er dan heel gericht gekozen wordt en dat het dan vervolgens heel moeilijk is om daar dan weer tegenop te boksen.

Heeft het ook met een stukje objectiviteit te maken? Dat dat dan in gevaar komt?

Ja, het is natuurlijk altijd zo dat je er op een bepaalde manier tegenaan kijkt. Dat geldt hier ook. Ik kan het immuunsysteem helemaal zwart maken door het weg te zetten en in de politiek en de maatschappelijke debats zie je dat bepaalde clubs, bepaalde media dat die er heel goed in zijn om bepaalde termen te bedenken, dan is het heel moeilijk om tegen dat frame in te gaan. Bijvoorbeeld Geen Stijl die zijn heel goed in bepaalde termen, of dan heb je bijvoorbeeld Annabel Nanninga, die nu in de gemeenteraad zit of Forum voor Democratie, die heeft echt zo'n term weet je wel, dobberneger, en ga daar maar eens ... dat is niet perse een allegorie of een metafoor, maar het is een term die zo sterk is en als je daar dan tegenin gaat dan blijf je vaak in die term. In die frame hangen. Dan wordt het echt framing en dat is wel tricky. Ik geloof niet zo dat het echt met objectiviteit te maken heeft, maar de typering lijkt dan, zeker als die je aanspreekt, terwijl je net zoals bij van die metaforen zou moeten denken van hé dit is een manier om er tegenaan te kijken, je kunt het ook voorstellen als dit en dan heeft het ineens een heel andere feel.

Heb je zelf nog adviezen voor andere journalisten, hoe pak je het nou aan als je metaforen wilt gaan gebruiken?

Ik zou het gewoon proberen. Ik denk dat dat testen misschien niet bij iedereen even vanzelfsprekend is. Dus dat je hem bedenkt en hij spreek aan, maar dat je vervolgens ook moet nadenken, maar is dit echt wat ik wil vertellen? Klopt ie voldoende? Dus ook: hoe ver kun je hem meedragen. Ik heb ook, dat was ook over immuunsystemen, ik was jury bij één of andere competitie voor studenten die moesten dan, of promovendi geloof ik, die moesten dan hun onderzoek in een paar minuten vertellen. En er was ook iemand die had het leger. Mijn commentaar was ook komt met iets beters, het leger is, metaforen kunnen ook gewoon sleets worden, dus dat wil je ook niet. Van, aah heb je dat weer. Dan prikkelt ie ook niet meer. Want het prikkelende is juist, van oh, je neemt iemand mee. Maar als hij al honderd keer gebruikt is, dan kun je hem net zo goed weglaten, dan is de term

inmiddels, het is ook een manier om mensen te laten wennen aan een term. Dus dat zou ik ook doen, dus inderdaad denk na of je verfrissende metaforen of vergelijkingen kunt gebruiken in plaats van diezelfde die a. al heel oud is en b. misschien niet eens meer klopt. Als je dan met een nieuwe komt test hem, test hem desnoods ook gewoon met de wetenschapper. Zo van: ik zie het zo voor me. En dat vinden wetenschappers vaak heel leuk, omdat ze denken o je denkt er over na en soms vinden ze het zelfs zo leuk dat ze hem ook willen gebruiken, of denken o dit is handig, grappig. Ja en test hem ook wel met mensen eventueel. Soms heb je het zelf heel mooi bedacht en dan hebben mensen er een hele andere associatie mee, met diezelfde term. Ook het woord leger, hebben mensen hele verschillende associaties mee. Dus sommige mensen denken bij het leger van: nou dat is belangrijk, dat is goed. Anderen denken van: nou, dat zou je moeten afschaffen. Tegenwoordig zijn er wat minder mensen die dat laatste vinden. Maar, daar moet je ook wel bij stil staan. Ze zijn nooit waarde vrij. Elke vergelijking die je gebruikt.

Moet je daarin ook nadenken over het bepaalde publiek waarvoor je schrijft?

Ja sowieso. Dat is wat je als journalist altijd moet doen. Als freelancer ben je natuurlijk nog bewuster, omdat je voor allerlei verschillende publieken schrijft. Dit boek heeft als het ware een publiek, maar ook wel meerdere publieken ingestopt. Aan de ene kant heb je mensen die net als ik zelf geïnteresseerd zijn en er zijn mensen die het veel praktischer lezen, die iets aan de darm hebben ofzo en die denken, ik wil weten, daarin staat misschien wat ik ertegen kan doen. Maar zeker als je gewoon een stuk gaat schrijven of een interview gaat uitwerken en je denkt voor wie is het, wat weten ze al over hetgene ik wil uitleggen en wat weten al over hetgeen wat ik wil gaan gebruiken om het uit te leggen en wat zijn waarschijnlijk hun associaties.

Zijn er zelf nog dingen goed om te weten of om mee te nemen in mijn onderzoek?

Nou, ik vind zelf dat Europa wel interessant, ook hoe bepalend het kan zijn. Ik was een tijdje geleden bij een lezing ook op de dag van de opleiding wetenschapsjournalistiek, daar ging het over framing en dat resoneert hier ook wel een beetje mee, dus hoe sterk framing kan zijn en dat je altijd aan framing doet. Dus framing is niet iets dat zij doen, maar framing doe je altijd. Dus in feite het immuunsysteem als leger is een frame, het immuunsysteem als ambtenaren ook. Ambtenaren is dan al een soort lievere framing dan het leger, wat een soort powermetafoor is. Dus metaforen, dat is misschien nog wel interessant om daar naar te kijken ofzo, en ook hoe dat dus op een net iets andere manier in het algemenere debat hoe daar ook in de verschillende media over hetzelfde fenomeen namelijk Europa wordt gedacht en geschreven en waardoor je dus de lezers van de verschillende media er dus een heel andere blik op hebben. Mede door hoe het wordt uitgelegd. Wordt geportretteerd. Soms is het een uitleg, soms is het gewoon een typering. Dus allebei.

27.27 - 29.50 Gaat niet over metaforen/allegorieën en is niet bruikbaar voor onderzoek

Ik heb ook wel eens voorbeelden gezien van stukken waarbij het uit de bocht vliegt dan is natuurlijk ook weer interessant, waarbij je van de een in de ander wordt meegenomen en waarbij je echt de kluts kwijtraakt. Zijn er gewoon teveel op elkaar gestapeld, dan weer naar het leger, dan weer naar het huis, dan weer..., dan is eigenlijk, dat is ook een beetje een onzekerheid denk ik van de schrijver die een beetje bang is, dat het niet helder genoeg is of zo. Dat je maar een beetje lukraak met allerlei allegorieën of metaforen gaat smijten.

Dat is dan eigenlijk te veel?

Ja, dan ben je gewoon een soort mist aan het optrekken, in plaats van dat het duidelijk is, je moet wel mee kunnen. Maar ik zou niet nu precies een voorbeeld weten. Ik kan het wel een beetje in de gaten houden en dat boek van die Carl Zimmer, van zo dik, daar staan er ook wel veel in denk ik.

Maar, ook een beetje kritiek op, naah, op zich dat over dat blauwdruk wat ik noemde dat gebruikt hij niet in zijn boek, dat was meer in het interview wat ik met hem had. Dat vind ik interessant, waar loopt het spaak, waar moet je met een nieuwe komen, waar moet je hem niet meer gebruiken.

Top in ieder geval heel erg bedankt.

Bijlage 6: Inhoudsanalyse artikel Sarah Haaij

Stap 1: Achtergrond

Het artikel is gepubliceerd in 2016. In deze tijd is het algemeen bekend dat de opwarming van de aarde schadelijk is voor de natuur. Haaij geeft in het afgenomen interview aan dat ze zich er bewust van is dat veel mensen afhaken bij het lezen over milieuvervuiling en klimaatverandering. Haaij: "Die mensen denken: dit heb ik al heel vaak gelezen of het boeit me niet zo." De schrijfster vindt deze schrijfwijze een mooie manier om een breder publiek aan te trekken.

Stap 2: Communicatiesituatie

Medium

Het artikel is gepubliceerd op 17 november 2016 op de website van De Correspondent, waar Haaij freelance voor werkt. De Correspondent is een journalistiek platform dat zich vooral richt op de (langere) ontwikkelingen in Nederland/de wereld en niet op het snelle nieuws (De Correspondent, z.j. b.).

Schrijfster

Haaij schreef eerst voor Trouw het artikel: *Thaise stranden zuchten onder toeristisch geweld*, dat op 14 november 2016 verscheen. Graag wil ze voor dit onderwerp nog iets extra schrijven, omdat de situatie haar aangrijpt. Daarom besluit ze, om op basis van de al verzamelde feiten, een creatief stuk te schrijven voor *De Correspondent*.

Korte biografie over Haaij beschreven op de website van *De Correspondent*:

"Sarah Haaij (1985) studeerde Internationale Betrekkingen en schrijft als freelance journalist voor onder andere Vice Versa en Trouw. Haar verhalen gaan over duurzaamheid, conflict en internationale samenwerking." (De Correspondent, z.j. a.)

Het onderwerp

In dit verhaal is het onderwerp het Thaise eiland Koh Tachai dat door de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN gesloten wordt.

Publiek

Het publiek van dit stuk is de lezer van *De Correspondent* of andere geïnteresseerden die bijvoorbeeld door middel van een zoekopdracht op internet bij dit artikel zijn uitgekomen.

Stap 3: Type discussiesituatie

Doordat de auteur van dit artikel vanuit het eiland praat en niet vanuit zichzelf is het lastig vast te stellen wat voor standpunt hier wordt ingenomen. In het artikel wordt vooral de kant van het eiland belicht. In de zin: "Als het die experts echt menens is, dan heb ik nog wel een doel voor ze: de wereld op een cursus vakantievieren." (Haaij, 2016), is bijvoorbeeld wel een duidelijk standpunt zichtbaar, maar dit wordt beschreven als de mening van het eiland. Het algehele doel van het artikel is niet het verdedigen van een bepaald ingenomen standpunt, maar het beschrijven van de situatie van het eiland en hoe deze situatie ontstaan is.

Stap 4: Presentatie

Correctheid: De spelling en grammatica in het artikel kloppen.

Duidelijkheid: In het artikel wordt gebruikgemaakt van duidelijk begrijpbare taal.

Aantrekkelijkheid: Het artikel ziet er aantrekkelijk uit om te lezen, er is gebruik gemaakt van mooie foto's, een aangenaam groot lettertype en op een landkaart is te zien waar het eiland zich bevindt. *Passendheid:* Het soort artikel sluit goed aan op het medium waar het geplaatst is. De vorm waarin het verhaal geschreven is, sluit goed aan bij het onderwerp. Door het eiland een eigen persoonlijkheid te geven, laat de schrijfster de lezer nadenken over de kant van het eiland. Teleurstelling vanuit de toerist, nu hij hier niet meer op vakantie kan, blijft uit. De vorm sluit daarom goed aan bij het te vertellen verhaal.

Stap 5: Ordening

Inleiding

“Duizenden toeristen kreeg het Thaise eiland Koh Tachai dagelijks te verwerken. Daardoor daalde de biodiversiteit, verbleekte het koraal en vervuilde het eiland. Maar: door de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN mag het met verlof. Ik kroop in de huid van het eiland met burn-out.” (Haaij, 2016)

Kop

“Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof.” (Haaij, 2016)

Situatieschets voor sluiting eiland

“Uitgeput, verbleekt, opgebruikt, dat was ik. Volledig overspannen. Als de zon 's morgens opkwam, dacht ik maar één ding: laat me, ik ben er niet. Het vooruitzicht dat ik me die dag weer van mijn beste, ongerepte, bountykant moest laten zien, bezorgde me al hartkloppingen. Weer een tropendag waarop de ankers achteloos in me worden gekliefd; een duizend paar voeten over me heen banjert. Ik wilde mijn ogen dichtdoen en in zee wegzinken.

Maar net als elke andere dag stonden ze daar weer, met zijn honderden tegelijk. De gezichten, Aziatisch, Europees, Amerikaans, allemaal even hoopvol. Hier lag ik om al hun frustraties van een jaar lang hard werken en opgespaarde vakantiedagen weg te nemen. Het paradijs, de ultieme ontspanning. Oplaadstation van een consumptiemaatschappij.

Al die verantwoordelijkheid vreet aan je. Naast fulltimevakantieparadijs ben je namelijk werkgever. Tientallen families zijn voor hun visvangst, restaurantomzet en bootverhuur van je afhankelijk. De massagemeisjes, de jetski-jongens, die kan je na jaren trouwe dienst toch niet teleurstellen? Dus ging ik door. Zonder morren liet ik me ankeren, platlopen en volprikken met puntige parasolstokken. Ik liet ze hun afval en rioolwater over me uitstorten. Gaf geen krimp als ze onderdoken en met het manische geflapper van hun zwemvinnen mijn poliepen verstikten onder het zand. Als een marktkoopman stalde ik mijn onderwaterschatten uit. De wuivende anemonen, sponsen, komkommers en koloniën in alle kleuren en vormen. Alleen maar om ze geplunderd te zien worden; vertrapt door benen die niet kunnen zwemmen, afgebroken als stukjes souvenir, gevangen voor een zeedierenselfie.” (Haaij, 2016)

Diagnose eiland

“Nu weet ik dat het me heeft opgebroken. De experts van de Verenigde Naties en de Thaise regering hadden aan één blik genoeg: een burn-out luidt de officiële diagnose. Rust moet ik nemen, tot mezelf komen. Ze hebben me op 15 oktober voor onbepaalde tijd met verlof gestuurd.

Mijn aftakeling is een SOS aan de wereld, verkondigen diezelfde experts. Een noodsignaal dat laat zien hoe het niet moet met een ecosysteem. Op doktersadvies werk ik daarom aan mezelf: grenzen stellen en duurzame doelen formuleren. Werd ik tot voor kort nog door duizend toeristen per dag overspoeld, nu mag er niemand meer op, om of bij me in de buurt. Blijkbaar is mijn zand te wit, mijn koraal uitbundiger dan goed voor me is.” (Haaij, 2016)

Te veel bezoekers op eiland

“Mijn slagveld boven en onder water

Het wrange is dat dit nooit zover had mogen komen. Ik lig in beschermd natuurgebied nota bene! Met een strandje van nog geen achthonderd meter zou ik formeel niet meer dan zeventig bezoekers aankunnen. Maar nu ze werkelijk uit alle windstreken komen, zijn er op sommige dagen meer dan duizend.

En elk jaar komen er meer. Dit vakantieseizoen verwachtten mijn gelijken en ik 32 miljoen ontspanningszoekers. Ontwikkeling betekent ook dat steeds meer bewoners hun stukje paradijs opeisen. En dat voel je.” (Haaij, 2016)

Gevolgen voor het eiland

“Op het eerste gezicht lig ik er nog altijd drink-met-je-billen-bloot-melk-uit-een-kokosnoot-goed bij. Een vervuilde zoetwaterbron of weggekapte mangrove is te camoufleren. Maar onder water is het een visueel slagveld. De ondiepe riffen zijn dood, verder in zee is mijn koraal verbleekt. En omdat samen met mijn energie ook mijn libido is verdwenen, is de biodiversiteit gedaald. Zeewier, doornenkroonzeesterren en kwallen in overvloed. Maar de echte gangmakers, de papegaavissen, zeeschildpadden en tijgerhaaien, zwemmen hier nog zelden.” (Haaij, 2016)

Opwarming aarde

“‘Wat een watje,’ hoor ik mijn collega’s in de Andamanse Zee nu verongelijkt denken. ‘Hebben we allemaal niet de massale bleking van 2010 meegemaakt? De plotselinge temperatuurstijging van het zeewater, de hogere zuurgraad, de stress die daarmee gepaard ging. 70 procent van ons verloren zijn kleurenpracht en bleef achter met bleke kalksteenskeletten.’

Ja, het is waar, die bleking was zwaar. Opwarming van de aarde doet pijn. Maar ben ik heel eerlijk, dan zeg ik: wat ze je hier op de vierkante paradijsmeter aandoen, is vaak meedogenlozer. Als het die experts echt menens is, dan heb ik nog wel een doel voor ze: de wereld op een cursus vakantievielen.” (Haaij, 2016)

Situatieschets voor sluiting eiland

“Mijn dagen: zien ze wel dag ik leef?

De kwelling begint ver voor zonsopgang met de komst van de vissersboten. Decennia ging dat goed, maar net als de netten worden de trawlers steeds groter. Niet vreemd als je bedenkt dat er dit jaar 32 miljoen toeristenmonden moeten worden gevoed.

Als de sleepnetten zijn vertrokken, bulkend van de kilo’s zinloze bijvangst, komen de eerste speedboten. En elke keer dat hun ankers zich in je rif boren, voelt dat als een kleine bom. Met iedere deining van de golven rijt het geheel verder open.

Eenmaal aan wal, eigent de dagjesmenstornado zich iedere zandkorrel, kokosnoot, koraalkolonie en zoetwaterdruppel toe. Ze grijpt, vertrappt, consumeert, vervuult, kluift en spuugt alleen de graten uit.

Ze fotografeert en flitst van zo dichtbij, dat iedereen hier beneden peil in permanente stress verkeert.”(Haaij, 2016)

Uitleg hoe het eiland leeft

“Hoe vaak heb ik niet uit willen seinen: *ik leef!* Ik leef zowel boven als onder water. Mijn zand, de mangroves, mijn rif, het leeft. Koraal is een zeedier, nota bene, een verzameling kleine poliepen. Net als jullie heeft het zon en zuurstof nodig.

Hoe kan ik uitleggen dat ook ik een ecosysteem ben, dat vissen voeren mij van slag brengt? Dat de vissen zich zo vol met kruimels happen dat ze geen trek meer in algen hebben. Dat die algen me fanatiek overwoekeren nu ze dagelijks met rioolwater worden gevoed.

Hoe maak ik duidelijk dat ik soms best goed opschiet met die algen, maar dat zeewier - een alg- mijn nu verbleekte rif verstikt? Dat de papegaavis, die altijd gulzig de bodemplanten voor me wegmaait, is weggevist?” (Haaij, 2016)

Gevolgen voor het eiland

“Maar kan ik straks wel weer aan het werk?”

Ze zeggen vaak dat de burn-outer geen signalen afgeeft. Nou, ik heb het geprobeerd. Spuugde elke morgen alles weer terug op het strand; de plastic zakjes, lege colaflessen, badslippers en sigarettenpeuken. ‘s Nachts kropen er zeeschildpadden aan land, hun schilden aan flarden door een ongelukkig treffen met een bootschroef. Hun poten verstrikt en hun magen vol plastic mensenaafval. Ik liet ze, als totems, onder mijn palmen schuilen. Het heeft even geduurd voor ik gehoord werd.”(Haaij, 2016)

Situatieschets nu op het eiland

“Nu, als de zon opkomt, hoef ik helemaal niets. Komt eb, komt vloed is mijn mantra. Toch voelt het als falen. Wist je dat dit land voor zijn inkomen voor 20 procent afhankelijk is van plekken zoals ik? Maar aan mij hebben ze voorlopig niets. Ik kan niet meer doen waar ik goed in ben; voeden, creëren, leven schenken, kusten beschermen, inkomsten genereren, een kwart van de zeedieren huisvesten, zeldzame amfibieën een schuilplaats bieden.

De enige die me nu nog af en toe gezelschap houden, zijn de experts. Een mariene biologe, ze moet altijd een beetje huilen als ze mijn littekens bestudeert, plant koraal-stekjes en zeegras. Ze zegt dat ik herstellende ben, langzaam weer wat kleur krijg.”(Haaij, 2016)

Toekomst eiland

“Ze zegt ook dat het nooit meer zo ver zal komen omdat er nu internationale afspraken zijn om een grotere ramp te voorkomen.

Soms vrolijkt ze me op met paradijselijke toekomstvisioenen. Een wereld in 2030, waarin ik het voorbeeld ben dat alles goed kan komen. Op en rond mij geen armoede, honger, opgewarmde zeeën of overbevissing meer. Maar een opgefrist ecosysteem, met genoeg te luieren en te vangen voor iedereen. Ik de microkosmos, waarop al die Duurzame Doelen stormachtig met elkaar gebotst hebben en weer in balans zijn gebracht.”(Haaij, 2016)

Sombere kijk eiland en omliggende eilanden

“Maar op slechte dagen, als het afval me aan de lippen staat, ben ik somberder. Tot nog toe was ik niet anders dan een jonge kokosnoot voor ze, met veel smaak leeggeslurpt door een rietje. Daarin sta

ik niet alleen: een paar zeemijl zuidwaarts liggen er nog een paar die het begeven hebben. Onbewoond, maar uitgewoond. Zo paradijselijk, dat ze tegen zichzelf in bescherming moesten worden genomen.

Ik ben gelukkig met verlof. Maar daarna, wordt het dan anders? Liggen wij ecosystemen dan weer klaar om ons paradijselijke zelf te zijn?" (Haaij, 2016)

Slot

"Zeeën van tijd om na te denken, maar mij duizelt het. Komt eb, komt vloed, we zullen zien. Gelukkig is het nu eerst tijd voor vakantie en dat voor onbepaalde tijd." (Haaij, 2016)

Stap 6: Inhoud (I), inleiding en het slot

Eerst zullen de inleiding en het slot geanalyseerd worden, omdat deze twee delen vaak publieksgericht zijn (Braet, 2007).

Hieronder wordt de inleiding weergegeven:

"Duizenden toeristen kreeg het Thaise eiland Koh Tachai dagelijks te verwerken. Daardoor daalde de biodiversiteit, verbleekte het koraal en vervuilde het eiland. Maar: door de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN mag het met verlof. Ik kroop in de huid van het eiland met burn-out." (Haaij, 2016)

In de inleiding wordt feitelijke informatie gegeven. Binnen de journalistiek worden vijf w's (wie, wat, waar, wanneer en waarom) als hulpmiddel aangehouden om het relevante nieuws te vermelden (Kussendrager & van der Lugt, 2007). Aan de hand van deze vijf w's zal hieronder bekeken worden wat de lezer weet na het lezen van de inleiding.

Wie: Het eiland Koh Tachai

Wat: Het eiland mag met verlof.

Waar: Het eiland ligt in Thailand.

Wanneer: 'Het mag met verlof', niet helemaal duidelijk vanaf wanneer.

Waarom: Door de Duurzame Ontwikkelingsdoelen van de VN én doordat het eiland duizenden toeristen dagelijks te verwerken kreeg, waardoor de biodiversiteit is gedaald, het koraal verbleekt en het eiland vervuild is.

De eerste drie zinnen geven veel feitelijk informatie. Naar aanleiding van de inleiding weet je als lezer om wie het gaat, wat er aan de hand is, waar het eiland ligt en waarom het eiland met verlof mag. De eerste drie zinnen zijn informatief en zijn vanuit de auctoriele vorm geschreven; de schrijver vertelt wat er aan de hand is (Claes & Hulsens, 2015). In de vierde zin gaat de schrijver over op de ik-vorm. Dit is de enige zin dat de journaliste vanuit zichzelf spreekt. In deze zin wordt aangekondigd wat er in het artikel gaat gebeuren. Waar de inleiding in het begin lijkt op een alledaags nieuwsbericht, wordt het in de laatste zin duidelijk dat er iets anders gaat gebeuren.

Na de inleiding weet de lezer dus veel feitelijke informatie én de lezer weet dat het artikel geschreven is vanuit de ogen van het eiland.

Het slot is als volgt geschreven:

"Zeeën van tijd om na te denken, maar mij duizelt het. Komt eb, komt vloed, we zullen zien. Gelukkig is het nu eerst tijd voor vakantie en dat voor onbepaalde tijd." (Haaij, 2016)

Het slot eindigt in de allegorie; er wordt niet meer teruggekeerd naar de auctoriële vorm. Opvallend in het slot zijn de twee spreekwoorden die nauw in verbinding staan met het eiland: *zeeën van tijd en komt eb, komt vloed*. Het is goed te geloven dat het eiland deze dingen inderdaad zou denken, omdat dit in zijn beleavingswereld past.

In het slot is geen sprake van een samenvatting van het artikel. De slottekst is meer te typeren als een conclusie. Het eiland laat weten dat hij zelf nog niet goed weet hoe alles af zal lopen, maar dat hij in ieder geval blij is dat hij eerst vakantie mag houden. In de laatste zin staat vermeld dat het eiland voor onbepaalde tijd met vakantie mag. In het slot is een stukje nieuwe informatie verwerkt. Het artikel sluit af met de kern van het artikel, namelijk dat het eiland met vakantie mag.

Stap 7: Inhoud (II), betogende kern

De rest van het betoog zal geanalyseerd worden aan de hand van de in stap vijf gemaakte indeling.

Kop

“Er gingen te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof.” (Haaij, 2016)

In de kop worden twee belangrijke feiten van het artikel verteld: er gingen te veel toeristen naar een Thais eiland én het eiland is nu met verlof. Opvallend is dat de ‘wanneer’ die in de inleiding niet verteld wordt, wél in de kop vermeld staat. De schrijfwijze van de kop is in de auctoriële vorm. Er wordt in de kop dus nog niet vanuit het eiland gesproken.

Situatieschets voor sluiting eiland.

De eerste zin na de inleiding en de kop is: “Uitgeput, verbleekt, opgebruikt, dat was ik.” (Haaij, 2016). Dit is de allereerste zin geschreven vanuit het eiland. De daadwerkelijke allegorie start na inleiding en kop.

Het gevoel en de gedachten van het eiland van voordat het met verlof mocht, wordt in dit deel geschetst.

In de eerste alinea wordt de lezer verteld hoe het eiland zijn burn-out beleeft en hoe het in de zee wil wegzinken. In dit eerst gedeelte krijgt de lezer de kans om zich in te leven met het eiland. Gedachten die het eiland heeft, zijn goed vergelijkbaar met gedachten die een mens kan ervaren tijdens een burn-out. Bijvoorbeeld: “Als de zon ‘s morgens opkwam, dacht ik maar één ding: laat me, ik ben er niet.” (Haaij, 2016) In dit stuk tekst leer je het eiland kennen als menselijk wezen, met dezelfde menselijke gevoelens. Hierdoor komt het eiland dichtbij de eigen beleavingswereld.

Nadat de lezer zich heeft kunnen inleven met het eiland, komt alinea 2. Hierin komt de oorzaak naar voren: de honderden toeristen. Doordat alinea 1 sympathie heeft opgewekt voor het eiland, voelen de toeristen als de slechte wezens aan. Vervolgens vertelt het eiland in alinea 3 dat het zich verantwoordelijk voelt voor de mensen die door middel van hem inkomsten genereren. Dit resulteert in alinea 4, waar het eiland laat weten dat het omwille van de verantwoordelijkheid voor de mens zonder morren doorging met het aanbieden van de ontspanning aan de mens. Er wordt beschreven wat het eiland hiervoor allemaal ondergaat en eindigt met het volgende stukje tekst: “Alleen maar om ze geplunderd te zien worden; vertrapt door benen die niet kunnen zwemmen, afgebroken als stukjes souvenir, gevangen voor een zeedierenselfie.” (Haaij, 2016)

Na het lezen van dit eerste gedeelte tekst kent de lezer het eiland als een lijdende held. Het eiland was overspannen en kon niet meer, maar ging door omwille van de mensen die van hem moesten leven. Het eiland offert zichzelf op, omwille van de werkgelegenheid. Dit doet hij, terwijl de mens niet anders doet dan het eiland plunderen.

Diagnose eiland

De gevoelens en gedachten van het eiland worden in deze alinea bevestigd door de diagnose van experts met het daarbij horende medicijn: rust nemen. De lezer weet hier dat het eiland zich niet aanstelt, maar ook echt gediagnosticeerd is met een burn-out. De sympathie voor het eiland, vanuit de lezer, zal toenemen.

Te veel bezoekers op eiland

Dit gedeelte start met de volgende passage: “Het wrange is dat dit nooit zover had mogen komen. Ik lig in beschermd natuurgebied nota bene! Met een strandje van nog geen achthonderd meter zou ik formeel niet meer dan zeventig bezoekers aankunnen.” (Haaij, 2016)

Nadat je je als lezer hebt ingeleefd met het eiland én weet dat het eiland niet alleen klaagt, maar een echte diagnose heeft, kom je erachter dat dit volgens de regels nooit zover had mogen komen. Dit kan zorgen voor een stuk ongeloof en boosheid bij de lezer. Hoe hebben we dit het eiland aan kunnen doen?

Gevolgen voor het eiland

In dit stuk confronteert het eiland de lezer met de daadwerkelijke gevolgen van zijn uitputting. Gevolgen die op het eerste gezicht niet te zien zijn, maar onder water zorgen voor een waar slagveld. Dit kan zorgen voor verontwaardiging en boosheid bij de lezer.

Opwarming aarde

“‘Wat een watje,’ hoor ik mijn collega’s in de Andamanse Zee nu verongelijkt denken.” (Haaij, 2016) Na deze beginzin wordt uitgelegd dat alle eilanden te maken hebben gehad met de massale bleking in 2010, naar aanleiding van de opwarming van de aarde. In dit stuk wordt duidelijk dat het eiland Koh Tachai niet het enige eiland is met problemen. Wel wordt duidelijk dat het eiland Koh Tachai naast het opwarmingsprobleem ook nog te maken heeft met de toeristen waarmee het overspoeld wordt.

In dit stukje komt een ander personage aan bod: de collega’s in de Andamanse Zee. Het probleem dat zich eerst focuste op het eiland Koh Tachai, wordt nu breder getrokken. Ook wordt in dit stukje kort aangestipt dat de toeristen niet het enige probleem zijn, maar dat ook het klimaat een rol speelt. Het wordt voor de lezer duidelijk dat er meer eilanden zijn met dit probleem en het eiland Koh Tachai legt uit waarom dit probleem bij hem nóg groter is. Het stuk eindigt met de conclusie dat de wereld op een cursus vakantie vieren gestuurd mag worden. Door deze laatste zin komt het voor de lezer weer dichterbij. Een lezer kan zich gaan afvragen in hoeverre hij/zij zelf op een verantwoorde manier vakantie viert.

Situatieschets voor sluiting eiland

In deze alinea legt het eiland uit waarom mensen op die cursus vakantie vieren gestuurd mogen worden. Er wordt in dit stuk opnieuw ingegaan op wat het eiland te lijden heeft gehad, voordat het met vakantie mocht, en hoe de vissersboten en toeristen hier een grote invloed op hebben.

Uitleg hoe het eiland leeft

Het eiland legt uit dat het écht leeft. Dit is allegorisch gezien erg interessant. Immers, de metafoor die in het verhaal getrokken wordt, is die van een eiland met een burn-out. Het eiland wordt dus menselijk gemaakt en daarmee levend. In dit stuk tekst wordt duidelijk dat het eiland écht leeft, dus ook buiten de allegorische wereld, leeft het eiland. Ter verduidelijking een stukje uit het artikel:

“Hoe vaak heb ik niet uit willen seinen: *ik leef!* Ik leef zowel boven als onder water. Mijn zand, de mangroves, mijn rif, het leeft. Koraal is een zeedier, nota bene, een verzameling kleine poliepen. Net als jullie heeft het zon en zuurstof nodig.” (Haaij, 2016).

Waar je als lezer eerst begrijpt dat een eiland geen echte burn-out kan hebben en niet echt een levend wezen is, word je er hier mee geconfronteerd dat het weldegelijk om levende wezens gaat. Het eiland leeft zelf niet echt, maar delen van het eiland (koraal, algen, vissen) leven wél echt. In dit stuk tekst komt de allegorie dicht bij de waarheid.

De lezer die mee heeft geleefd met het eiland, heeft tot nu toe tegen zichzelf kunnen zeggen: ‘ja, maar een eiland leeft niet.’ Nu wordt de lezer er bij stilgezet dat het wel om levende wezens gaat.

Gevolgen voor het eiland

Opnieuw wordt de lezer geconfronteerd met de gevolgen voor het eiland en de daarop échte levende wezens.

Situatieschets nu op het eiland

Voor het eerst komt de lezer in aanraking met het heden: “Nu, als de zon opkomt, hoef ik helemaal niets.” (Haaij, 2016) Het eiland is op vakantie, maar functioneert nog niet zoals het zelf graag zou willen. Wel vertelt een marine bioloog aan het eiland dat hij herstellende is.

Het wordt voor de lezer duidelijk dat het eiland niet 1, 2, 3 hersteld is, maar dat het stapje voor stapje weer beter gaat. Ondertussen kan het eiland nog niet doen waar hij voor bedoeld is. Net als bij een echte burn-out.

Toekomst eiland

Het eiland vertelt hoe de biologe hem vertelt over paradijselijke toekomstvisioenen. In dit stuk wordt hoop gebracht, het eiland kijkt vooruit en ziet een mooie toekomst voor zich, die werkelijkheid zou kunnen worden. Als lezer kun je in dit stukje ademhalen en krijg je het gevoel dat het toch nog allemaal goed kan komen.

Sombere kijk eiland en omliggende eilanden

Na het hoopvolle stuk, wordt de lezer weer terug naar de realiteit gebracht: “Tot nu toe was ik niet anders dan een jonge kokosnoot voor ze, met veel smaak leeggeslurpt door een rietje.” (Haaij, 2016) Het eiland is blij dat hij met verlof is, maar vraagt zich af of er hierna daadwerkelijk dingen anders zullen zijn. Het stukje sluit af met twee vragen: “Maar daarna, wordt het dan anders? Liggen wij ecosystemen dan weer klaar om ons paradijselijke zelf te zijn?” (Haaij, 2016) Deze vraag vanuit het eiland kan de lezer aan het denken zetten.

Stap 8: Verwoording

Na de inleiding en kop van het artikel, bestaat het artikel uit een algehele allegorie. Deze allegorie kan aangeduid worden als een personificatie. Breat omschrijft personificatie als volgt: "Metafoor waarbij abstracties of levenloze dingen als levende wezens worden voorgesteld of eigenschappen van levende wezens krijgen." (2007, pg. 103) In dit artikel wordt het eiland 'levend' gemaakt. Het eiland heeft zijn eigen gedachten en een burn-out, dit is bij een levenloos object onmogelijk.

Binnen deze allegorie zitten andere verwoordingen die opvallen. Naast de allegorie worden er in het stuk ook nog andere metaforen gebruikt. Hieronder zijn de metaforen onderstreept:

"Oplaadstation van een consumptiemaatschappij." (Haaij, 2016)

"Als een marktkoopman stalde ik mijn onderwaterschatten uit." (Haaij, 2016)

"Maar onder water is het een visueel slagveld." (Haaij, 2016)

"En elke keer dat hun ankers zich in je rif boren, voelt dat als een kleine bom." (Haaij, 2016)

"Eenmaal aan wal, eigent de dagjesmenstornado zich iedere zandkorrel" (Haaij, 2016)

"Tot nog toe was ik niet anders dan een jonge kokosnoot voor ze, met veel smaak leeggeslurpt door een rietje." (Haaij, 2016)

Om het verhaal echt goed kloppend en duidelijk te krijgen zijn er naast de metafoor die in de allegorie gebruikt wordt, nog meer metaforen nodig.

Ook wordt er binnen het verhaal, veelal gebruik gemaakt van spreekwoorden en gezegden. Hieronder onderstreept:

"Ik kroop in de huid van het eiland met burn-out."

"Ik wilde mijn ogen dichtdoen en in de zee wegzinken."

"Al die verantwoordelijkheid vreet aan je."

"Komt eb, komt vloed is mijn mantra."

"Maar op slechte dagen, als het afval me aan de lippen staat, ben ik somberder."

"Zeeën van tijd om na te denken"

Hierin speelt de schrijfster met de allegorie die ze in het gehele stuk gebruikt. Zo kun je bijvoorbeeld niet in de huid kruipen van een eiland, dit kun je alleen bij een levend wezen. Ook laat ze de zee veel terugkomen in de spreekwoorden/gezegden. Hierdoor blijf je als lezer dicht bij de allegorie, ook wanneer de uitspraken buiten de allegorie vallen.

Stap 9: Eindoordeel over de overtuigingskracht

Naar aanleiding van de opgedane kennis over het artikel, in stap 1 tot en met 8, zal hier gekeken worden naar hoe dit het lezerspubliek kan beïnvloeden.

De kop van het artikel is niet allegorisch. Wanneer een lezer op het artikel klikt zal hij dan ook niet verwachten dat het hier om een allegorie gaat. Ook de eerste drie zinnen van de alinea wijzen niet op een allegorie. De lezer ontvangt in het niet allegorische stuk veel belangrijke informatie om de kern van het verhaal te begrijpen. Wanneer de allegorie begint, kent de lezer de kern van het artikel al. Door deze informatie aan het begin te zetten, in 'normale taal', is de kans groot dat de lezer het verdere verhaal ook snapt. De context is duidelijk aan de start van het verhaal.

In de vierde zin: "Ik kroop in de huid van het eiland met burn-out." (Haaij, 2016) wordt duidelijk aangegeven wat er te gebeuren staat. Deze zin is belangrijk. Wanneer mensen deze zin niet lezen, kan er verwarring ontstaan. In de eerste vier zinnen van de allegorie kan de 'ik' namelijk ook gelezen worden als mens, als bijvoorbeeld de journalist die het stuk schrijft.

In het eerste deel van de tekst (*situatieschets voor sluiting t/m teveel bezoekers*) wordt er medeleven vanuit de lezer opgeroepen. Doordat het eiland een persoon is, is dit mogelijk. Ook komen er in dit gedeelte veel herkenbare gedachten voor die mensen met een burn-out kunnen ervaren. Wanneer mensen hier zelf ervaring mee hebben, of mensen kennen die een burn-out hebben (gehad) kan dit het medeleven met het eiland vergroten. De herkenbaarheid van de gebruikte allegorie brengt het eiland dichterbij de lezer. Na het lezen van dit gedeelte tekst leef je als lezer mee met het eiland en vind je het meer dan terecht dat het eiland gesloten is.

Nadat je als lezer medelijden hebt met het eiland, word je op de harde feiten gedrukt en kun je bijna niet anders dan verontwaardiging voelen tegenover de toeristen die het eiland kapot maken. Op dit punt in de tekst zie je als lezer het eiland als de held die gered moet worden en de toeristen als het grote kwaad. Dit is het moment waarop je er als lezer achter komt dat het eiland daadwerkelijk leeft. Hier wordt de knop van fictie even omgezet naar realiteit. Had dit stuk in het begin gestaan, dan hadden mensen kunnen doorbladeren, maar doordat de lezer op dit punt meevoelt met het eiland, kan dit niet genegeerd worden.

De lezer heeft op dit punt alleen nog maar over het verleden gelezen. Hij weet hoe erg het eiland er aan toe was, hoe dit kwam en wie de schuldige is. In de situatieschets van nu krijgt de lezer te horen dat het nog steeds menens is. Het is niet opgelost nu het eiland met vakantie is. Eigenlijk is dit voor de lezer een realiteitscheck. De lezer weet: het gaat nog steeds niet goed.

Het stukje wat daarop volgt, biedt hoop. Er is een kans dat het eiland weer herstelt en misschien zelfs wel een voorbeeldfunctie voor andere eilanden kan vervullen. Als lezer heb je tot aan dit punt vooral veel negatief nieuws te verwerken gehad. De positieve woorden doen de lezer goed en wanneer het stuk nu zou eindigen zou de lezer waarschijnlijk zelfs een enigszins positief gevoel overhouden aan het artikel.

Vanuit het positieve wordt de lezer weer in de realiteit gegooid. Het laatste stuk tekst zorgt ervoor dat de lezer snapt dat het verhaal nog niet af is. Er moeten nog dingen gaan gebeuren, willen we dit eiland weer werkende krijgen.

Het slot eindigt met het bericht dat het eiland op vakantie gaat. Doordat er bij vermeld wordt dat dit voor onbepaalde tijd is, krijg je als lezer het gevoel dat het verhaal niet rond is. Het is niet bekend hoe het gaat aflopen met het eiland. De laatste woorden die de lezer leest zijn: 'voor onbepaalde tijd'. Dit laat een bepaald gevoel van vaagheid achter. Had er gestaan: "Het is nu gelukkig eerst voor onbepaalde tijd, tijd voor vakantie." dan eindigt het verhaal meer met een vastgesteld feit, namelijk het eiland wat nu dus met vakantie gaat.

Stap 10: conclusie; wat is de geschatte invloed op de lezer?

Uit de uitgevoerde analyse kan worden opgemaakt dat de allegorie van Haaij de lezer op emotioneel vlak beïnvloed. Door het eiland te personaliseren, maakt ze het voor de lezer mogelijk om mee te leven met dit eiland. Door het gebruik van de allegorie kan de lezer zich identificeren met het eiland en begrijpt hierdoor beter de gevolgen voor het eiland.

Bijlage 7: Artikel naar aanleiding van onderzoek

Naar aanleiding van mijn onderzoek schreef ik een artikel op medium. Het artikel is [hier](#) te vinden. Of te lezen op de volgende pagina's.

Maak je onderwerp begrijpelijk met een allegorie



Elsinaneutel

Jun 17 · 5 min read

Wil je graag abstracte onderwerpen voor de lezer dichterbij halen? Dan is het inzetten van de allegorie wat voor jou. Met de allegorie spreek je een lezer aan in zijn eigen taal én laat je hem complexe onderwerpen begrijpen.



Kort gezegd is een allegorie een lange metafoor. Als schrijver bedenk je een metafoor voor het onderwerp waar je op een meer begrijpelijke manier over wilt vertellen. Deze metafoor trek je door in je verhaal, of in een deel van je verhaal. Zo schreef Haaij bijvoorbeeld een allegorie over een Thais eiland dat overbelast is geraakt en daarom moet sluiten. Ze vergelijkt de situatie van het eiland met een burn-out en schrijft het verhaal vanuit het eiland. Het eiland vertelt over zijn burn-out en legt uit hoe het zo ver heeft kunnen komen.

Ter verduidelijking is hieronder het begin van de allegorie te lezen:

“Uitgeput, verbleekt, opgebruikt, dat was ik. Volledig overspannen. Als de zon ‘s morgens opkwam, dacht ik maar één ding: laat me, ik ben er niet. Het vooruitzicht dat ik me die dag weer van mijn beste, ongerepte, bountykant moest laten zien, bezorgde me al hartkloppingen.”

Helpt ons begrijpen

Over het effect van een allegorie op de lezer is weinig bekend. Wel weten we dat metaforen ons helpen om dingen beter te begrijpen (Landau, Meier & Robinson, 2014). Daarnaast halen metaforen een abstract onderwerp dichterbij onze ‘natuur’. Zo is uit onderzoek gebleken dat bij het horen van een metafoor het hersendeel geactiveerd

wordt, dat ook geactiveerd wordt bij de letterlijke betekenis van de metafoor. Zo wordt bij het horen van de metafoor 'that was a rough day' het hersendeel geactiveerd, dat ook geactiveerd wordt wanneer we een ruw stukje leer voelen. Door een abstract onderwerp te veranderen in een metafoor begrijpen we het beter én komt het dichterbij ons gevoel en onze lichamelijke ervaring. Uit een uitgevoerde inhoudsanalyse over het artikel van Haaij blijkt dat de lezer door middel van de gebruikte allegorie met het eiland mee kan leven en het eiland begrijpt.

Eerst de feiten dan het plezier

Wanneer je als journalist een allegorie inzet, is het belangrijk om eerst de feiten van het verhaal goed op orde te hebben. Dit is belangrijk, omdat je vanuit de feiten gaat zoeken naar een goed passende allegorie. Wanneer je vanuit een allegorie naar de feiten gaat werken, is er een kans dat bepaalde feiten die niet binnen de allegorie passen, uit het verhaal gelaten worden. Dat is zeker niet de bedoeling; de feiten blijven altijd belangrijker dan de allegorie. Wanneer het verhaal feitelijk klopt kun je aan het creatieve proces beginnen.

Drie manieren

Uit de afgenomen interviews en het literatuuronderzoek zijn drie verschillende manieren naar voren gekomen, waarop je een allegorie kunt creëren.

Analytisch

Ten eerste kun je de allegorie analytisch uitdenken. Hierin zoek je bewust een goed passende vergelijking bij het verhaal dat je allegorisch wilt vertellen. Je komt dus een abstract onderwerp tegen en wilt deze vergemakkelijken met een allegorie. Of je wilt een bepaald onderwerp dat ver van de lezer afstaat, dichterbij halen door een allegorie te gebruiken waarmee de gemiddelde lezer zich kan inleven.

Het is belangrijk om je onderwerp zelf eerst goed te begrijpen. Ga daarna op zoek naar objecten/gewoonten/activiteiten waarmee je je abstracte object uit kunt leggen. Zorg ervoor dat hetgeen waarmee je de vergelijking maakt iets is dat wél goed te begrijpen is. Wanneer dit lastig is, probeer dan terug te gaan naar de basis. Wat gebeurt er? En waarin zie je zo'n zelfde proces of eigenschap terug in het dagelijks leven?

Wanneer je je allegorie-onderwerp gevonden hebt, is het goed om te kijken of hij echt klopt. Controleer stapje voor stapje of de gebruikte

allegorie en het abstracte onderwerp echt overeenkomen. Is dit niet zo? Zoek dan verder naar een betere allegorie. Waar loopt het spaak? En welk voorbeeld is er te vinden waarin dit wel voorkomt? Op deze manier kom je al brainstormend uit bij een kloppende allegorie. Je kunt hem ook nog laten testen door iemand anders. Zo weet je zeker dat de allegorie niet alleen voor jou logisch is, maar ook voor anderen verhelderend is.

Spontaan

Ook kun je spontaan op een allegorisch idee komen. Je schrijft een stuk over een bepaald onderwerp en ineens schiet je de vergelijking te binnen. Dat is natuurlijk prachtig! Maar dit kun je niet sturen. Wel zijn er tips om dit soort creatieve invallen te vergroten en zelf dit proces op gang te helpen. Zo kun je bijvoorbeeld aan de hand van een willekeurig woord ideeën verzamelen om bij een allegorie uit te komen voor jouw onderwerp. Eigenlijk start je dan vanuit de brainstormfase (genoemd bij analytisch) en werk je op deze manier toe naar een passende allegorie.

Geïnspireerd

Ten slotte kun je ook geïnspireerd raken door iets buiten jezelf. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren in een interview of door de verschillende elementen in een verhaal die je aan dit alledaagse object/activiteit/gewoonte doet denken. Check ook dan of de allegorie daadwerkelijk klopt of dat een andere vergelijking beter zou volstaan.

Denk aan je publiek

Bij het schrijven van een journalistieke allegorie is het belangrijk dat je publiek centraal staat. De allegorie zelf is niet het doel. Nee, dat is het publiek dat door deze allegorie het onderwerp beter begrijpt. Sta er ook bij stil dat een metafoor mensen kan beïnvloeden, zoals blijkt uit verschillende onderzoeken (Flusberg, Matlock & Thibodeau; Steen, Reijnierse & Burgers; Thibodeau & Boroditsky). Het is daarom belangrijk een zo objectief mogelijke allegorie te gebruiken. Een onderwerp dat niet heel negatief of positief bekend staat, maar vrij neutraal bij de lezer binnen zal komen.

Houd het journalistiek

Een allegorie is in wezen fictie. Je vertelt een verhaal voortkomend uit jouw fantasie, dat je gebruikt ter illustratie van daadwerkelijke feiten. Zorg ervoor dat de lezer dit weet. Dit kun je doen door het bijvoorbeeld

in de inleiding te benoemen. Ook kun je dit duidelijk maken door de publicatieplaats van de allegorie. Zo weet een lezer dat een journalist in een column meer vrijheid heeft. Daarnaast is het belangrijk dat een allegorie verheldert, goed past bij de feiten en goed te begrijpen is.

Een allegorie is dus een manier om een abstract onderwerp beter uit te leggen aan je lezers. Nu is het van belang om er gewoon mee aan de slag te gaan. Oefening baart kunst, zeker bij een nieuwe manier van schrijven.

. . .

Literatuur:

Flusberg, S. J., Matlock, T., & Thibodeau, P. H. (2017) *Metaphors for the War (or Race) against Climate Change*, *Environmental Communication*. DOI: 10.1080/17524032.2017.1289111

Haaij, S. (2016). *Er ging te veel toeristen naar dit Thaise eiland. Nu is het met verlof*. Geraadpleegd op [De Correspondent](#)

Lacey, S., Stilla, R. & Stahian, K. (2012). *Metaphorically feeling: Comprehending textural metaphors activates somatosensory cortex*. Geraadpleegd op <https://doi.org/10.1016/j.bandl.2011.12.016>

Landau, M. J., Meier, B. P., Robinson, M. D. (2014) *The Power of Metaphor Examining Its Influence on Social Life*. Washington, DC: American Psychological Association

Steen, G. J., Reijnierse, W. G., & Burgers, C. (2014). When do natural language metaphors influence reasoning? A follow-up study to Thibodeau and Boroditsky (2013). *PLoS ONE*, 9(12), e113536. [NE1] doi:10.1371/journal.pone.0113536

Thibodeau, P. H., & Boroditsky, L. (2011). Metaphors we think with: The role of metaphor in reasoning. *PLoS ONE*, 6(2), e16782. doi:10.1371/journal.pone.0016782